

For de mange – ikke for de få

Programkomiteens forslag til
arbeidsprogram 2021-2025

Et samfunn for de mange – ikke for de få.....	2
Folkets grønne skifte – en Grønn ny deal for Norge.....	4
Kutte – for et nullutslippssamfunn.....	4
Bygge - en ny industrisatsing.....	9
Dele - for en rettferdig omstilling.....	15
En helhetlig energipolitikk.....	17
Arbeidsliv, velferd og fordeling.....	20
Arbeidsliv.....	20
Velferd og fordeling.....	25
Oppvekst og kunnskap.....	33
Helse og omsorg.....	41
Demokrati og deltakelse.....	49
Folkestyre.....	49
Distriktpolitikk og levende lokalsamfunn.....	53
Feminisme – frihet og likestilling.....	55
Et mangfoldig samfunn.....	58
Kultur og frivillighet.....	61
Justispolitikk.....	67
Natur, næring og transport.....	72
Natur og arts mangfold.....	72
Landbruk og bioindustri.....	74
Fiskeri og havbruk.....	79
Friluftsliv og reiseliv.....	81
Bærekraftig økonomi og næring.....	83
Transport.....	85
Internasjonal politikk.....	90
Internasjonal økonomi, handel og utvikling.....	90
Fred, forsvar og nedrustning.....	95
Demokrati, menneskeretter og internasjonalt samarbeid.....	101

1 Et samfunn for de mange – ikke for 2 de få

3 Vi lever i ei tid prega av skjerpede politiske og sosiale motsetninger, og flere globale kriser:
4 Over hele verden øker ulikheten i makt og rikdom. Klimaendringer og tap av naturmangfold
5 er en eksistensiell trussel mot menneskeheten. Kombinasjonen av brutale kriger, enorm
6 ulikhet og raske klimaendringer gjør at stadig flere mennesker bryter opp fra sine hjem.
7 Demokratiet svekkes ved at makt flyttes vekk fra fellesskapet og inn i lukka rom.

8 De internasjonale krisene berører også Norge. I årene som kommer må vi både håndtere
9 disse og starte omstillinga av samfunnet fra oljeavhengighet til et mangfold av næringer. I
10 kampen mot ei hardhendt sentralisering som flytter makt og muligheter ut av våre
11 lokalsamfunn, er svaret mer nærhet og mer demokrati. I en stadig mer ustabil verden må vi
12 bli mer uavhengig av stormaktene og USA.

13 Når forskjellene øker, får de aller rikeste mer makt. Pengeseddelen utfordrer
14 stemmeseddelen. Ei slik utvikling skaper både sinne og avmakt. Når folk opplever at
15 hverdagen blir vanskeligere, framtida usikker og at samfunnet ikke lenger har plass til dem,
16 gir det rom til politiske krefter som har som eneste svar å splitte folk etter kulturelle og
17 religiøse skillelinjer, og å peke ut syndebukker blant de menneskene som har minst makt og
18 rikdom.

19 Det finnes alternativ. I en rekke land er den demokratiske sosialismen en politisk maktfaktor,
20 med potensiale til å mobilisere millioner av mennesker for fred, sosial rettferdighet og vern av
21 vårt felles livsgrunnlag. Vi ser en fremvekst av sterke feministiske stemmer, antirasistisk
22 oppvåkning og en mer slagkraftig miljøbevegelse over hele verden.

23 Det er dette SV representerer i Norge. Vi står for en politikk for de mange, ikke for de få. Vi
24 er det rødgrønne folkepartiet som kjemper for miljø og fordeling. Krisene kan ikke løses hver
25 for seg. De henger sammen og må løses sammen. Vi tror heller ikke at disse kan løses uten
26 et sterkt folkelig engasjement langt utover det som skjer på Stortinget.

27 SV møter krisene med en offensiv plan for en rettferdig løsning på klimakrisa, med bedre
28 fordeling og arbeid til alle. Et organisert arbeidsliv med faste ansettelses, hele stillinger,
29 medbestemmelse og mer makt til tillitsvalgte gir bedre helse, faglighet og forutsigbarhet. Vi
30 trygges gjennom sterke fellesskap og velferd. Derfor må vi både reversere høyresidas
31 usosiale kutt og bygge ut velferden. Velferd skal tjene mennesker, ikke markeder. Derfor må
32 vi ha en profittfri velferd som møter menneskers behov, med offentlige tjenester der ansatte
33 har tid og tillit til å gjøre jobben. For å få til dette er det nødvendig med en omfordelende
34 økonomisk politikk, der vi yter etter evne og får etter behov.

35 Valgene vi tar nå vil prege både Norge og verden i resten av menneskenes levetid. Vi
36 trenger mer demokrati, ikke mindre. Vi trenger mer politisk styring og mindre frislipp til
37 markedet. Vi trenger en ny politisk kurs om vi skal skape et samfunn til det beste for de

38 fleste. Det er på tide at interessene og behovene til vanlige mennesker og naturens
39 tålegrense kommer først. Det er på tide med mer sosialistisk politikk. For de mange – ikke for
40 de få.
41

42 **Folkets grønne skifte** 43 **- en Grønn ny deal for Norge**

44 I Norge har vi løst store samfunnsutfordringer i fellesskap. Fra kriseforliket i mellomkrigstida,
45 til omfordelingen av inntektene og verdiskapningen fra oljeformuen. Vi står nå overfor enda
46 større utfordringer. Forskjellene øker, og verden opplever en akutt klima- og naturkrise.
47 Disse krisene gjør at vi ikke kan fortsette som før, da de vil gjøre uopprettelig skade og føre
48 til at de som har minst taper mest. Å fjerne klimagassutslippene og løse klimakrisa er
49 avgjørende for jordas livsgrunnlag. Samtidig må vi stanse nedbygging av natur og dyrka
50 mark som er en annen eksistensiell trussel. Rapportene fra FNs klimapanel og naturpanel
51 må ligge til grunn for framtidig politikk.

52 Dette er vår langsiktige samfunnsplan for hvordan vi i fellesskap håndterer krisene. Dette kan
53 ikke skje over hodene til folk. Det må skje nedenfra.

54 Vi skal bygge nye næringer og sikre de vi har, kutte klimagassutslipp, redusere sosiale
55 forskjeller og styrke velferden, og samtidig sikre naturmangfoldet. Dette forutsetter at alle
56 deler av samfunnet involveres. Vi skal vri offentlige budsjetter, skatter og avgifter,
57 pengepolitikken og finansmarkedene, næringsliv og arbeidskraft til en felles innsats. Vi
58 trenger en aktiv næringspolitikk med statlige investeringer og krav for å sikre industribygging
59 og offensive klimakutt.

60 Store forskjeller, usikkerhet og utrygghet for egen fremtid er et hinder for å klare en slik
61 omstilling. Det er derfor en forutsetning at forskjellene må ned og velferden bygges opp. Den
62 store omstillingen Norge skal gjennom krever at vi inkluderer alle hoder og hender som er i
63 stand til å arbeide. Olje- og gassindustrien kan ikke fortsette å være vår bærende næring.
64 Det er derfor nødvendig med en ny stor industrisatsing på nye arbeidsplasser som bygger på
65 den kunnskapen og kompetansen vi har. Vi må sikre arbeidsplasser som er viktige i dag og
66 for framtida.

67 SVs plan for rettferdig omstilling av Norge er en del av en global bevegelse på venstresiden
68 som jobber for Green New Deal. Den er basert på tre byggesteiner: Vi skal kutte
69 klimagassutslipp, bygge opp nye næringer og sikre arbeidsplasser, og dele for å få ned
70 økonomiske forskjeller. Her er en Grønn ny deal for Norge.

71 **Kutte – for et nullutslippssamfunn**

72 Norge har forpliktet seg til å bidra til å nå Parisavtalens mål om å begrense
73 temperaturstigningen til 1,5 graders oppvarming. For å få dette til, må verden halvere sine
74 CO₂-utslipp fram til 2030 og de rike landene må kutte enda mer. Utslippene må raskest mulig
75 ned til null, og innen 2050 må vi fjerne klimagasser fra atmosfæren. Norge må kutte sine
76 utslipp så mye som mulig og minst 70 prosent fra 1990-nivå fram mot 2030. Innen 2040 må
77 vi ha nullutslipp. Vi bør ta ansvar både for importerte og eksporterte utslipp.

78 Å betale andre land for å gjennomføre kuttene våre er en dårlig klimastrategi for Norge. Det
 79 er usolidarisk, og det er kortsiktig fordi det vil utsette nødvendig omstilling og gjøre det mer
 80 utfordrende når verden skal over til et nullutslippssamfunn.

81 Nøkkelen til store kutt i klimagassutslippene er å erstatte fossil med fornybar energi i alle
 82 deler av samfunnet, og samtidig ta vare på naturens evne til å binde karbon. Norge skal
 83 elektrifiseres. I tillegg må vi ha andre fornybare løsninger og nullutslippsløsninger for å kutte
 84 utslipp som ikke er mulig eller er vanskelig å elektrifisere.

85 **En grønn økonomisk omstilling**

86 Det finnes nok av penger, både i Norge og i verden, til å sørge for grønn omstilling, men
 87 pengene finner ikke veien dit de skal. Hele økonomien skal rigges for fremtiden, og klima og
 88 natur må inngå i alle regnestykker. Staten skal gå foran og investere stortilt.
 89 Omstillingsarbeidet kan ikke overlates til markedet.

90 For å omstille økonomien trengs det store investeringer i nye næringer, fornybar energi og
 91 infrastruktur. I dag investeres pengene i for stor grad i aktiviteter og infrastruktur som øker
 92 utslippene og hindrer omstilling, samt bidrar til spekulasjon i eiendom og aksjemarkedet.

93 Finansnæringa kan bidra til omstilling i andre næringer hvis kreditten styres mot grønne
 94 investeringer. Det krever sterkere statlig regulering og utelukkelse av investeringer som øker
 95 utslippene.

96 SV vil:

- 97 • At den økonomiske politikken og statsbudsjettene skal være grønne. Staten skal
 98 styre etter målsetningene i Parisavtalen og stimulere til kutt i utslipp.
- 99 • Ha en gradvis og betydelig opptrapping av CO₂-avgiften i tråd med FNs klimapanelts
 100 anslag på nødvendige klimapriser for å nå 1,5-gradersmålet.
- 101 • Etablere et klimabudsjett som styringsverktøy for kommende statsbudsjett og
 102 rapportere om klimarisiko i norsk økonomi i hvert statsbudsjett. Kreve at fremtidige
 103 statsbudsjett skal være i tråd med vedtatte klimamål og styre mot at klimamålene
 104 nås.
- 105 • Føre en aktiv næringspolitikk som sikrer omstilling gjennom strategisk investering,
 106 eierskap, lån og tilskuddsordninger.
- 107 • At næringslivet skal rapportere på klima- og naturrisiko. Det må utvikles en metodikk
 108 for rapportering og vurdering av naturrisiko, etter modell av klimarisiko.
- 109 • Opprette en statlig, grønn investeringsbank som skal være en motor i den grønne
 110 omstillingen ved å sikre langsiktig kapital.
- 111 • Endre sentralbankloven slik at klimaomstilling blir en del av formålet til Norges Bank.
- 112 • Gjennomgå skattesystemet for næringsvirksomhet for å fremme grønne
 113 investeringer.
- 114 • Regulere banksektoren slik at mer av kreditten styres til grønne prosjekter.
- 115 • Gi Finanstilsynet oppdrag om å kjøre stresstester av klimarisiko i norske
 116 finansinstitusjoner, samt gjøre vurdering av klimarisiko til en del av Finanstilsynets
 117 mandat.

- 118 • Bruke kommunalbanken til å gjøre kommunene grønnere, gjennom flere grønne lån
119 og obligasjoner.
- 120 • Forhindre grønnvasking ved å utvikle klare standarder for produkter som grønne
121 boliglån og forby markedsføring av «grønne» finansprodukter som ikke reelt sett er
122 miljøvennlige.
- 123 • Bistå kommunene slik at kommunale pensjonspenger og andre kommunale
124 fondsmidler trekkes ut av fossil energi.
- 125 • Styrke markedet for grønne obligasjoner i Norge, gjennom offentlige
126 finansinstitusjoner.
- 127

128 **Statens eierskap og virkemidler**

129 Staten skal ta den ledende rollen i å gjennomføre en grønn og rettferdig omstilling. Lover,
130 planer, eierskap og handelsregler er sentrale virkemidler som må tas i bruk.

131 Det offentlige har stor påvirkning gjennom sin rolle som innkjøper og gjennom virkemidler
132 som skal stimulere og støtte norsk næringsutvikling. SVs mål for perioden er å legge om
133 innkjøpspolitikken og statens virkemidler slik at offentlige midler alltid skal etterspørre
134 nullutslippsløsninger, og kun unntaksvis akseptere lavutslippsløsninger som alternativ. Det
135 skal stilles krav om tariffestede lønns- og arbeidsvilkår. Dette vil gjøre både stat og
136 næringsliv mer framtidsretta. På denne måten vil norsk næringsliv få muligheten til å bygge
137 konkurransefortrinn i en verden som må omstilles.

138 Det må være sammenheng mellom Norges klimamål og hvilke tiltak vi finansierer over de
139 offentlige budsjettene. Alt for lenge har vi finansiert tiltak som er med på å undergrave
140 klimamålene.

141 Staten skal drive aktivt eierskap for å sikre bærekraftige investeringer. Norge eier mange
142 store selskaper helt eller delvis. Mange av disse opererer innenfor sektorer som må endres
143 eller er avgjørende for å få til en grønn og rettferdig omstilling. Historisk har statlig eierskap
144 vært en viktig pådriver for industrialisering, sysselsetting og velferd i Norge. Skal vi i
145 fellesskap klare å få til omstilling både kan og må statlige selskaper gå i front. SV vil øke
146 statlig eierskap i nøkkelsektorer i årene som kommer.

147 SV vil:

- 148 • Lage og gjennomføre en nasjonal forpliktende klima- og energiplan for kutt i alle
149 sektorer, også de kvotepliktige, med utslippsmål og karbonbudsjett for hver enkelt
150 utslippssektor i Norge.
- 151 • Bruke forurensningsloven til å stille krav om utfasing av fossil energibruk og fossile
152 utslippskilder innen 2025, slik som forbudet mot bruk av oljefyr.
- 153 • Innføre et forbruksbasert klimaregnskap, som viser de totale utslippene vårt forbruk
154 forårsaker.
- 155 • Utrede og innføre karbontoll for import av varer slik at det er mulig å få ned importerte
156 utslipp.

- 157 • Vektlegge miljø minst 50 prosent i alle anbudsprosesser og innfase nullutslippskrav i
 158 offentlige anbud. Kommuner og fylkeskommuner må kompenseres for
 159 ekstrakostnader knyttet til omstilling og ny teknologi.
- 160 • Etablere statistikkbank over offentlige anskaffelser, hvor miljø og arbeidsforhold
 161 rapporteres særskilt. Statistikken skal brukes aktivt for å kontrollere at krav
 162 overholdes.
- 163 • Stille krav om lave klimagassutslipp i materialer ved offentlige anskaffelser for å bidra
 164 til lønnsomhet og utløse klimaløsninger som karbonfangst.
- 165 • Utarbeide en offensiv grønn eksportstrategi i samråd med partene i arbeidslivet.
 166 Eksportgarantiordningene skal bygge målrettet opp om dette.
- 167 • Sørge for at lånegarantier og -ordninger for bedrifter er grønne.
- 168 • Endre mandatene, vedtektene og oppdraget til alle støtteordninger og institusjoner for
 169 næringslivet slik at grønn omstilling blir et av hovedmålene de jobber for.
- 170 • Bruke forskningsressursene til grønn og rettferdig omstilling, ikke olje og gass. SV vil
 171 frigjøre midler og kompetanse til annen næringsrettet forskning, som for eksempel
 172 forskning på fornybar energi og klimavennlig teknologi.
- 173 • Stanse støtte eller lån til olje- og gassektoren og bruke midlene til annen
 174 næringsstøtte.
- 175 • Oppskalere det statlige investeringselskapet Nysnø. Styrke Miljøteknologiordningen
 176 og Bioøkonomiordningen.
- 177 • Styrke Klima- og energifondet, og gi Enova økte overføringer og utvidet mandat til å
 178 realisere utslippskutt i industrien og støtte til energieffektivisering i hjem. Styrke det
 179 statlige eierskapet i strategisk viktige næringer og infrastruktur, og bruke det som
 180 drivkraft til industrisatsing og klimakutt.
- 181 • Endre den overordnede målsetningen til statlige selskap til å aktivt bidra til grønn
 182 omstilling i tillegg til å levere avkastning over tid.
- 183 • Innføre en regelmessig strategisk gjennomgang av statlig eierskap i tillegg til
 184 eierskapsmeldinger.
- 185

186 **Nullutslipp i transport**

187 Nøkkelen til store kutt i klimagassutslippene er at elektrisiteten kommer fra fornybare
 188 energikilder og at denne tas i bruk for å erstatte fossil olje, kull og gass i transport. All
 189 transport på vei, bane, i luftfart og i sjøfart skal legges om i retning av nullutslipp. I tillegg kan
 190 andre fornybare løsninger tas i bruk for å kutte utslipp som vanskelig lar seg elektrifisere.

191 Sjøfart og fiske står for en stor del av utslippene, men er også en stor del av løsningen for
 192 transport av gods og folk uten utslipp. Vi har en maritim industri som kan bli ledende i
 193 klimavennlige løsninger. Målet er å redusere utslippene fra innenriks kystfart, servicefartøy,
 194 fiske og havbruk med 70 prosent innen 2030 og oppnå nullutslipp innen 2040.

195 Transport på veg og i lufta står for store utslipp av klimagasser, og derfor trengs en offensiv
 196 omlegging til miljøvennlige alternativ og transportmidler uten utslipp. Målet er 90 prosent
 197 reduksjon i klimagassutslipp fra vegtransport og 70 prosent reduksjon fra anleggsmaskiner
 198 og tungtransport innen 2030. SV vil at all vekst i persontrafikk i storbyområdene skal tas med

199 kollektivtrafikk, sykkel og gange, og at privatbilisme reduseres med 25 prosent i alle store
200 byer innen 2030. Jernbanen og alle nye personbiler, bybusser og lette varebiler skal ha
201 nullutslipp innen 2025, og det er et mål å elektrifisere kortbanenettet for fly innen 2030.

202 SV vil:

- 203 • At alle nye ferger og hurtigbåter skal bruke nullutslippsteknologi. Staten skal sørge for
204 at fylkeskommunene kompenseres for de økte utgiftene dette medfører.
- 205 • Fase inn krav om at cruiseferger og andre skip som brukes i turistsammenheng skal
206 seile utslippsfritt inn i norske fjorder, samt benytte landstrøm senest innen 2025.
- 207 • Stille krav om nullutslippsløsninger eller bærekraftig fornybart drivstoff for nye
208 driftsfartøy i forbindelse med petroleumsproduksjon innen 2025.
- 209 • Innføre høyere miljøstandarder for statlig eide skip. Bruke statlig eide skip til å teste
210 og utvikle ny miljøteknologi, og kreve nullutslipp og fornybare løsninger ved
211 vedlikehold.
- 212 • Framskynde statlige investeringer i nye skip på nullutslipp og fornybare løsninger.
- 213 • Opprette et offentlig eid hurtigbåt- og fergeselskap som skal være pådriver for
214 flåtefornyelse og teknologi for nullutslippsfartøy.
- 215 • Vurdere samme avgiftsfordel for elektriske fritidsbåter etter mønster av elbiler og
216 utrede innføring av kjøpsavgift på nye båter med utslipp.
- 217 • Sørge for at hele kystfiskeflåten omfattes av Enovas ordninger, at havneinfrastruktur
218 oppgraderes og at det legges til rette for landstrøm for større skip.
- 219 • At det skal være mer lønnsomt å kjøpe en nullutslippsbil sammenlignet med en
220 fossilbil. Økte kjøpsavgifter for elbiler må alltid følges av en større økning for
221 fossilbiler i samme klasse. Det skal fases inn merverdiavgift for kjøpsbeløpet over
222 600 000 kroner ved kjøp av nye elbiler.
- 223 • Bedre støtteordningen for å bygge ut ladeinfrastruktur for hurtiglading i distriktene der
224 det ikke er kommersielt lønnsomt i dag.
- 225 • Gi kommunene mulighet til å etablere nullutslippsoner der de ønsker det.
- 226 • Utrede forbud mot kjøp og import av nye personbiler og lettere varebiler på fossilt
227 drivstoff fra 2025.
- 228 • Gradvis trappe opp omsetningskravet til avansert biodrivstoff uten avskogingseffekt
229 og fornybart syntetisk drivstoff, og kravet til innblanding av avansert biojetdrivstoff, til
230 100 prosent innen 2030.
- 231 • At skattehullet på biler med utslipp i leasingmarkedet skal tettes slik at elbiler vinner
232 konkurransen også i leasing. Slik sikrer man flere elbiler for folk flest i
233 bruktbilmarkedet.
- 234 • Fase inn nullutslippsteknologi og fornybare drivstoff for lastebiler ved å øke
235 kjøpsavgiftene på forurensende kjøretøyteknologi. SV vil gi fritak i bomringen fram til
236 kjøretøyene utgjør minst 25 prosent av passeringene.
- 237 • Innføre sterke incentivordninger for innfasing av anleggsmaskiner og tungtransport
238 med nullutslipp eller sterkt reduserte utslipp etter modell fra elbil-satsingen.
- 239 • Stille krav om bruk av el- og hybridfly med avansert biodrivstoff på kortbanenettet så
240 snart teknologien er tilgjengelig.
- 241 • Sikre at fylkeskommunen kan stille miljøkrav til kommersielle bussruter.
- 242

243 **Nullutslipp i industrien**

244 Nullutslippsløsninger i industrien vil gi oss en konkurransemessig fordel, og bidra til
245 nødvendige utslippskutt. Derfor vil vi både stimulere til omstilling og stille klare krav.

246 SV vil:

- 247 • Fjerne bruk av olje, kull og gass i industrien så raskt som mulig, og senest innen
248 2030.
 - 249 • Erstatte kullkraftverket på Svalbard med en utslippsfri energiløsning.
 - 250 • Trappe opp tilskudd til å legge om industriprosesser fra fossile innsatsfaktorer til
251 elektrifisering og fornybare løsninger gjennom industriprogram i Enova,
252 Miljøteknologiordningen og grønne investeringsfond. Ordningene må utvides slik at
253 alle kvalifiserte søknader til utslippsreducerende tiltak kan få støtte.
 - 254 • Innføre forbud mot fossil fyring i industrien innen 2025.
 - 255 • At bygg- og anleggsplasser i alle byggeprosjekter som lyses ut på offentlig anbud,
256 skal være utslippsfrie.
 - 257 • Gå imot gasskraft. Det må ikke bygges nye gasskraftverk eller etableres mobile
258 gasskraftverk. Eksisterende gasskraftverk må renses eller legges ned og erstattes av
259 fornybar energi.
 - 260 • Innføre nye avskrivningsregler for grønn industri som gjør det gunstigere med slike
261 investeringer i Norge.
 - 262 • Videreføre en CO₂-kompensasjonsordning for industrien som sikrer norsk industri,
263 hindrer karbonlekkasje og stimulerer til reduksjon i klimautslipp og omstilling til
264 klimavennlige prosesser.
 - 265 • Etablere et program for nullutslipp fra prosess- og materialindustrien i nært samarbeid
266 med bransjen og partene i arbeidslivet.
- 267

268 **Bygge - en ny industrisatsing**

269 Petroleumssektoren har gitt Norge store inntekter, og over flere tiår bidratt til storskala
270 teknologisk og industriell utvikling og sysselsetting. Men i takt med at sektoren fikk vokse
271 langt mer enn den opprinnelige oljepolitikken la til grunn, har den sterke oljeavhengigheten
272 skygget for annen industrisatsing.

273 Denne avhengigheten må erstattes av nye industrisatsinger og gjennom videreutvikling av
274 eksisterende industri. SV vil ha et nasjonalt industrimål, hvor industriproduksjon, med unntak
275 av petroleumrelatert industri, skal utgjøre 20 prosent av verdiskapingen i 2040.

276 SV vil prioritere industrier som kan bidra til å redusere utslipp mest mulig nasjonalt og
277 globalt, som har lavest grad av arealinngrep, som bidrar mest til nasjonal verdiskaping og
278 som skaper mest mulig positive ringvirkninger til andre deler av samfunnet.

279 **Petroleumspolitik**

280 Verden har allerede funnet mer fossile ressurser enn vi tåler å hente ut om vi skal unngå
281 ødeleggende klimaendringer, og i dag ser vi en rask omstilling til fornybare energiformer på
282 verdensbasis. Dette vil utfordre lønnsomheten i framtidige norske oljeprosjekter, og framover

283 er det lite sannsynlig at vi vil finne nok lønnsom olje til å holde norske petroleumsrelaterte
284 næringer gående.

285 Dagens høye lete- og investeringstempo innen olje og gass gjør det dessuten vanskelig å få
286 nok folk, kompetanse og kapital til annen industri. Risikoen ved å være avhengig av en
287 industri som må omstilles til andre oppgaver, øker stadig. For at overgangen til en utslippsfri
288 og miljøvennlig økonomi samtidig skal sikre trygge arbeidsplasser, må den skje på en
289 planmessig måte.

290 SV vil:

- 291 • At Norge ikke skal gi flere lete- eller utvinningstillatelser for ny olje- og gassutvinning
292 på norsk sokkel. Forlengelse av eksisterende utvinningstillatelser må ikke gis
293 automatisk, men vurderes etter strenge krav til lønnsomhet og påvirkning på klima og
294 miljø.

295 **DISSENS 1: Et mindretall bestående av Gadgil, Gurholt, Hussein, Kaski, Michelsen og**
296 **Reymert vil erstatte siste setning i punktet over med teksten under:**

297 Ikke forlenge utvinningstillatelser fra 2030, utover tillatelsene som allerede er gitt. Før
298 2030 må lønnsomheten i det enkelte felt vurderes før forlengelse innvilges.

299 **DISSENS 2: Et mindretall bestående av Unneland vil erstatte siste setning i punktet over til**
300 **setningen under:**

301 Norge må ha en styrt omstilling av oljenæringen med mål om å avvikle oljenæringen
302 innen 2030.

303

- 304 • Redusere utslippene på sokkelen gjennom elektrifisering og økt CO₂-avgift.

305 **DISSENS 3: Et mindretall bestående av Gadgil, Kaski og Unneland vil erstatte punktet over**
306 **med punktet under:**

- 307 • Redusere utslippene på sokkelen med 50 prosent innen 2030, sammenlignet med
308 1990. Det skal være null utslipp fra petroleumssektoren senest innen 2040. Det må
309 skje gjennom elektrifisering og økt CO₂-avgift på sokkelen.

310

- 311 • At alle landanlegg som i dag drives med fossil energi skal pålegges å drives
312 utslippsfritt fra 2025.
- 313 • Gå inn for varige petroleumsfrie områder, forankret i forvaltningsplanene, i særskilt
314 sårbare områder. Dette inkluderer blant annet områder utenfor Lofoten, Vesterålen
315 og Senja, ved Jan Mayen, Iskantsonen, Trænarevet, Skagerrak, polarfronten,
316 Iverryggen og på Mørefeltene. Petroleumslovgivningen må endres slik at det åpnes
317 for å trekke tilbake utvinningstillatelser der oppdatert viten om naturverdier er kommet
318 fram.
- 319 • Kreve nullutslipp av kjemikalier i forbindelse med petroleumsvirksomhet i nærheten
320 av særlig sårbare og verdifulle havområder.
- 321 • Fastslå og endre definisjonen av iskanten slik at den defineres i tråd med miljøfaglige
322 og marinfaglige råd.
- 323 • Utrede og innføre en utvinningsavgift på petroleum for å sørge for at den minst
324 lønnsomme oljen blir liggende i bakken. Inntektene bør blant annet gå til å utløse
325 klimatiltak i bransjen selv og til omstilling av industrien mot andre næringer.

- 326 • Sørge for at skatteregimet ikke favoriserer petroleumsinvesteringer fremfor
 327 investeringer i landbasert industri. Dagens petroleumsskatteregime må endres til et
 328 nøytralt system.
- 329 • Avskaffe leterefusjonsordningen.
- 330 • Ta et internasjonalt initiativ til en avtale med andre oljeproduserende land for å kunne
 331 begrense produksjonen av olje og gass.
- 332 • Gjennomgå den samfunnsøkonomiske lønnsomheten på norsk sokkel med mål om å
 333 stoppe ulønnsomme utbygginger.
- 334 • Selge Equinor ut av alle utenlandske fossile energiprojekt.
- 335

336 **Maritime næringer**

337 Norge er først og fremst et havland. Gjennom hele vår historie som nasjon har
 338 havnæringene vært bærebjelken for verdiskaping og inntekter. Å satse på maritim sektor, og
 339 gjøre den bærekraftig og utslippsfri gjør det til en viktig framtidsnæring, med stort potensial
 340 for eksport av teknologi og produkter. SV vil bruke norskekysten for utvikling av nullutslipp i
 341 global skipsfart, og med utgangspunkt i norsk kompetanse.

342 SV vil:

- 343 • Sikre verftsindustri gjennom oppkjøp, støtteordninger og oppdrag.
- 344 • Gjøre den globale skipstrafikken utslippsfri med utgangspunkt i norsk kompetanse og
 345 næringer, gjennom å etablere et nasjonalt program gjennom Forskningsrådet,
 346 Innovasjon Norge og Enova.
- 347

348 **Flytende havvind**

349 Flytende havvind kan gi store muligheter for energiproduksjon og et nytt norsk
 350 industrieventyr. Det må legges til rette for flytende havvind i norsk økonomisk sone, innenfor
 351 et konsesjonsregelverk som tar hensyn til både artsmangfoldet i havet og andre næringer.
 352 Havvind er en industri med stort internasjonalt potensiale som Norge har kompetanse og
 353 infrastruktur for. Det må på plass støtteordninger som kan stimulere til en effektiv utvikling av
 354 flytende havvind, noe som vil gi bedre vilkår for leverandørindustrien i Norge.

355 SV vil:

- 356 • Støtte utvikling og utbygging av flytende havvind.
- 357 • Gi eksportstøtte for salg av teknologi, og gi støtte til produksjon av havvind for
 358 eksport.
- 359 • At det må legges til rette for en hjemmeindustri og ringvirkninger.
- 360 • Bruke havvind til elektrifisering av oljeinstallasjoner der forholdene ligger til rette for
 361 det.
- 362 • Utrede hvilke steder og miljøer som kan egne seg for utbygging av havvind-industri,
 363 og utlyse flere områder for selskaper. Det må stilles strenge krav til
 364 konsesjonsprosessen for havvind, og det skal ikke utvikles i områder der det blir
 365 konflikt med natur og fiskeressurser eller i kystnære strøk.

- 366 • Bruke statlig eierskap til å investere i havvind, enten gjennom et nytt statlig selskap
367 eller ved å bruke eierstyringen i de etablerte selskapene.

368

369 **DISSENS 4: Et mindretall bestående av Gadgil, Gurholt, Hussein, Kaski, Tiro, og Unneland**
370 **vil endre ordet «flytende» med «offshore» i hele det ovenstående kapittelet (linje 348-367)**

371

372 **Karbonfangst og -lagring**

373 Innenfor noen industrier er det ikke mulig å bli kvitt CO₂-utslippene uten å ta i bruk
374 karbonfangst og -lagring, som i sementproduksjon og ved avfallsforbrenning. Karbonfangst
375 kan også bidra til netto opptak av CO₂ fra atmosfæren, som er nødvendig for å nå
376 klimamålene. Norges mulighet til å lagre CO₂ fra hele Europa på bunnen av Nordsjøen gjør
377 at lagring, håndtering, transport og eksport av fangstteknologi gir store muligheter for norsk
378 leverandørindustri og arbeidsplasser i Norge.

379 SV vil:

- 380 • Gi støtte til minst to fullskala pilotanlegg for karbonfangst og -lagring.
- 381 • Sette i gang utredning for å få på plass karbonfangst og -lagring ved alle de store
382 avfallsanleggene.
- 383 • Utrede videre modeller for statlig medfinansiering av fremtidige karbonfangst og -
384 lagringsprodukter.
- 385 • Innføre en avgift for betong produsert med utslipp for å gi økonomisk støtte til betong
386 fra anlegg med karbonfangst.
- 387 • Finansiere rensing av avfallsanlegg gjennom en avgift som støtter opp om
388 investeringene.
- 389 • Gi investeringstilskudd til prosjekter som sikter mot karbonfangst- og bruk (CCU),
390 som produksjon av bioetanol, alger, eller i stålproduksjon.

391

392 **Batteriproduksjon**

393 Norge ligger langt framme på elektrifisering av mange sektorer og er avhengig av
394 batteriteknologi for å klare det. Det finnes flere norske batterifabriker, og vi har sterke
395 fagmiljøer, men vi mangler fabriker som lager battericeller. Over 95 prosent av verdens
396 elbilbatterier produseres i dag i Asia. SV vil at Norge skal ta en ledende rolle i dette markedet
397 framover, på både produksjon, gjenbruk og resirkulering av batterier.

398 SV vil:

- 399 • Legge til rette for storskala batteriproduksjon i Norge.
- 400 • At det offentlige skal etterspørre, stille krav, og bidra til å utvikle resirkulerings- og
401 gjenbruksløsninger for materialer.
- 402 • At det må stilles krav i offentlige anbud til gode miljø- og arbeidsvilkår i produksjonen
403 og transparens i leverandørkjeden av batterier for å sikre at materialene er i tråd med
404 menneskerettigheter, arbeidsforhold og akseptable naturinngrep.

405

406 **Hydrogenproduksjon**

407 Hydrogen fra elektrisitet fra fornybar energi vil bli en stadig viktigere energibærer, og vil
408 sammen med brenselceller kunne erstatte ren batteridrift i for eksempel ferger og øvrig
409 kystflåte. Også i industrien kan hydrogen erstatte karbontunge innsatsmidler.

410 SV vil:

- 411 • Opprette et eget hydrogenfond og et statlig hydrogenselskap for å utvikle bruk og
412 produksjon av en hydrogenindustri i Norge.
- 413 • Innføre bruk av hydrogen som drivstoff på utvalgte strekninger innenfor ferge og
414 jernbane.
- 415 • Støtte innførsel av hydrogen i deler av kraftkrevende industri for å erstatte fossile
416 råstoff.
- 417 • Pålegge utslippskrav til gjødselindustrien for å utløse grønn hydrogenbruk.
- 418 • Tilby investeringsstøtte til elektrolysører og gi driftsstøtte etter prinsippet om såkalte
419 differansekontrakter for å kompensere for CO₂-kutt utover det CO₂-kompenserte.

420

421 **Selvkjørende transport**

422 Norge har i dag en lederrolle i utviklingen av fjernstyrte og autonome teknologier for
423 kjøretøyer og fartøyer. Disse teknologiene vil være en vesentlig del av elektrifiseringen som
424 skjer i transportsektoren. For SV er det viktig at slik teknologi også er trygg, og at innføringen
425 skjer i nær kontakt med de ansattes organisasjoner.

426 SV vil:

- 427 • Legge til rette for flere, større pilotprosjekter og testarenaer for autonomi på land, sjø
428 og i lufta. Nye omlastningsterminaler for gods må planlegges for økt autonomi.
- 429 • Støtte opp under eksport av teknologi og produkter.
- 430 • Passe på at lovverket er i pakt med utviklingen på feltet, og at personvern og
431 sikkerhet ivaretas.

432

433 **Bioøkonomi**

434 Bioøkonomi er industri basert på det vi har gjort siden tidenes morgen: høsting og foredling
435 av naturressurser. Innenfor fiskeri, havbruk, jord- og skogbruk er det et stort potensiale for
436 nye arbeidsplasser og nye næringer, som lager alt fra nye materialer, mat, energi og
437 medisiner. I dag eksporterer Norge i stor grad råvarene. Mer foredling i Norge vil gi
438 arbeidsplasser og øke ressursgrunnlaget for verdiskaping i form av mangfoldige ferdigvarer
439 med høy verdi i et globalt marked. Den vil også skape grunnlag for klimakutt og utvikling av
440 en global konkurransedyktig leverandørnæring.

441 SV vil:

- 442 • Etablere et BioNova etter modell fra Enova, for å støtte oppstart og utvikling av nye,
443 bioteknologiske prosjekter.
- 444 • Etablere mål og programmer som bidrar til å øke bioøkonomiens andel av
445 industriproduksjonen i Norge vesentlig.

- 446 • Favorisere biobaserte produkter som er kortreist og inngår i en sirkulær økonomi, for
 447 eksempel gjennom økt bruk av tre i statlige bygg.
- 448 • Etablere nasjonale mål for fosforgjenvinning, og utrede virkemidler for å styrke
 449 markedet for sekundært fosfor.
- 450 • Utvikle produksjon av proteinfôr til husdyr og fiskeoppdrett på norske ressurser.
- 451 • Kartlegge og sikre nasjonalt eierskap til genetiske ressurser på norsk territorium.
- 452

453 **Industri**

454 I tillegg til de helt nye industrisatsingene er det avgjørende at eksisterende industri
 455 videreutvikles. Vi er avhengig av en sterk industrisektor for å opprettholde velstand over tid.
 456 En sterk arbeiderbevegelse, høyt kompetansenivå, og flate hierarkier har gitt høy
 457 produktivitet og omstillingsevne norsk industri. Alt dette må ivaretas og styrkes for å øke
 458 norsk konkurransevne, og sikre sysselsetting, eksportinntekter og en variert
 459 næringsstruktur.

460 SV vil:

- 461 • Sikre forutsigbare kraftpriser til prosessindustrien. Norsk prosessindustri skal være
 462 verdensledende på klimaløsninger.
 - 463 • Åpne nye dører for norsk industri. Norske eksportordninger skal stimulere til ny
 464 anvendelse av norsk teknologi, og søke nye markeder der norsk teknologi og
 465 produkter kan komme til anvendelse.
 - 466 • Senke avskrivninger på industrimaskiner, for å øke investeringsviljen i landindustrien.
 - 467 • Etablere et større nasjonalt program for avansert industriproduksjon etter modell fra
 468 Tyskland og Storbritannia, der en prioriterer sektorer der Norge har gode sjanser til å
 469 lykkes, samt aktivt overføre kompetanse og teknologi fra offshorenæringene.
 - 470 • Opprettholde gode garanti- og finansieringsordninger til norske eksportbedrifter.
 - 471 • Innføre statlige garantiordninger for etablering av ny klimavennlig industri.
 - 472 • Opprette et nasjonalt romprogram og FoU-programmer rettet mot romindustri.
 - 473 • Opprette investerings- og eksportstøtte for norsk romindustri.
 - 474 • Satse på nasjonale romprosjekter, inkludert Andøya Spaceport.
 - 475 • Legge til rette for høyere utdanning og forskning rettet mot rommet.
- 476

477 **Mineraler**

478 SV vil sørge for god balanse mellom utvikling av mineralnæringen og hensynet til miljø og
 479 lokalsamfunn. Norge er et fjelland som er rikt på mineraler. Det har gitt oss mange
 480 arbeidsplasser, men også problemer som forurensning. Langsiktig miljøforvaltning er viktig
 481 for mineralnæringen.

482 SV vil:

- 483 • Opprette et statlig mineralselskap som kan drive utforskning og utvinning av
 484 mineraler hvor det sikres lokale arbeidsplasser og verdiskapning.
- 485 • At det i konsesjonsprosessene skal prioriteres uttak av særlig nyttige mineraler.

- 486 • Stille strenge miljøkrav. Uttak av mineraler skal være i tråd med føre-var-prinsippet,
 487 og det skal stilles krav til fondsavsetning for opprydding før avvikling.
 488 • Utrede konsekvensene av mineralutvinning på kontinentalsokkelen.
 489 • Kartlegge mineralressursene i Norge, til lands og på sokkelen. Styrke Norges
 490 Geologiske Undersøkelse og kommunenes industrielle og bergtekniske kompetanse.
 491 • Innføre tilskudd til pilotanlegg for håndtering av overskuddsmasse.
 492

493 **Dele - for en rettferdig omstilling**

494 En rettferdig omstilling må skje nedenfra på folkets premisser. Omstillingen må være for de
 495 mange, av de mange. Suksessen til den norske økonomien bygger på den norske modellen
 496 med høy grad av fagorganisering, sentrale lønnsoppgjør og høy produktivitet. Dette må vi
 497 bygge videre på. Det viktigste grepet for en rettferdig omstilling er en aktiv stat og en
 498 næringspolitikk som sikrer eksisterende arbeidsplasser og satser på nye.

499 Små forskjeller og et organisert arbeidsliv er en forutsetning for å gjennomføre nødvendige
 500 grep for å kutte klimagassutslipp på en rettferdig måte. Dette gjøres i hovedsak ved en
 501 omfattende omfordeling av penger og å satse på fellesskapsløsninger og en sterk
 502 velferdsstat. Omstilling skal ikke føre til at forskjellene går opp.

503 **Arbeid til alle**

504 Vi trenger alle hoder og hender som kan jobbe i årene som kommer. Bare i kommunene
 505 trengs flere titalls tusen årsverk de neste årene skal velferdsnivået holdes på samme nivå
 506 som i dag. Samtidig, med forventet nedgang i aktiviteten innenfor petroleum, må vi både
 507 legge til rette for nye oppdrag for alle de som i dag jobber der, og nye næringer og industri
 508 som kan erstatte inntektene fra petroleum.

509 Det er mange som i dag står helt eller delvis utenfor arbeidslivet og har sin inntekt fra ulike
 510 velferdsytelser. Det må ses på som en sentral oppgave å få til en omstilling som inkluderer
 511 de som har mulighet til å jobbe.

512 SV vil:

- 513 • Utarbeide en nasjonal sysselsettingsplan og jobbskapingprogram basert på hvordan
 514 arbeid, kapital og naturressurser i Norge mest effektivt kan anvendes, innenfor
 515 rammene av Paris-avtalen og naturens tålegrense.
- 516 • Utrede en klimajobb- eller opplæringsgaranti for arbeidstakere i Norge.
- 517 • Etablere en industri- og investeringsplan som sikrer dagens industriarbeidere jobb og
 518 med mål om å skape nye arbeidsplasser innenfor industrien hvert år fram mot 2030.
 519

520 **Kompetanse**

521 Omstilling av arbeidslivet må skje gjennom kompetanse- og utdanningspolitikk og partenes
 522 egne initiativ. I dag har vi ikke de nødvendige systemene eller løsningene som kreves for å
 523 møte de store kompetanseutfordringene. Vi trenger utdanningsmuligheter for dem som er i
 524 arbeidslivet, og for dem som står utenfor. Vi må styrke jobbmuligheter for folk som ikke har
 525 formell kompetanse.

526 SV vil:

- 527 • Gjennomføre en kompetansereform som omfatter både offentlig og privat sektor.
- 528 Reformen må ta utgangspunkt i den norske modellen og samarbeid med partene i
- 529 arbeidslivet, og kan innebære å etablere ordninger til å finansiere etter- og
- 530 videreutdanning.
- 531 • At de desentraliserte studie- og høyskolesentrene skal være sentrale byggesteiner i
- 532 kompetanseheving, og gjøre det lønnsomt for utdanningsinstitusjonene å tilby kurs
- 533 som lett kan kombineres med å være i jobb.
- 534 • Øke antall fagskoleplasser. Jobbe for at en større del av arbeidsstyrken skal ha en
- 535 fagskoleutdanning for å oppfylle kravene til næringslivet i dag.
- 536 • Innføre rett til ett år med tilrettelagt grunnskoleopplæring på en videregående skole
- 537 for folk som ikke har fullført grunnskoleopplæringen.
- 538

539 Et grønt folkeløfte

540 Det trengs et grønt folkeløfte: Forskjellene skal ikke øke på grunn av klimatiltak. En offensiv
 541 og nødvendig klimapolitikk må derfor henge sammen med en offensiv fordelingspolitikk som
 542 reduserer de økonomiske forskjellene. Utslipp og forurensing skal aldri være gratis, men
 543 tiltak for å få ned klimagassutslipp fra vanlige folks handlinger skal først og fremst
 544 gjennomføres på en måte som regulerer handlinger, og som ikke rammer de med dårligst
 545 råd hardest.

546 **DISSENS 5: Et mindretall bestående av Aklestad, Fiskaa, Berge, Hammer, Michelsen,**
 547 **Nævra og Torset vil legge til brødtekst og kulepunkt til kapittelet (linje 548-556):**

548 For å redusere de norske utslippene nok, må vi ilegge kull, olje og gass en stigende avgift
 549 hvert år. Det betyr at produkter laget av fossile kilder blir dyrere. For å fordele kostnadene
 550 rettferdig og dermed få aksept for det, må avgiftsinntektene tilbakebetales til alle. SV vil ha
 551 en karbonavgift til fordeling slik at de som bruker mer enn gjennomsnittet går i minus, mens
 552 de som bruker mindre går i pluss.

- 553 • Gradvis øke CO₂-avgiften og koble den til omfordeling for å sikre oppslutning og
- 554 sosial bærekraft. Inntekten fra en sterk økning i CO₂-avgiften tilbakebetales direkte til
- 555 folk. Det må tas hensyn til inntekt med en øvre inntektsgrense og geografisk fordeling
- 556 i utbetalingen. Norge må arbeide for internasjonalt å innføre en karbonverntoll.

557 SV vil:

- 558 • Utrede og innføre flere ordninger som gir incentiver til å gjøre miljøvennlige valg
- 559 uavhengig av inntekt, som muligheten for å ta opp energilån til
- 560 energieffektiviseringstiltak og installering av solkraft gjennom Husbanken.
- 561 • Gjøre luksusforbruk av klimagassutslipp dyrere slik som å innføre CO₂-avgift på
- 562 drivstoff til yachter og bruk av privatfly.
- 563 • Sette en sluttdato for når private fossile jettfly kan lande på norske flyplasser.
- 564 • Gjøre miljøvennlige alternativer gjennomgående billigere enn fossile.
- 565 • Sette et tak på hvor høyt fastledd av nettleie skal være.
- 566

567 **En helhetlig energipolitikk**

568 Norge trenger en ny energipolitikk som kutter klimagassutslipp uten unødige inngrep i
569 naturen. Norge må redusere sitt energiforbruk og sin produksjon av fossil energi. For å kutte
570 fossile utslipp må vi gå gjennom en omfattende energieffektivisering, samtidig som vi
571 produserer mer fornybar energi, ved blant annet havvind, sol og oppgradering av
572 vannkraftverk.

573 **Energieffektivisering**

574 Den mest miljøvennlige energien er den som ikke brukes. Energieffektivisering må derfor
575 være en sentral del i en framtidig energipolitikk. Innenfor bygg og industri har vi et stort
576 potensial for energieffektivisering. Det kan gjøre boliger og bygg bedre å leve i, og det kan
577 sikre arbeidsplasser lokalt over hele landet.

578 SV vil:

- 579 • Utarbeide og fremme en plan for hvordan Norge skal klare å kutte minst 10 TWH
580 gjennom energieffektivisering.
 - 581 • Gjøre det enkelt for alle innbyggere og bedrifter å få hjelp og støtte til
582 energieffektiviseringstiltak og klimatiltak.
 - 583 • Gi ekstra støtte til energieffektivisering for husholdninger med lavinntekt.
 - 584 • At staten må stille krav og sette et mål på energieffektivisering i alle offentlige
585 virksomheter, og stille krav om minst energiklasse A i alle nye offentlige
586 leiekontrakter.
 - 587 • Doble påslaget som går til Klima- og energifondet, og øremerke pengene til tiltak som
588 kan redusere utslipp og bidra til energieffektivisering i husholdningene.
 - 589 • At eiere av næringsbygg gis et incentiv til å gjennomføre energieffektiviseringstiltak
590 gjennom høyere avskrivningssatser dersom de gjennomfører tiltak.
 - 591 • Stille krav om at alle nye bygg skal være nullutslippsbygg.
 - 592 • Stille samme krav til isolering av nye hytter under 150 kvadratmeter som til større
593 hytter og hus.
 - 594 • At det skal være en høyere pris for forbruk av strøm utover vanlig familieforbruk for
595 hus og hytter.
- 596

597 **Fornybar energiproduksjon**

598 Norge har en lang historie med utbygging av fornybar energi og har en nesten fossilfri
599 elektrisk produksjon på land. Krav til offentlig eierskap og skatt gjør at overskuddet kommer
600 oss alle til gode.

601 All utbygging av fornybar energi innebærer inngrep i naturen. Videre utbygging av fornybar
602 energi må, i likhet med andre utbygginger i naturen, avveies mot behovet for mer ren kraft og
603 konsekvensene for naturen. SV mener vi må ha en helhetlig gjennomgang av
604 energiproduksjonen og hvordan det er mulig å kutte klimagassutslipp med minst mulig
605 naturinngrep.

606 Vindkraftanlegg på land i Norge har vist seg veldig naturødeleggende, og har ofte skapt
607 kraftig, lokal motstand. Kommuner og lokalmiljøer har blitt overkjørt i konsesjonsprosessene.

608 Vindkraftutbyggingen har dessuten gitt svært beskjedne lokale ringvirkninger, og har ikke
 609 bidratt til teknologiutvikling eller industriarbeidsplasser i Norge. Tvert imot skjer utbygging
 610 med hovedsakelig importert teknologi, og en stor del av vindkraftanleggene eies av
 611 utenlandsk storkapital. I pakt med konklusjonene i FNs naturpanel og ut fra erkjennelsen av
 612 at arealinngrep også i Norge er den største trusselen på norsk natur og artsmangfold, og
 613 samiske interesser, sier SV nei til videre utbygging av vindkraft på land og som bunnfaste
 614 anlegg nær kysten.

- 615
- 616 • Si nei til videre utbygging av vindkraft på land og som bunnfaste anlegg nær kysten.
 - 617 • Vurdere fra sak til sak småskala, desentraliserte turbiner ved industribygg, gårdsbruk
 618 og annet for lokal bruk der det er helsemessig og sikkerhetsmessig forsvarlig og der
 619 det er lokalt ønske om det.

620

621 **DISSENS 6: Et mindretall bestående av Gurholt, Hussein, Kaski og Unneland vil erstatte**
 622 **brødteksten og de to punktene over (linje 598-619) med brødteksten og punktet under (linje**
 623 **625-643):**

624

625 Halvparten av energiforbruket i Norge er fossilt. Det er avgjørende å erstatte fossil energi
 626 med fornybar om vi skal stoppe de store miljø- og naturødeleggende effektene av
 627 klimaendringene. Vi trenger storstilt energieffektivisering, men det er også nødvendig å
 628 produsere ny fornybar energi om vi skal klare å fase ut den fossile energibruken og bygge ny
 629 industri. All kraftutbygging vil, og har hatt konsekvenser for naturmangfoldet. Ulike
 630 teknologier har ulike inngrep i naturen.

631 For SV er det viktig å velge den teknologien som gir mest energi med minst skadelige
 632 naturinngrep. Vindkraft på land er arealkrevende, og har mange steder skapt stor lokal
 633 motstand. SV vil stille strenge krav ved utbygging av vindkraft på land. Hensynet til
 634 naturmangfold, lokaldemokrati og samiske interesser er aller viktigst når vi vurderer
 635 vindkraftprosjekter. Hensynet til andre næringer er også viktig, mens rene estetiske hensyn
 636 er mindre viktig. Utbygging av vindkraft må prioriteres i områder som allerede er bygget ut og
 637 industrialiserte områder, og vi må si nei til utbygginger av vindkraft der det kommer i konflikt
 638 med truet natur. Vi må stille de samme kravene til offentlig eierskap for vindkraft som man
 639 har for stor vannkraft, og sørge for skattlegging av de verdiene som vindkraft skaper på
 640 fellesskapets ressurser.

- 641 • Føre en restriktiv politikk for utbygging av vindkraft på land og utarbeide ny nasjonal
 642 klima- og energiplan for fornybarutbygging for å nå klima- og industrimål og som
 643 hindrer ødeleggelse av verdifulle natur- og friluftsområder.

644 SV vil:

- 645 • At Norge lager en helhetlig klima- og energiplan. Planen må sikre at vi når
 646 klimamålene våre og bidrar til ny industriutvikling gjennom energieffektivisering og ny
 647 fornybarutbygging.
- 648 • Innføre en todelt konsesjonsprosess for all fornybar energiutbygging der NVE gir
 649 anleggskonsesjon, mens miljømyndighetene skal vurdere tillatelse til inngrep.

- 650 Utbygginger av kraft må omfattes av reguleringsplaner etter plan- og bygningsloven
 651 som for andre utbygginger slik som veianlegg og tilsvarende.
- 652 • At det skal innføres en naturressursskatt og utredes en modell for
 653 grunnrentebeskatning på vindkraft og andre modeller for beskatning. Dette arbeidet
 654 skal inkludere modeller som er brukt på vannkraft, slik som konsesjonsavgift og
 655 konsesjonskraft.
 - 656 • At utbygginger som ikke forutsetter økt press på villmarkspreget urørt natur skal
 657 prioriteres. Naturverdier skal veie tungt i vurderinger av utbygging av fornybar energi
 658 og andre inngrep.
 - 659 • Kartlegge og oppdatere naturkonsekvensene av de vedtatte og igangsatte vind- og
 660 vannkraftutbyggingene.
 - 661 • At strømmettet som skal koble sammen havvindparker og utgjøre infrastrukturen i
 662 Nordsjøen, skal driftes og eies av Statnett.
- 663
- 664 • Gå imot flere utenlandskabler. Norsk fornybar elektrisitet skal brukes til innenlands
 665 industri og å kutte utslipp i Norge.
- 666
- 667 **DISSENS 7: Et mindretall bestående av Gadgil, Gurholt, Hussein, Kaski og Tiro vil erstatte**
 668 **punktet over med følgende punkt:**
- 669 • Gå imot flere utenlandskabler før vi har fått erfaringer fra de to påbegynte kablene til
 670 Tyskland og Storbritannia. Samfunnsnyten må være tydelig dokumentert før det
 671 eventuelt kan bygges flere utenlandskabler.
- 672
- 673 • Verne flere vassdrag og ikke bygge ut nye store vannkraftprosjekter. Eksisterende
 674 vannkraftverk skal oppgraderes og utvides der det ikke gir betydelig negative
 675 konsekvenser for naturen i vassdraget.
 - 676 • Gå inn for en skatteomlegging som gjør det mer lønnsomt å oppgradere
 677 vannkraftverk.
 - 678 • Sikre naturverdier i allerede utbygde vassdrag. Revisjon av konsesjonsvilkårene for
 679 kraftutbygging skal bidra til gode miljøtiltak og reelle miljøforbedringer som i størst
 680 mulig grad sikrer det naturlige artsmangfoldet i de utbygde vassdragene.
 - 681 • Legge til grunn dagens regelverk for vannkraft og videreføre konsesjonskraft og
 682 konsesjonsavgift for vannkraft som tilfaller vertskommunene.
 - 683 • Stimulere til økt produksjon av solenergi i Norge og innføre et system for effekttariffer
 684 som ikke hemmer etablering av solkraft.
 - 685 • Endre plusskundeordningen slik at det blir mulig for borettslag og sameier å benytte
 686 seg av solkraft for å forsyne husholdninger, og enklere å få mellomstore anlegg på
 687 nett.
 - 688 • Sikre gode støtteordninger for installasjon av solceller på eksisterende bygg, nybygg,
 689 bygningsintegreerte solceller og batterier.
 - 690 • Tilrettelegge for en hjemmeindustri innen el og sol i Norge gjennom solcelle- og
 691 batteriproduksjon og ladeselskaper.
- 692

693 **Arbeidsliv, velferd og fordeling**

694 **Arbeidsliv**

695 SVs mål er arbeid til alle. Vi jobber for full sysselsetting, små lønnsforskjeller og et arbeidsliv
696 med rettigheter og makt til lønnsarbeidere. Usikre og midlertidige ansettelse er blitt vanlig i
697 deler av arbeidslivet. Mange blir tilknyttet arbeidslivet på måter som ikke gir de rettighetene
698 og det vernet som fast ansettelse gir. Dette bidrar til økte forskjeller i makt og rikdom.

699 Den norske modellen, i form av trepartssamarbeidet mellom arbeiderne, arbeidsgiverne og
700 staten, er truet, blant annet gjennom svekkelse av arbeidstakerorganisasjonene i deler av
701 arbeidslivet. Useriøse aktører bidrar til at svart arbeid kan vokse fram. Trepartssamarbeidet
702 og det kollektive avtalesystemet må styrkes og videreutvikles.

703 Norge har høy sysselsetting blant kvinner, men mange, og særlig de med kort utdanning, er
704 overrepresentert når det gjelder deltidsarbeid og midlertidige ansettelse. Fremdeles er
705 arbeidslivet sterkt kjønnsdelt. Dette bidrar til å opprettholde lønnsforskjeller mellom
706 kjønnene, og begrenser kvinners og menns valgfrihet.

707 EØS-avtalen utfordrer i mange tilfeller våre ambisjoner om et mer rettferdig arbeidsliv. SV vil
708 aktivt utfordre EØS-avtalen når det trengs for å beskytte viktig lovgivning, ILO-konvensjoner
709 eller tariffavtaler. SV vil fjerne forrangsbestemmelsen i den norske EØS-loven, bruke
710 reservasjonsretten mot EU-direktiver som svekker opparbeidede faglige rettigheter eller står i
711 veien for utvidelse av disse.

712 **Trygge og faste stillinger**

713 Uten fast jobb er det vanskeligere å planlegge framtiden, få seg bolig og det krever mer å si
714 fra om urettferdighet på jobben. Hovedregelen i arbeidslivet skal være faste og hele stillinger
715 for å sikre forutsigbarhet og mulighet til å leve trygge og gode liv.

716 SV vil:

- 717 • Reversere svekkelsene av Arbeidsmiljøloven og fjerne den generelle adgangen til
718 midlertidige ansettelse.
- 719 • Avvikle bemanningsbransjen. Sørg for at spesielt utsatte bransjer skjermes totalt
720 inntil dette er gjennomført, og at bruk av slik innleie for øvrig begrenses til rene
721 vikariater. Fortsatt tillate utvidet innleie mellom reelle produksjonsbedrifter etter avtale
722 med tillitsvalgte i fagforening med innstillingsrett. Straffe brudd på bestemmelsene.
- 723 • At arbeidsformidling skal være et offentlig ansvar. Ny koblingsteknologi gjør at tilbud
724 og etterspørsel etter arbeidskraft lettere finner hverandre enn tidligere. Slike
725 plattformer må utvikles og tilgjengeliggjøres, og samtidig være under offentlig kontroll.
- 726 • Tydeliggjøre arbeidsgiveransvaret i lovverket. Dette må også omfatte konsern og
727 konsernlignende forhold. Det skal til enhver tid være klart hvor man er ansatt og
728 hvem som er reell arbeidsgiver.
- 729 • Styrke ansattes rettigheter i Statsansatteloven, særlig knyttet til fast stilling og
730 stillingsvern, samt gjeninnføre adgangen til mindretallsanke ved ansettelse.

- 731
- Gjennomgå bruk av datainnsamling for å styrke ansattes personvern og hindre kontroll og overvåkning. Sikre arbeidere og deres tillitsvalgte i plattformselskaper innsikt i egne data og dataene deres arbeid genererer. Arbeidstakerne må eie og kontrollere dataene som samles inn om dem.
- 732
- 733
- 734
- Regulere bruk av vurderingssystemer og -apper innenfor arbeidslivet.
- 735
- 736

737 **Lønnsutvikling og arbeidsvilkår**

738 Blant de lavest lønnede har lønnsutviklingen stagneret, lønnsulikheten øker og utjevningen av lønnsforskjeller mellom kvinner og menn går for sakte. SV vil styrke tilkjempede rettigheter i arbeidslivet ved å kreve norsk lønn i Norge, anstendige arbeidsvilkår for alle arbeidere og jobbe for utjevning av lønnsforskjeller. EØS setter norske lønns- og arbeidsvilkår under press. Dette gjelder ikke minst innen bygg- og anlegg og i transportbransjen.

739

740

741

742

743 SV vil:

- Gjøre allmenngjøring enklere tilgjengelig for arbeidstakerne, gjennom å redusere kravene til dokumentasjon for allmenngjøre tariffavtaler.
 - Sikre det kollektive forhandlingssystemet og styrke streikeretten.
 - Gå imot forslag om innføring av lovbestemt nasjonal minstelønn fordi det vil føre til et dårligere lønnsnivå og svekke det kollektive avtalesystemet.
 - At det fastsettes forpliktende likelønnsplaner i alle offentlige virksomheter, og stimulere til avtaler mellom partene i arbeidslivet som fremmer likestilling og likelønn.
- 744
- 745
- 746
- 747
- 748
- 749
- 750
- 751

752 **DISSENS 8: Et mindretall bestående av Hammer, Hussein, Reymert og Unneland vil legge til punktet under:**

753

- Ha konkrete likelønnsiltak i lønnsoppgjørene med involvering fra myndighetene. Dette kan være likelønnsrott eller andre konkrete tiltak som reduserer likelønns-gapet og det kjønnsdelte arbeidsmarkedet i det enkelte lønnsoppgjør.
 - Sette ned en lavtlønnskommisjon for å utrede hvordan lønn og arbeidsforhold i lavtlønnsyrker kan løftes.
 - Forsterke nasjonale krav for å hindre sosial dumping ved offentlige innkjøp, etter inspirasjon av Telemarksmodellen og Oslo-modellen. Det bør stilles krav om tariffavtale i offentlig anbud der dette er mulig.
 - Inkludere faktisk skattebetaling i anskaffelsesregelverket, og sette som forutsetning at for å kunne delta i en anbudsprosess, må et selskap rapportere om hvor mye skatt selskapet har betalt de siste årene, og rapportere omsetning, reelle eiere og kostnadsstruktur.
 - Innføre kompetansekrav for å kunne starte opp og drive en virksomhet som er relatert til det virksomheten skal jobbe med.
 - Avvikle au pair-ordningen i Norge. SV mener at ordningen slik den fungerer ikke er kulturutveksling, men underbetalt arbeid.
 - Styrke arbeidet mot arbeidslivskriminalitet og tvangsarbeid. Styrke sentrene mot arbeidslivskriminalitet, og vurdere oppretting av flere, samt styrke samarbeidet med partene.
- 754
- 755
- 756
- 757
- 758
- 759
- 760
- 761
- 762
- 763
- 764
- 765
- 766
- 767
- 768
- 769
- 770
- 771
- 772
- 773

- 774 • Styrke bestemmelser om virksomhetsoverdragelse i lovverket, slik at flere ansatte
775 omfattes av dette vernet, blant annet i forbindelse med anbudsprosesser og ved
776 overdragelse av konkursbo.
- 777 • Styrke nettolønnsordningen for å stimulere til at flere skip registreres i NOR-
778 registeret.
- 779 • Ha norske arbeidsvilkår i norske farvann og på norsk sokkel. Sikre at skipsarbeids-,
780 skipssikkerhets- og arbeidsmiljøloven samt norsk tilsyn gjelder arbeidere på såkalte
781 flerbruksfartøy. All aktivitet som foregår i norske farvann og på norsk sokkel skal
782 reguleres av norsk lov, med norske lønns- og arbeidsbetingelser.
- 783 • At turbiler som kjører internt i Norge, må være underlagt norske arbeidsforhold.
784 Kobotasjekjøring for turbilkjøring må reguleres med lignende regler som i
785 godstrafikken.
- 786 • At transportkjøpere må pålegges et tydelig solidaransvar, og kontrollen av påse-
787 plikten må bli bedre.
- 788 • At kontrollen av utenlandske vogntog i Norge må bli mye bedre særlig knyttet til
789 kabotasjeregulering og lønns- og arbeidsforhold. Digitalt transportregister og
790 obligatoriske, elektroniske fraktbrev må innføres.
- 791 • Rette opp igjen alle tendenser til løsarbeidersamfunn som høyreregjeringens frislipp i
792 drosjenæringen har ført til. SV vil få på plass seriøsitetsskrav for taxibransjen, i samråd
793 med bransjen.

794

795 **DISSENS 9: Et mindretall bestående av Hammer, Hussein, Nævra, Torset, Reymert og**
796 **Unneland vil legge til punktet under:**

- 797 • Sette en begrensning på hvor mange ganger mer den høyest lønnede i en
798 virksomhet kan tjene enn den minst lønnede.
- 799
- 800 • At norske havner skal styres etter ILO-konvensjon 137, som skal sikre registrerte
801 havnearbeidere fortrinnsrett til lossing og lasting av skip i norske havner.
- 802
- 803 • Vurdere å midlertidig regulere arbeidsinnvandringen dersom særlig stort tilbud av
804 arbeidskraft vanskeliggjør arbeidet mot sosial dumping.

805 **DISSENS 10: Et mindretall bestående av Gadgil, Hussein, Kaski, Michelsen, Tiro og**
806 **Unneland vil stryke punktet over.**

807

808 **Arbeidermakt og medbestemmelse**

809 Gjennom å legge til rette for at flere organiserer seg i fagforeninger, og god lovregulering, vil
810 SV påvirke maktforholdene i arbeidslivet i arbeidstakernes favør.

811 SV vil:

- 812 • Gi fullt skattefradrag for fagforeningskontingent og legge til rette for økt
813 fagorganisering i alle deler av arbeidslivet.
- 814 • Gjeninnføre kollektiv søksmålsrett om innleie av arbeidstaker fra bemanningsforetak.
- 815 • Gi påtalerett for representative organisasjoner for effektivisering av
816 straffebestemmelsene i arbeidsmiljøloven og andre lover om arbeidsforhold.

- 817 • Legge til rette for at ansatte i flere deler av arbeidslivet får forhandlingsrett på pensjon
- 818 gjennom tariffavtalene.
- 819 • Gi full innsynsrett for tillitsvalgte i lønns- og arbeidsvilkår.
- 820 • Vurdere lovbestemmelser som sikrer at ikke tvungen lønnsnemnd misbrukes til å
- 821 svekke arbeidstakernes maktposisjon i lovlige streiker.
- 822 • At staten utvikler gode tilskudds-, låne- og garantiordninger for arbeiderstyrte
- 823 bedrifter.
- 824 • Øke representasjon av ansatte i bedriftsstyrer. Dette må utvides til også å gjelde
- 825 mindre bedrifter.
- 826 • Utrede ulike modeller for lønnstakerfond i deler av næringslivet hvor en andel av
- 827 overskuddet settes av i et fond eid av de ansatte i fellesskap.
- 828

829 **Arbeidsmiljø og arbeidstid**

830 Normalarbeidsdagen og ansattes innflytelse over eget arbeidsmiljø utfordres fra mange hold.
 831 Et godt arbeidsmiljø er nøkkelen til et arbeidsliv med plass til alle. Det er viktig at vi sikrer et
 832 klart skille mellom jobb og fritid, gjennom å forsvare normalarbeidsdagen. Lovverket må sikre
 833 alle et helsefremmende arbeidsliv. I 2015 svekket Solberg-regjeringen arbeidsmiljølovens
 834 arbeidstidsbestemmelser på vesentlige punkter. SV vil styrke loven tilsvarende.

835 SV vil:

- 836 • Forsvare normalarbeidsdagen og sikre et klart skille mellom jobb og fritid.
- 837 • At adgangen til å forhandle frem arbeidstidsordninger som avviker vesentlig fra
- 838 normalarbeidsdagen må forbeholdes fagforeninger med innstillingsrett.
- 839 • Senke ukentlig ordinær arbeidstid i Arbeidsmiljøloven til 37,5 timer og daglig ordinær
- 840 arbeidstid til 8 timer.
- 841 • Sikre lovfestet og reell rett til heltid, og frihet gjennom turnusordninger som gjør det
- 842 mulig å kombinere familieliv og heltidsarbeid. Det offentlige skal fremme heltidskultur
- 843 som arbeidsgiver.
- 844 • Legge til rette for gradvis arbeidstidsreduksjon med 30-timers uke/6-timersdag med
- 845 full lønnskompensasjon som mål. Etablere et trepartsutvalg som samler erfaringer og
- 846 bidrar med målrettet finansiering.
- 847 • Gjeninnføre bestemmelsene i Arbeidsmiljølovens regler om arbeidstid som ble
- 848 svekket i 2015. Ha en gjennomgang av gjennomsnittsberegningen i arbeidsmiljøloven
- 849 slik at helse, miljø og sikkerhet blir bedre ivaretatt.
- 850 • Forbeholde retten til å avtale overtid utover alminnelige overtidsbestemmelser til
- 851 fagforeninger med innstillingsrett.
- 852 • Erstatte forskrift om medlevertturnus med krav om at langturnus i barnevernet og
- 853 lignende hjemles i landsomfattende tariffavtale.
- 854 • At reguleringen av søndagsåpne butikker overholdes og opprettholdes.
- 855 • Styrke ansattes vern mot nattarbeid, blant annet når det gjelder arbeid alene.
- 856 • At ansatte i varehandelen skal omfattes av arbeidsmiljølovens bestemmelser om natt-
- 857 og søndagsarbeid.

- 858 • Fremme lovverk som gir ansatte på kjøpesentre representasjon i senterstyrer, felles
- 859 vernetjeneste og bedring av tillitsvalgtes muligheter til å påvirke beslutninger rundt
- 860 arbeidstid og arbeidsmiljø.
- 861 • Arbeide for en offentlig godkjenningsordning for kurstilbydere i HMS for å forhindre
- 862 useriøse aktører.
- 863 • Styrke vernet av varslere. De som varsler om lovbrudd og uetisk oppførsel skal ha et
- 864 særskilt vern mot gjengjeldelse, trakassering og oppsigelse.
- 865 • Styrke fagmiljøer innen arbeidshelse.
- 866 • Pålegge arbeidsgiver og solidaransvarlig å sikre at alle som jobber i Norge har norsk
- 867 yrkesskadeforsikring, eller tilsvarende, uavhengig av hvor arbeidsgiver er registrert.
- 868 • Etablere ordninger med regionale verneombud, eller tilsvarende, i flere bransjer.
- 869 • Rydde opp i misbruket av såkalte ledende og særlig uavhengige stillinger i
- 870 arbeidskontrakter.
- 871 • At nye offentlige bygg skal velge kontorløsninger som er tilpasset arbeidet som skal
- 872 utføres der, og at Statsbyggs rigide arealnorm bør avvikles.

873

874 **DISSENS 11: Et mindretall bestående av Hammer, Hussein, Reymert og Unneland vil legge**
 875 **til punktet under:**

- 876 • Innføre flere felles høytidsdager i Norge. Kvinnedagen 8.mars skal være en offentlig
- 877 høytidsdag.

878

879 **Inkludering i arbeidslivet**

880 SV jobber for et arbeidsliv for alle. I dag opplever mange at døren til arbeidslivet er stengt,
 881 selv om de ønsker å bidra. Samtidig opplever mange som har nedsatt arbeidsevne, at det
 882 ikke er rom for dem i arbeidslivet. Vi kan ikke akseptere at det finnes så mange ledige
 883 hender med arbeidslyst samtidig som vi har mange uløste oppgaver.

884 Tiltak gjennom NAV som skal lede til arbeid må kvalitetssikres og være reelt individtilpasset.
 885 Da vil flere kunne få arbeid. Det må rettes en særlig innsats mot unge. Kjennskap til, og
 886 samarbeid med, næringslivet er viktig for å sikre folk arbeid.

887 SV vil:

- 888 • Sikre tilstrekkelige ressurser og nok ansatte ved NAVs lokalkontor, slik at folk får
- 889 individuell oppfølging og bistand til å komme i jobb.
- 890 • At tiltak gjennom NAV i større grad skal bidra til formell kvalifisering. Overføre
- 891 ressurser fra kortvarige kurs til mer formell kvalifisering i voksenopplæring,
 892 videregående skole, fagskole og akademisk utdanning.
- 893 • Styrke kvalifiseringsprogrammet ved å forbedre oppfølgingen den enkelte deltaker
- 894 får, for å sikre at de kommer ut i faktisk arbeid.
- 895 • Sørge for at flere inkluderes i arbeidslivet gjennom en styrking av ordninger som varig
- 896 tilrettelagt arbeid, lønnstilskudd og arbeidsmarkedstiltak.
- 897 • Sikre at ansvaret for varig tilrettelagt arbeid (VTA) er statlig, for å sikre likebehandling
- 898 over hele landet. Det må vedtas en kraftig opptrappingsplan for antall tiltaksplasser.

- 899
- 900
- 901
- 902
- 903
- 904
- 905
- 906
- 907
- 908
- 909
- 910
- 911
- 912
- 913
- 914
- 915
- 916
- 917
- 918
- 919
- 920
- 921
- 922
- 923
- 924
- 925
- 926
- 927
- 928
- 929
- 930
- 931
- At mennesker med en funksjonsnedsettelse skal få tilstrekkelig tilrettelegging for å kunne delta i det ordinære arbeidslivet. Det kan være gjennom tilrettelegging, tekniske hjelpemidler, arbeids- og utdanningsreiser, funksjonsassistenter og tolketjenester.
 - Avskaffe anbudsregimet innen tiltaksapparatet i NAV til fordel for direkte avtaler. Det offentlige må ha ansvaret for arbeidsrettet bistand for å sikre et godt nok tilbud.
 - Sikre tettere oppfølging av tiltak i NAV, slik at personer ikke blir utnyttet som gratis arbeidskraft i langvarige praksisplasser. Så langt det er mulig skal kandidater utplasseres i bedrifter med tariffavtale.
 - Stille krav til fullgode garderobeløsninger for både kvinner og menn. Bransjer der det er krav til egne klær, må stille krav til leverandørene om å produsere klær som også passer kvinner, og ta disse i bruk.
 - Arbeide for endringer i yrkessykdomsregelverket slik at de kvinnedominerte arbeidsplassene har de samme rettighetene og den samme kompensasjonen som de mannsdominerte yrkene.
 - Bruke kvotering som virkemiddel når det er nødvendig for å sikre likestilling og mangfold i arbeidslivet.
 - Sikre ressurser i NAV og tilretteleggelse for deltakelse i arbeidslivet for uføretrygdede funksjonshemmede som ønsker å jobbe ved siden av uføreytelse slik lovendringen fra 2015 var ment å ta høyde for.
 - Jobbe for mangfold og kvalitet i arbeidsmarkedstiltakene ved å sikre langvarige avtaler med arbeidsmarkedsbedrifter og utvida egenregi i NAV.
 - Sikre kvalitet i tiltakene og at reell og fullført kompetanseheving skal være en mulighet for de som mottar AAP og sosialhjelp og for uføretrygdede som vil tilbake til jobb.
 - At lokale NAV-kontor må ha nok ansatte med kompetanse på sosialt arbeid, arbeidsmarked, attføring og trygderett, og ha god kontakt med lokalsamfunn og næringsliv.
 - Ha en ungdomsgaranti med rett til arbeid, utdanning eller arbeidsrettet aktivitet innen 60 dager for unge under 25 år. Gode og individuelt vurderte og tilpassede opplegg for hver enkelt, tilgang til nødvendige tiltak og helsehjelp, avgjør manges mulighet til å komme i arbeid.

932 **Velferd og fordeling**

933 Fellesskapsløsninger er en fornuftig, rettferdig og effektiv måte å organisere tjenester på.

934 Sterke fellesskap reduserer forskjeller og bidrar til bedre samfunn og levekår for den enkelte.

935 Velferdstjenester skal dekke grunnleggende behov og være tilgjengelige der folk bor. Derfor

936 må vi ta tilbake tjenester og oppgaver som er konkurranseutsatt og privatisert og sikre

937 demokratisk styring til flertallets beste. At oppgaver løses av det offentlige og finansieres av

938 fellesskapet er en viktig forutsetning for å kunne sikre velferd uten profitt og at

939 velferdstjenestene organiseres med mål om tid og tillit framfor markedstenkning. I

940 kommende stortingsperiode vil SV prioritere å reversere sosiale kutt og bygge ut velferden

941 gjennom gratis SFO/AKS, utbygging av offentlig tannhelsetjeneste kombinert med at

942 tannhelse blir en del av folketrygda, og sikre at også folk utenfor arbeidslivet har ei inntekt å
943 leve av.

944 **Profittfri velferd**

945 Velferden skal tjene mennesker, ikke markeder. Derfor må alle muligheter for å ta profitt ut
946 av velferd stoppes. Når velferden privatiseres eller gjøres om til et marked, blir det
947 vanskeligere for demokratiet å styre tjenestene, og penger flyttes fra fellesskapet til private
948 lommer. Når private skal tjene penger på velferd, går det ofte ut over arbeidsvilkår, lønn og
949 pensjon for de ansatte. Mange av de ansatte i velferdstjenestene har i utgangspunktet lave
950 lønninger og ugunstige arbeidstider, og samfunnet må sørge for at de verdsettes mer, ikke
951 mindre. Derfor mener SV at det først og fremst er det offentlige, supplert av ideelle krefter,
952 som skal stå for velferden i Norge.

953 SV vil:

- 954 • Forby profitt på velferdstjenester, og stanse all profitt innen alle velferdstjenester som
955 er finansiert eller delfinansiert av det offentlige.

956

957 **Tillit og medbestemmelse**

958 Velferdsstaten skal sørge for frihet og trygghet for hver enkelt av oss. Derfor må offentlig
959 sektor organiseres på en måte som setter folk og faglighet først. Folk skal oppleve tillit og ha
960 selvbestemmelse og medvirkning i møte med velferdstjenestene. Kommersialisering og
961 stadig flere kontroll- og styringssystemer i velferdstjenestene har bidratt til økt byråkrati og
962 svekket både tillit og medbestemmelse. For å fremme faglighet og gode møter mellom
963 ansatte og folk, trengs en gjennomgripende tillitsreform i hele offentlig sektor, der målet er
964 kvalitet for innbyggere og samfunn, sammenhengende tjenester og helsebringende
965 arbeidsliv.

966 Styring av offentlig sektor skal bygges på nærhet til folk, respekt for fagfolk og involvering av
967 ansatte. Det offentlige skal være en god standard i arbeidslivet, med en arbeidsgiverpolitikk
968 basert på stedlig ledelse og en nordisk ledelsesmodell. Medbestemmelsesordninger er et
969 sentralt verktøy for å sikre samarbeid mellom ledelse og ansatte og bidrar til at de ansattes
970 kompetanse legges til grunn i styring og organisering av arbeidet. Bruk av tariffavtaler og
971 hovedavtale, med tilleggsavtaler der det er hensiktsmessig, gir sammen med stedlig ledelse
972 et godt grunnlag for tillitsreform.

973 Tillitsreform må innebære reell medbestemmelse for ansatte, der metoden er utvidet
974 partssamarbeid helt ned på den enkelte tjenesten. Prosessen bort fra målstyring og over til
975 mer tid og tillit i tjenestene må ta utgangspunkt i erfaringer og behov som finnes i
976 førstelinjene og involvere brukerråd og innbyggere. Trygge ansatte med skikkelige
977 arbeidsforhold og gode tjenester henger uløselig sammen.

978 SV vil:

- 979 • Få på plass en tillitsreform i offentlig sektor som fremmer faglighet og økt
980 medbestemmelse for ansatte og deres organisasjoner i kvalitetsarbeidet.

- 981 • Ha en stedlig ledelse i offentlig sektor, med ledelsesutdanning som dekker den
 982 nordiske modellen, lov- og avtaleverk, inkludert bruk av medbestemmelse.
 983 • Avvikle kommersiell drift i velferdstjenestene og bestiller-utfører modeller, målstyring
 984 og forretningsbaserte regnskapsmodeller.
 985 • Øke bemanningen og faste ansatte i staten, og avvikle bruk av innleie.
 986 • Etablere program med veiledning og støtte for gjennomføring av tillitsreform i
 987 kommunesektoren.
 988 • Redusere bruk av konsulentselskap i staten.
 989

990 **Økonomisk trygghet**

991 Arbeid gir økonomisk trygghet. Derfor må folk som blir syke, permitteres eller mister jobben
 992 sikres inntekt og raskere helsehjelp. NAV må være tilgjengelig for folk som har behov for
 993 bistand. Det er positivt at det digitale NAV blir godt utbygd for de som kan nyttiggjøre seg av
 994 det, men det kan ikke erstatte hjelp og veiledning fra ansatte for de som trenger det. Folk
 995 som mister arbeid og helse må sikres anstendig inntekt. SV ønsker å heve inntekta for
 996 arbeidsløse med lav lønn og sørge for et nivå på økonomisk sosialhjelp som det er mulig å
 997 leve av. Dårlig råd gir dårligere helse og øker avstanden til arbeidslivet.

998 SV vil:

- 999 • Styrke ytelser som skal sikre forsvarlige levekår ved arbeidsledighet, sykdom og
 1000 uførhet.
 1001 • Reversere regjeringens innstramminger i arbeidsavklaringspenger og sørge for at alle
 1002 er ferdig avklart før stønaden opphører.
 1003 • Øke satsen på dagpenger til 80 prosent av inntekt opp til 3G.
 1004 • At barnetillegget for uføre skal tilbake til samme nivå som før det borgerlige flertallet
 1005 gjennomførte kutt i ordningen.
 1006 • At overgangsstønnen for enslige foreldre styrkes og at mottakere av stønnen
 1007 sikres tilgang til utdanning eller annen arbeidsrettet aktivitet.
 1008 • At minsteytelser i folketrygden økes, slik at folketrygden sikrer et anstendig
 1009 livsopphold.
 1010 • At pleiepenger sørger for raskere avklaring for familiene, mindre utrygghet og mer
 1011 forutsigbarhet.
 1012 • Øke barnetrygden for alle og innføre målrettede tillegg for flerbarnsfamilier og familier
 1013 med enslige forsørgere.
 1014 • Innføre en statlig, forpliktende normering av økonomisk sosialhjelp hvor barnetrygd
 1015 holdes utenfor beregningsgrunnlaget.
 1016 • Styrke NAVs tilgjengelighet både fysisk og digitalt, og gjøre tjenestene mer
 1017 brukervennlige.
 1018

1019 **Et samfunn for alle**

1020 I et rettferdig og demokratisk samfunn har alle like muligheter og rettigheter til å leve frie og
 1021 selvstendige liv. Alle som får et barn med funksjons- eller utviklingshemning skal være trygge
 1022 på at fellesskapet stiller opp. All infrastruktur og offentlige rom skal være tilgjengelige for

1023 personer med funksjonsnedsettelse. SV vil ha et mer inkluderende arbeidsliv, mer tilpasset
 1024 opplæring for barn og unge, og sikre at alle får den tilrettelegging, bistand, hjelpemidler og
 1025 oppfølging de har behov for.

1026 SV vil:

- 1027 • Ta inn FNs konvensjon for mennesker med funksjonsnedsettelse (CRPD) i den
 1028 norske menneskerettighetsloven.
- 1029 • At Norge skal være universelt utformet innen 2035. Et universelt utformet samfunn er
 1030 et bedre samfunn for alle.
- 1031 • Jobbe for likestilling og tiltak mot diskriminering og ulike former for sosial ekskludering
 1032 av personer med funksjonsnedsettelse i skole, arbeid og i samfunnet ellers.
- 1033 • Innføre en besøksordning der foreldre som venter barn med psykiske eller fysiske
 1034 funksjonsnedsettelse kan besøke familier med relevant erfaring.
- 1035 • Foreslå at en ordning med familievikar lovfestes slik at familier som har særlige
 1036 behov kan få langt bedre avlastning i hverdagen enn i dag.
- 1037 • Sørge for at alle barn og unge som har rett på tilpasset opplæring og hjelpemidler får
 1038 det og at de blir tilstrekkelig fulgt opp gjennom hele utdanningsløpet.
- 1039 • At mennesker med utviklingshemning sikres frihet, selvbestemmelse og deltakelse i
 1040 samfunn og arbeidsliv, ikke minst gjennom å stoppe forsøk på å bygge nye, store
 1041 spesialinstitusjoner.
- 1042 • Jobbe for at flere med funksjonsnedsettelse kommer i arbeid og beholder
 1043 arbeidstilknytningen sin gjennom riktig tilrettelegging, blant annet gjennom
 1044 arbeidsmarkedsbedrifter, styrking av varig tilrettelagt arbeid (VTA)-plasser og retten til
 1045 reserverte avtaler i det offentlige.
- 1046 • Styrke hjelpemiddelformidlingen og opprettholde den som en del av folketrygden for å
 1047 sørge for at alle har likeverdig tilgang til hjelpemidler.
- 1048 • Bedre systemet for formidling av tegnspråktolker, utdanne flere tolker og opprette
 1049 flere tolkestillinger.
- 1050 • At personer som har rett på brukerstyrt personlig assistanse (BPA) skal få dekket det
 1051 gjennom folketrygden og ikke være avhengig av kommunens økonomi.
- 1052 • Erstatte dagens vergemålslov med en lov som gir rett til hjelp for å treffe beslutninger
 1053 i samsvar med egne preferanser og egen vilje
- 1054 • Jobbe for å endre tvangslovene i helse- og omsorgsvirksomheten slik at de blir
 1055 uavhengige av funksjonsnedsettelse og diagnose og i samsvar med FNs
 1056 funksjonshemmedekonvensjon.
- 1057 • Skrinlegge prinsippet om gjengs leie for kommunale utleieboliger. Sikre at også
 1058 mennesker med trygdeytelser kan ha råd til et godt liv og å kunne bo i en nøktern
 1059 bolig.
- 1060 • Sikre at flere kan ha mulighet til å etablere seg i selveid bolig gjennom å styrke
 1061 bostøtteordningen.

1062

1063 Eldre

1064 Eldre mennesker skal ha det godt i Norge. For at eldre skal få bo i eget hjem og mestre
 1065 hverdagen selv så lenge som mulig, trengs tilrettelagte boliger, transportmuligheter og gode

1066 offentlige hjemmetjenester. Alle bør få reell innflytelse på hvilke tjenester de skal få. Trygg
 1067 økonomi når vi blir eldre, syke eller alene, er viktig for livskvalitet og muligheten til gode og
 1068 deltagende liv i alle livets faser.

1069 SV vil:

- 1070 • Prioritere eldrepolitiske tiltak som reduserer levekårsforskjeller.
- 1071 • At eldrepolitiske tiltak og tjenester skal finansieres gjennom offentlige budsjetter og
 1072 lavest mulig egenandeler.
- 1073 • At eldreomsorgen blir drevet av det offentlige og ideelle organisasjoner, og sikre at
 1074 det ikke blir mulig å ta profitt av velferdsgoder.
- 1075 • Ha mer valgfrihet. Eldre som trenger offentlige tjenester bør ha mer innflytelse over
 1076 hva tiden skal brukes til, og når de vil ha hjelp.
- 1077 • Sikre finansieringen av flere sykehjemsplasser og sikre bemanning som ivaretar
 1078 beboernes behov.
- 1079 • At eldre som bor hjemme skal motta tilstrekkelige hjemmetjenester, sikre
 1080 oppbemanning i hjemmesyketjenester i kommunene.
- 1081 • Legge til rette for at eldre kan bo hjemme og opprettholde et aktivt og selvstendig liv
 1082 gjennom universelt utformede omgivelser og utbedring av eksisterende boligmasse.
 1083 Det skal bygges varierte boformer for eldre og mennesker med demens.
- 1084 • Videreføre det nasjonale velferdsteknologiprogrammet. Øke bruk av velferdsteknologi
 1085 som gir økt trygghet og selvstendighet og sørge for god opplæring, tverrfaglig
 1086 samarbeid og tilgjengelig støttepersonell.
- 1087

1088 Pensjon

1089 Folketrygden er den sentrale grunnmuren i pensjonssystemet, og skal gi en god grunnsikring
 1090 for alle. De som er yrkesaktive i hele eller deler av livet, skal i tillegg opptjene rettigheter
 1091 både i folketrygden og tjenestepensjoner.

1092 Pensjonssystemet må utvikles slik at det ivaretar de økonomiske behovene på tvers av
 1093 yrkesgrupper og generasjoner. SV vil videreutvikle både folketrygden og de kollektive
 1094 tjenestepensjonene slik at de tilsammen ivaretar det økonomiske behovet for kommende
 1095 generasjoner uten behov for individuelle pensjonsordninger.

1096 SV vil:

- 1097 • Øke minstepensjonen, spesielt for enslige.
- 1098 • Innføre pensjon fra første krone.
- 1099 • Fjerne underreguleringen av pensjon. Sikre pensjonistene en økning av kjøpekraft.
- 1100 • Innføre reell forhandlingsrett i trygdeoppgjøret slik at det gjennomføres som
 1101 forhandlinger mellom pensjonistorganisasjonene og staten. Trygdeoppgjøret skal
 1102 behandles i Stortinget.
- 1103 • Endre levealdersjusteringa for å sikre rettferdighet for yrkesgrupper som må slutte
 1104 tidlig, og for yngre generasjoner.
- 1105 • Skjerme uføres alderspensjon mot effekten av levealdersjusteringa.

- 1106 • Styrke tjenestepensjonene med krav om høyere sparesatser, uføredeknninger,
 1107 livsvarige og kjønnsnøytrale pensjoner. Sørge for at tjenestepensjon tjenes opp på all
 1108 inntekt, uavhengig av alder, stillingsstørrelse og varighet.
- 1109 • Videreføre særaldersgrenser i offentlig sektor for grupper som av belastnings- eller
 1110 sikkerhetsmessige hensyn fortsatt må ha det. Sikre ansatte med særaldersgrense en
 1111 livsvarig pensjon på nivå med ansatte med ordinær aldersgrense.
- 1112 • Evaluere og utrede effektene av uførereformen, både når det gjelder ytelsesnivå,
 1113 forholdet til andre inntektsavhengige ytelser og forholdet til tjenestepensjoner.
- 1114 • Gjeninnføre ordningen «supplerende stønad for personer fra 67 år med kort botid i
 1115 Norge» slik at den igjen skal gjelde personer med opphold på grunnlag av
 1116 familiegjenforening.
- 1117 • At staten skal delta aktivt for å få på plass gode ordninger for avtalefestet pensjon
 1118 (AFP).
- 1119 • Utrede deling av pensjonspoeng mellom ektefeller og samboere.
 1120

1121 Bolig

1122 Det er en menneskerett å ha et trygt og godt sted å bo. Bolig skal være noe å bo i, ikke noe å
 1123 spekulere i. Boligmarkedet er i dag først og fremst markedsregulert med få sosiale
 1124 reguleringer. Kombinert med gunstige skattefordeler har bolig og eiendom blitt et viktig
 1125 investerings- og spekulasjonsobjekt. Samtidig har økte boligpriser gjort at mange ikke har
 1126 råd til egen bolig, mens andre har tatt opp boliglån som gjør privatøkonomien sårbar for
 1127 endringer. Også på mindre plasser kan det være vanskelig å finne bolig. Husbanken og
 1128 kommunene må sammen ta ansvar for å sikre tilstrekkelig boligbygging også i distriktene.

1129 SV ønsker en sterk sosial boligpolitikk og tiltak som kan stoppe boligspekulasjon. SV skal gå
 1130 i front for en langsiktig politikk for opprettelsen av en tredje ikke-kommersiell boligsektor, med
 1131 boliger utenom de som selges på det ordinære markedet. Dette kan gjøres gjennom å
 1132 opprette ordninger for ikke-kommersielle boligbyggelag og sørge for at kommuner tar en
 1133 aktiv rolle i boligmarkedet.

1134 Det offentlige må ta ansvar for at det bygges flere boliger som dekker de reelle
 1135 boligbehovene. For å få slutt på for høye leiepriser i byene er det behov for å innføre en
 1136 makspris på husleie, og skape tryggere forhold for de som leier.

1137 SV vil:

- 1138 • Flytte skatt fra inntekt til eiendom. Dette vil bidra til å dempe boligprisvekst og
 1139 spekulasjon.
- 1140 • Utvikle en lov om ikke-kommersielle boligorganisasjoner – fellesskapsboliger – etter
 1141 modell av den danske lov om almene boliger.
- 1142 • Motvirke spekulasjon. SV vil innføre en særskatt på sekundærbolig for å motvirke at
 1143 skattesystemet belønner spekulasjon i eiendom.
- 1144 • Innføre en nasjonal boligplan som tar hensyn til boligbehovet i hele landet, omtaler
 1145 Husbankens rolle og løser boligutfordringer både i pressområder og distrikt.
- 1146 • Legge om og øke bostøtten slik at også de som har minst kan få et trygt sted å bo.

- 1147 • Bygge opp offentlige tomte- og utbyggingselskap for å drive fram boligutbygging
- 1148 med en sosial profil, både i statlig og kommunal regi.
- 1149 • Etablere en selvfinansierende tilskuddsordning der Husbanken kan gå inn med en
- 1150 eierandel i boliger tilsvarende egenkapitalkravet, som medfinansiering til låntakere
- 1151 som har betalingsevne, men mangler egenkapital.
- 1152 • Endre plan- og bygningsloven slik at planmyndigheten kan stille krav om at det skal
- 1153 være en andel rimelige og sosiale boliger i alle nye prosjekter som skal bygges.
- 1154 • Styrke plankompetansen og -kapasiteten i kommunene slik at de har mulighet til å
- 1155 utarbeide gode reguleringsplaner selv, uten å være avhengig av eksterne
- 1156 konsulenter.
- 1157 • Fjerne forskrift om forbud mot sosial infrastruktur i utbyggingsavtaler, og utvide
- 1158 utbyggingsavtaler slik at planmyndigheten kan stille krav til finansiering og kostnader
- 1159 for de ferdige boligene.
- 1160 • Styrke Husbanken. Husbanken må gjenreises som en motor i sosial boligpolitikk og
- 1161 lånerammen må utvides. Det må igjen åpnes for at førstegangsetablerere kan få
- 1162 startlån.
- 1163 • Bygge flere ikke-kommersielle utleieboliger og prisregulerte selveierboliger og
- 1164 studentboliger.
- 1165 • Fremme leie-til-eie-modeller for bolig. Alle kommuner bør tilby en form for leie til eie.
- 1166 • Styrke tilskuddsordningen for bygging av kommunale utleieboliger.
- 1167 • Fjerne rentefradraget for store lån, og med bunnfradrag, for å unngå spekulasjon og
- 1168 overprising.
- 1169 • Innføre skatt på bolig.
- 1170 • Avvikle BSU-ordningen.
- 1171 • Gjennomføre endringer i den kommunale eiendomsskatten for å gjøre den mer
- 1172 progressiv og skille mellom sekundær-, primærbolig og total eiendomsmasse.
- 1173 Kommunene må få større fleksibilitet til å sette det skattenivået de selv ønsker og har
- 1174 behov for.
- 1175 • Fjerne dokumentavgiften for førstegangskjøpere.
- 1176 • Endre regelverket slik at alle nybygg skal være universelt utformet. Tilskudd til å
- 1177 installere heis i eksisterende bygningsmasse og gjøre boliger universelt utformet må
- 1178 styrkes.
- 1179 • Utrede en begrensning på hvor mange boliger enkeltpersoner eller kommersielle
- 1180 selskaper kan eie.
- 1181 • Sette en begrensning på hvor høy leie det er mulig å ta i enkelte områder basert på
- 1182 kvadratmeter og lokasjon.
- 1183 • Innføre tiltak mot hyblifisering og oppsplitting av leiligheter som for eksempel
- 1184 minstekrav til boligstørrelse eller avgifter basert på antall soverom.
- 1185 • Innføre forbud mot diskriminering på boligmarkedet av mennesker som mottar støtte
- 1186 fra det offentlige.
- 1187 • Finne lokale og nasjonale virkemidler som hindrer at boligsektoren går fra
- 1188 langtidsutleie til dagsutleie.
- 1189

1190 **DISSENS 12: Et mindretall bestående av Hammer, Hussein, Kaski, Michelsen, Reymert og**
 1191 **Unneland vil legge til punktet under:**

- 1192 • Innføre en lov om husokkupasjon for å sikre at hus som står tomme over tid kan
 1193 benyttes av folk med behov for det.

1194

1195 **Skatt**

1196 Den økonomiske politikken skal redusere de økonomiske forskjellene, redusere
 1197 klimagassutslippene i tråd med Paris-avtalen og sørge for full sysselsetting.

1198 Skatt finansierer velferd og fellesgoder og er nødvendig for å utjevne forskjeller og sikre
 1199 ressurser til fellesskapet. Med klimaomstilling, uløste oppgaver i velferden og en aldrende
 1200 befolkning trenger vi i framtiden også økte skatteinntekter. Et rettferdig og progressivt
 1201 skattesystem er, sammen med en koordinert lønnsdannelse, en sterk fagbevegelse og en
 1202 omfordelende velferdsstat, det viktigste virkemiddelet for å nå målene om små forskjeller og
 1203 velferd for alle.

1204 Det må koste mer å forurense. Miljøavgifter må fungere sammen med et omfordelende
 1205 skattesystem, slik at det lønner seg å velge miljøvennlige løsninger, samtidig som folk med
 1206 lave og vanlige inntekter kommer ut i pluss.

1207 For hvert år som går mister fellesskapet enorme summer i tapte skatteinntekter fordi
 1208 multinasjonale selskaper og personer med store formuer benytter seg av skatteparadis og
 1209 kompliserte selskapsstrukturer for å redusere skatteregningen. Skatteparadisene truer
 1210 velferdsstaten og tilrettelegger for de verste kriminelle, som kan skjule sine formuer og
 1211 transaksjoner. Skyggeøkonomien må bekjempes.

1212 SV vil:

- 1213 • Øke skatten på formue, arv, utbytte og eiendom, og senke den på arbeid.
 1214 Inntektsskatten må gjøres mer progressiv med høyere skatt på høye inntekter, og
 1215 lavere skatt på lave inntekter.

1216 **DISSENS 13: Et mindretall bestående av Hammer, Kaski, Nævra og Tiro vil erstatte punktet**
 1217 **over med punktet under:**

- 1218 • Legge om skattesystemet slik at folk flest kommer ut i pluss gjennom å øke skatten
 1219 på formue, arv, utbytte og eiendom, og senke den på arbeid. Inntektsskatten må
 1220 gjøres mer progressiv med høyere skatt på høye inntekter, og lavere skatt på *vanlige*
 1221 og lave inntekter.

1222

- 1223 • Øke formuesskatten og gjøre den mer progressiv, samt fjerne rabatten for aksjer og
 1224 driftsmidler.

- 1225 • Tette skattehull som gjør det mulig å slippe unna formues- og selskapsskatt.

- 1226 • Innføre avgift på arv med et høyt bunnfradrag og nye trinn for ekstra stor arv.

- 1227 • Utrede og innføre en egen omsetningsavgift på digital virksomhet og omvendt
 1228 kredittfradrag for å bekjempe overskuddsflytting.

- 1229 • Vurdere å innføre en omsetningsavgift på Oslo Børs.

- 1230
- 1231
- 1232
- 1233
- 1234
- 1235
- 1236
- 1237
- 1238
- 1239
- 1240
- 1241
- 1242
- 1243
- 1244
- 1245
- 1246
- 1247
- 1248
- 1249
- Gjøre Norge til skatteparadisfri sone. SV vil trekke alle statlige selskaper ut av skatteparadis, både heleide og deleide. Statlig eide bedrifter skal ikke bruke skatteparadis ved investeringene sine. Selskap basert i skatteparadis må ekskluderes fra offentlige innkjøp og oppdrag i Norge.
 - Gjeninnføre åpne offentlig tilgjengelige skattelister og innføre et fullverdig register over egentlige eiere i selskaper og juridiske enheter i Norge, som inkluderer børsnoterte selskaper.
 - Sikre tilstrekkelig innsyn for skattemyndighetene i advokaters klientkonti og all annen relevant dokumentasjon fra advokater som utfører transaksjoner på vegne av kunder.
 - Sikre åpenhet om aggressiv skatteplanlegging som tilbys av skatterådgivere. Skatte- og transaksjonsrådgivning må unntas fra advokaters taushetsplikt.
 - Styrke Skatteetaten, Økokrim og Arbeidstilsynet vesentlig for å bekjempe skatteflukt og økonomisk kriminalitet. Det norske fellesskapet ranes for milliarder når store selskaper og rike personer ikke betaler det de skal.
 - Inkludere faktisk skattebetaling i anskaffelsesregelverket.
 - At offentlige innkjøpere bør kreve offentlig land for land-rapportering som vilkår i større anbuds- og anskaffelsesprosesser.
 - Innføre reklameforbud for, og et rentetak på, forbrukslån.
 - Utrede med sikte på å innføre grunnrentebeskatning på alle naturressurser.

1250 **Oppvekst og kunnskap**

1251 Alle, uavhengig av bakgrunn, skal få mulighet til å tilegne seg kunnskap og ferdigheter gjennom hele livet og teoretiske, praktiske og sosiale ferdigheter skal verdsettes like høyt.

1252 Barnevernet skal bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Barnehage og skole legger et viktig grunnlag for et godt liv, utdanning og aktiv deltakelse i samfunn og arbeidsliv.

1253 Barnehage og skole er møteplasser for barn og ungdom med ulik sosial og kulturell bakgrunn. Den offentlige fellesskolen gir oss like muligheter. SV vil derfor styrke fellesskolen.

1254 Foreldres og fellesskapets penger skal i sin helhet komme barna til gode, ikke tas ut som privat profitt for kommersielle eiere. Alle barn skal ha mulighet til å delta på skolefritidsordning. SV vil gjøre SFO/AKS gratis. SV vil sikre et tilgjengelig og fleksibelt utdanningstilbud med høy kvalitet og et mangfold av fagskoler, høyskoler og universitet i nærheten av der folk bor, og fri forskning som bidrar med kunnskap til et bedre samfunn.

1255

1256

1257

1258

1259

1260

1261

1262 **Barnevern**

1263 Barnevernet trenger flere ansatte for å kunne se og hjelpe hvert enkelt barn på en god nok måte. Derfor jobber SV for et nytt barnevernsløft i den kommunale barneverntjenesten.

1264 Barnets beste skal alltid være viktigst og barn må få økt medvirkning i barnevernet.

1265 Fellesskapets penger til barnevernet skal gå til å hjelpe barn, ikke bygge private formuer.

1266

1267 SV vil:

- 1268
- 1269
- 1270
- Igangsette en fireårig opptrappingsplan for å øke bemanninga i det kommunale barnevernet. Innføre en veiledende bemanningsnorm.
 - Ha arbeidstidsordninger hjemlet i tariffavtale og som ivaretar barns trygghet.

- 1271 • At kravet om barns medvirkning skal være med i alle relevante paragrafer i
- 1272 barnevernloven. Barns stemmer skal høres, og tillegges vekt, i saker som angår dem.
- 1273 • Avskaffe anbudsregimet i barnevernet. Enkeltbarn og deres tilbud skal ikke settes ut
- 1274 på anbud. SV vil ha et offentlig tilbud og langsiktige avtaler med ideelle aktører i
- 1275 tillegg.
- 1276 • Bygge opp flere plasser i det offentlige institusjonsbarnevernet.
- 1277 • Innføre autorisasjon av sosionomer og barnevernspedagoger.
- 1278 • Sikre at alle barn får psykisk og somatisk helseundersøkelse tidlig ved
- 1279 omsorgsovertakelse.
- 1280 • Utvikle og oppskalere flere barneverntiltak i offentlig regi og i samarbeid med ideelle
- 1281 aktører, for bruk i den kommunale barneverntjenesten.
- 1282 • Rekruttere flere fosterhjem, særlig med minoritetsbakgrunn, og styrke barnevernets
- 1283 oppfølging og veiledning av fosterhjemmene. Fosterhjemmene må få bedre sosiale
- 1284 og økonomiske rettigheter.
- 1285 • At myndighetsutøvelse i barnevernet skal utføres av det offentlige, ikke private.
- 1286 • Overføre omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år til
- 1287 barnevernet.
- 1288

1289 Barnehage

1290 Barnehagene skal ivareta barns behov for omsorg, lek, danning og læring, gi barn like

1291 muligheter og utjevne sosiale forskjeller i barnas nærmiljø. SV vil styrke kvaliteten i

1292 barnehagen og øke antall ansatte. Vi må sørge for at alle barn blir sett og får omsorg av

1293 ansatte de kjenner. Ingen skal drive butikk på våre barn. Hver krone til barnehagene skal gi

1294 kvalitet til det pedagogiske tilbudet og gode vilkår for de ansatte.

1295 SV vil:

- 1296 • Redusere foreldrebetalingen i barnehagene, og inkludere kostpenger i maksprisen
- 1297 slik at alle sikres god og næringsrik mat. Målet vårt er at barnehagene skal være
- 1298 gratis.
- 1299 • Stoppe velferdsprofitører og stanse utbyggingen av nye kommersielle barnehager,
- 1300 trappe ned videreføringen av kontrakter med kommersielle drivere og sørge for at
- 1301 kommunene har, og bruker, forkjøpsrett til private barnehager.
- 1302 • At kommunene skal kunne planlegge for et helhetlig barnehagetilbud, og kunne nekte
- 1303 tilskudd til private kommersielle barnehager.
- 1304 • At alle barn skal ha rett til barnehageplass nær bostedet fra det året de fyller ett år.
- 1305 SV ønsker løpende opptak til barnehagene.
- 1306 • Gjennomføre bemanningsnormen og sikre forsvarlig bemanning i hele åpningstiden.
- 1307 Det må settes inn vikarer ved fravær. Store barnehageeiere og kommuner bør ha fast
- 1308 ansatte vikarer.
- 1309 • Sørge for at testing, mål- og resultatstyring holdes unna barnehagen og heller gi tillit
- 1310 til de ansatte og øke deres handlingsrom til å velge egnede metoder og arbeidsmåter.
- 1311 • Sikre god nynorskstimulering. For å sikre en god overgang fra barnehage til skole i
- 1312 nynorskområder må barna få nynorsk språkstimulering i disse barnehagene.

- 1313 • At opplæring om seksualitet, grensesetting og temaer som kan avdekke vold og
1314 overgrep, skal være en del av rammeplanen for barnehagene.
1315 • At barn uten oppholdstillatelse og barn på asylmottak skal ha rett til barnehageplass.
1316 • Styrke tilskuddsordningen for språkstimulerende tiltak som fremmer tospråklig
1317 opplæring, og sikre at samiske barn lærer samisk språk og kultur i barnehagen.
1318

1319 **Grunnskolen**

1320 SV vil ha en inkluderende fellesskole som skal sikre at alle barn og unge får et godt
1321 opplæringstilbud. SV ønsker en praktisk og variert skoledag med fysisk aktivitet, der lekser
1322 gjøres på skolen. De siste årene har vi sett en økt teoretisering av skolen, der barn måles
1323 med standardiserte prøver, mens praktiske og estetiske fag nedvurderes. Skolen må dyrke
1324 fram et større mangfold av ferdigheter, nysgjerrighet og glede over å lære noe nytt.
1325 SFO/AKS må få økte ressurser og flere ansatte. Gratis SFO/AKS skal sikre et fellesskap
1326 med lek, fysisk aktivitet, kultur og et variert tilbud til alle barn, uavhengig av foreldres inntekt
1327 og bakgrunn.

1328 SV vil:

- 1329 • Gjøre SFO/AKS gratis. SFO/AKS skal være åpen timene før og etter skoledagen.
1330 Skole og SFO/AKS må utfylle hverandre.
 - 1331 • At skolen og SFO/AKS skal være en del av lokalsamfunnet ved å stimulere til økt
1332 samarbeid med kulturskolen, frivillige organisasjoner og lokalt arbeids- og næringsliv,
1333 som kan støtte opp under skolens brede kunnskapssyn.
 - 1334 • Ha flere ansatte og et sterkere lag rundt eleven ved å styrke samarbeidet mellom
1335 faginstanser, tydeliggjøre lærernormen, og få flere yrkesgrupper inn i skolen.
1336 Skolehelsetjenesten må bedres.
 - 1337 • Arbeide for at alle elever undervises av lærere med godkjent lærerutdanning.
1338
 - 1339 • Ha en skole som ivaretar de minste barnas behov for fysisk aktivitet og fri lek. Det må
1340 bli færre teoretiske læringsmål, og testing må avvikles. SV vil ha en grundig
1341 evaluering av seksårsreformen, og intensjonene med seksårsreformen må innfris.
- 1342 **DISSENS 14: Et mindretall bestående av Aklestad, Fiskaa, Gadgil, Nævra og Reymert vil**
1343 **erstatte siste leddsetning over med:**
1344 og vurdere å la seksåringene gå i barnehage.
1345
- 1346 • Fremme en mer praktisk og variert skolehverdag, med flere timer i praktiske og
1347 estetiske fag og kompetansekrav for undervisning i kunst- og håndverksfagene.
 - 1348 • Erstatte hjemmelekser med lekser på skolen.
 - 1349 • Ha mer fysisk aktivitet. Lek og bevegelse er barnas grunnleggende måte å uttrykke
1350 seg på, og bidrar til å fremme læring, trivsel og god folkehelse.
 - 1351 • Innføre gratis og sunn skolemat. Næring er viktig for læring.
 - 1352 • Ha færre tester i skolen, og få PISA-testene ut av skolen.
 - 1353 • Styrke skolens muligheter for å gi tilpasset opplæring, øke skolens
1354 spesialpedagogiske kompetanse og lovfeste retten til Statped's tjenester.

- 1355 • Sikre nynorsk i opplæringen og gi nynorskelever like gode vilkår i skolen som
- 1356 bokmåselever. Elevene skal lære to skriftspråk. Nynorskelevers rett til nynorsk
- 1357 undervisning og til å høre til i nynorskklasser må sikres gjennom hele grunnskolen.
- 1358 • Gjennomføre forsøk med alternative vurderingsformer til erstatning for dagens
- 1359 eksamen.
- 1360 • At nærskoleprinsippet skal være gjeldende for opptak til grunnskole.
- 1361 • At kommunene skal bestemme skolestruktur selv. Private skoler som har fått statlig
- 1362 godkjenning kan bare etableres med offentlig støtte dersom kommunene gjør positive
- 1363 vedtak om etablering. Kommunene må også ha mulighet til å redusere slike tilbud.
- 1364 • Føre en restriktiv politikk rundt godkjenning av nye religiøse skoler, innenfor rammen
- 1365 av Norges menneskerettslige forpliktelser
- 1366 • Ha bedre elevmedvirkning. Det skal innføres elevrådstime på ungdomsskolen og
- 1367 elevene må sikres flere muligheter for medbestemmelse.
- 1368 • Bekjempe mobbing og innføre et nasjonalt program for skolebasert
- 1369 kompetanseheving.
- 1370 • At arbeidet mot rasisme og diskriminering i skolen styrkes gjennom handlingsplaner.
- 1371 • Sikre samiske elevers rett til opplæring i og på samisk. Samisk språk og kultur skal
- 1372 ivaretas i skolen.
- 1373 • Innføre et felles, mangfoldig og sekulært religions- og livssynsfag i skolen ved å fjerne
- 1374 kravet om at «om lag halvparten» av tiden i KRLE-faget skal brukes på kristendom.
- 1375 • Styrke undervisningen i seksualitet, kjønnsidentitet, respekt for grenser og samtykke.
- 1376 • At alle skoler skal ha skolebibliotek. Innføre nasjonal strategi for lesesatsing.
- 1377 • Styrke samarbeidet mellom grunnskolen og yrkesfag og gjøre elever kjent med
- 1378 yrkesfag tidlig i utdanningsløpet.
- 1379

1380 Videregående opplæring

- 1381 SV vil arbeide for en videregående opplæring med høy kvalitet hvor flest mulig oppnår fag-
- 1382 /svennebrev eller generell studiekompetanse. SV vil styrke innsatsen mot frafall og sikre at
- 1383 alle elever som skal ut i lære sikres læreplass. Ungdom tar et viktig valg når de velger
- 1384 videregående opplæring, og SV vil bruke mer ressurser på god rådgivning, oppfølging av
- 1385 elever og bedre muligheten til å ta eksamener som mangler for å få studiekompetanse. Det
- 1386 må tas høyde for at mange elever trenger litt ekstra tid på å fullføre sitt løp og det må finnes
- 1387 flere veier til fagbrev.
- 1388 SV vil:
- 1389 • Ha et bredt og godt tilbud om videregående opplæring i nærheten av der elevene bor.
 - 1390 • Ha et opptakssystem som sikrer rett til å gå på nærskolen. Opptaket til videregående
 - 1391 opplæring kan ikke bare avgjøres av karakterer fra ungdomsskolen.
 - 1392 • At hver krone skal komme elevene til gode. Eiere av private skoler skal ikke kunne ta
 - 1393 ut profitt. Private skoler skal inngå i fylkeskommunenes skolebruksplaner slik at også
 - 1394 antall private plasser kan reduseres.
 - 1395 • Øke utstyrsstipendet slik at det faktisk dekker elevenes utgifter, og øke
 - 1396 borteboerstipendet.

- 1397 • Sikre elever moderne og godt utstyr og læremidler. I mange program hvor det inngår
1398 mye praktiske aktiviteter er det for dårlig utstyr til å kunne gi skikkelig undervisning.
- 1399 • At opplæringsmateriell til skolebruk, både digitalt og i fysisk format, skal være
1400 tilgjengelig på både bokmål og nynorsk.
- 1401 • Redusere prisen på privatisteksamen og gjøre privatisteksamen gratis for elever som
1402 trenger å ta eksamen for å få godkjent studiekompetanse.
- 1403 • Innføre tiltak for å motvirke språkbytte fra nynorsk til bokmål på videregående skole.
1404 • Ha flere lærere og på sikt innføre en nasjonal ressursnorm som sikrer maks 12 elever
1405 pr lærer på yrkesfag, og maks 24 elever pr lærer på studiespesialiserende.
- 1406 • Videreutvikle en god vurderingskultur som er rettferdig og læringsfremmende.
1407 Gjennomføre forsøk med alternative vurderingsformer, for eksempel mappevurdering,
1408 til erstatning for dagens eksamen.
- 1409 • Ha en likeverdig opplæring. Styrke skolens muligheter for å gi tilpasset opplæring,
1410 øke skolens spesialpedagogiske kompetanse og lovfeste retten til Statpeds tjenester.
1411
- 1412 • Fjerne fraværs grensen.
- 1413 **DISSENS 15: Et mindretall bestående av Fiskaa, Gadgil, Nævra, Reymert og Torset vil**
1414 **erstatte punktet over med følgende punkt:**
- 1415 • Erstatte kravet om legeerklæring for dokumentert sjukefravær med egenmelding for
1416 elever over 18 år, og melding fra foreldre for elever opp til 18 år.
1417
- 1418 • Øke andelen som fullfører yrkesfaglig utdanning, og lovfeste rett til læreplass til alle.
1419 • Øke antallet læreplasser. Gjennomgå reglene for merkeordningen 'godkjent
1420 lærebedrift' og øke seriøsitetskravene til ordningen. Stille krav om at veileder i
1421 lærebedriften har kompetansen som skal til for å sikre lærlinger et godt faglig
1422 opplæringstilbud.
- 1423 • Innføre større fleksibilitet i yrkesfagene. Gjøre fellesfagene mer relevante for
1424 arbeidslivet elevene skal ut i. Samarbeide med partene i arbeidslivet om å
1425 videreutvikle vekslingsmodeller. Yrkesrette læreplanene i fellesfagene og øke
1426 lærlingtilskuddet.
- 1427 • Gjøre det enklere å bytte fra studieforbereidende program til yrkesfag.
1428 • Evaluere ordningen med opplæringskontor og utvikle disse for å sikre en bedre
1429 oppfølging av lærlinger og lærebedrifter. Medlemmer av prøvenemnder må få god
1430 skolering i vurderingsarbeid og gjennomføring av fag- og svenneprøver.
- 1431 • At fordelingen av elevplasser i større grad fastsettes ut fra ut fra arbeidslivets behov
1432 og tilgjengelige læreplasser. Yrkesopplæringsnemndenes rolle må styrkes og deres
1433 anbefalinger må tillegges avgjørende vekt.
- 1434 • Styrke rådgivningstjenesten og sikre flere miljøterapeuter, skolehelsesykepleiere og
1435 skolepsykologer.
- 1436 • Ha prosjekter med obligatorisk rådgivningstjeneste gjennom skoleløpet for å sikre
1437 tettere oppfølging av elevers fag-, program- og studievalg.
- 1438 • Sikre elevenes medbestemmelse. SV vil styrke elevmedvirkningen i skolen og sikre
1439 gode rammevilkår for at elevenes tillitsvalgte gis muligheter for deltakelse og
1440 innflytelse.

- 1441 • At alle skoler skal ha forpliktende handlingsplaner mot seksuell trakassering.
- 1442 • At rettigheter og plikter i arbeidslivet, samt organisasjonenes rolle i den norske
- 1443 arbeidslivsmodellen, skal være en del av læreplanen i videregående skole.
- 1444 Fagforeninger må sikres tilgang til skolene for å informere om faglige rettigheter.
- 1445 • Styrke elev- og lærlingombudet.
- 1446

1447 **Ansatte i barnehage og skole**

1448 For at barn i barnehagen skal utvikle seg og være trygge trengs kompetente voksne med

1449 gode forutsetninger til å kunne ivareta barnas behov. Elever må ha et sterk lag og

1450 tilstrekkelige fagpersoner rundt seg for å lykkes i skolen. SV vil styrke lærernes

1451 metodeansvar og sørge for at læreren har tid til å følge opp elevene og utvikle det

1452 pedagogiske arbeidet. En viktig forutsetning for dette er flere spesialpedagoger, assistenter

1453 og barne- og ungdomsarbeidere.

1454 SV vil:

- 1455 • At endringer i kompetansekrav for lærere ikke skal ha tilbakevirkende kraft for lærere
- 1456 som allerede har godkjent lærerutdanning.
- 1457 • Fjerne kravet om karakter 4 i matte for å komme inn på lærerutdanningen.
- 1458 • Innføre en rett til etter- og videreutdanning for lærere, uten egenandel.
- 1459 • Gjennomføre tillitsreform i skolen i samarbeid med de ansatte der lærerrollen
- 1460 avbyråkratiseres og det profesjonelle handlingsrommet styrkes. Rektorer må få
- 1461 tilstrekkelig tid til å utvikle det pedagogiske arbeidet i skolen.
- 1462 • Styrke den nasjonale veiledningsordningen, og sikre gode nasjonale rammer for et
- 1463 likeverdig og godt tilbud for alle nyutdannede lærere. Utvide ordningen til også å
- 1464 gjelde SFO/AKS-ansatte, barnehagelærere og lærere i videregående skole.
- 1465 • Ha mer praksis i alle lærerutdanningene.
- 1466 • Endre privatskoleloven slik at alle ansatte i privatskoler har rett til lønns- og
- 1467 arbeidsvilkår tilsvarende offentlige skoler.
- 1468

1469 **Folkehøgskolene**

1470 På folkehøgskolen er det verken karakterer, pensum eller eksamen. Det gir ungdom mulighet

1471 til å både utfordre seg selv og bruke et år på å prøve ut fag i praksis. SV ønsker å styrke

1472 folkehøgskolenes posisjon som et viktig supplement til annen skole og utdanning.

1473 SV vil:

- 1474 • Styrke folkehøgskolene. SV vil øke mangfoldet og støtten til folkehøgskolene, spesielt
- 1475 folkehøgskoler som tar imot 15-åringer.
- 1476 • Bevare tilleggspoeng for høyere utdanning for fullført år på folkehøgskole.
- 1477

1478 **Universitet, og høyskoler og forskning**

1479 SV ønsker en mangfoldig og desentralisert universitets- og høyskolesektor i hele Norge.

1480 Universitet og høyskole skal være gratis. SV vil øke studiestøtten, bygge flere studentboliger

1481 og styrke studentbarnehagene. Universitets- og høyskolesektoren skal utdanne studenter,
 1482 være et korrektiv til samfunnsdebatten og bidra til verdiskapning i næringslivet. De store
 1483 spørsmålene og utfordringene i vår tid avhenger av ny vitenskapelig innsikt og nye løsninger.
 1484 SV vil ha faglig sterke forsknings- og utdanningsinstitusjoner med gode rammebetingelser for
 1485 både ansatte og studenter. Universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter må gis økte
 1486 basisbevilgninger, handlingsrom og tillit. Sektoren må både ivareta forskningsoppdraget og
 1487 profesjonsutdanningene som før var tillagt høgskolene. SV vil stoppe videre sentralisering og
 1488 heller styrke og bevare høgskolene og høgskoleoppdraget i de nye sammenslåtte enhetene.
 1489 SV ønsker at sammenslåtte høgskoler skal få muligheter til å bli selvstendige igjen dersom
 1490 ønskelig.

1491 SV vil:

- 1492 • Innføre tolv måneders studiefinansiering og øke den til 2G og holde stipendandelen
- 1493 på samme nivå.
- 1494 • Øke kostnadsrammen og bevilge støtte til bygging av 6000 studentboliger i året med
- 1495 mål om å øke den nasjonale dekningsgraden til 30 prosent.
- 1496 • At studentboliger skal inkluderes som et eget arealformål i Plan- og bygningsloven og
- 1497 tilhørende forskrifter.
- 1498 • At studentboliger sikres oppgradering i den nye tilskuddsordningen. Bygg som har
- 1499 nådd teknisk levealder må sidestilles med nye studentboliger slik at oppgraderingen
- 1500 også kan få støtte.
- 1501 • Bygge flere studentbarnehager tilknyttet studentsamskipnadene.
- 1502 • Evaluere opptakssystemet til universitets- og høyskoleutdanninger for å sørge for et
- 1503 rettferdig, gjennomsiktig og forståelig system, som fremmer kvalitet og ivaretar
- 1504 arbeidslivets behov for nok kompetent arbeidskraft.
- 1505 • At studenters psykiske helsevern styrkes.
- 1506 • Stimulere til bedre kjønnsbalanse i utdanningene. SV vil støtte virkemidler som
- 1507 radikal kvotering og kjønnspoeng ved opptak til utdanninger med særlig skjev
- 1508 kjønnsfordeling.
- 1509 • Sikre studenters rettigheter og trygge, gode og forutsigbare læringsmiljø. SV vil lage
- 1510 en læringsmiljølov for studenter, tilsvarende arbeidsmiljøloven.
- 1511 • Utarbeide en opptrappingsplan for studieplasser som tar hensyn til behovet for
- 1512 nybygg, utstyr og tilstrekkelig antall ansatte.
- 1513 • Gjeninnføre kvoteprogrammet for internasjonale studenter. Gratisprinsippet skal
- 1514 gjelde også for internasjonale studenter.
- 1515 • Sikre finansieringen av små fag, for eksempel gjennom å gi enkelte universitet eller
- 1516 høyskoler et nasjonalt ansvar.
- 1517 • Sikre gratis, offentlig eide og drevne universiteter, høyskoler og fagskoler, og at
- 1518 universiteter og høyskoler som hovedregel skal eie egne bygg.
- 1519 • Øke forskningsinnsatsen og at en større andel av samfunnets ressurser brukes på
- 1520 forskning og høyere utdanning. SV vil øke basisbevilgningene også til
- 1521 forskningsinstituttene og sikre flere frie og forskerinitierte prosjekt
- 1522 • At den akademiske friheten styrkes og respekteres, både for forskere og
- 1523 institusjonene. Statlige universiteter og høyskoler skal sikres stor grad av
- 1524 institusjonell autonomi.

- 1525
- 1526
- 1527
- 1528
- 1529
- 1530
- 1531
- 1532
- 1533
- 1534
- 1535
- 1536
- 1537
- 1538
- 1539
- 1540
- Ha en full gjennomgang av finansieringsmodellen med sikte på å øke de frie midlene og sterkt redusere den resultatbaserte finansiering.
 - Sikre demokratisk styring av universitet og høyskoler. Rektor skal velges, ikke ansettes. De ansatte skal ha flertall i styret.
 - At universitetene skal være egne forvaltningsorgan, med særskilte fullmakter. SV vil gå mot andre tilknytningsformer for universitet- og høgskolesektoren, som foretaksmodellen. Universitetenes uavhengige rolle må sikres.
 - At forskningsresultater i størst mulig grad skal være åpent tilgjengelige for alle.
 - Styrke innsatsen for akademias frihet internasjonalt og støtte en permanent Students at Risk-ordning.
 - Ha flere faste stillinger på universitet og høyskoler. Bruken av midlertidige stillinger i akademia må reduseres. Det må tilføres rekrutteringsstillinger som leder til faste stillinger.
 - Gjøre det attraktivt å satse på undervisning i universitets- og høgskolesektoren. God undervisning skal være meritterende, både for den enkelte og for institusjonen.

1541 **Fagskolene**

1542 Fagskoleutdanningen er en viktig del av utdanningssystemet som utdanner spesialiserte yrkesutøvere med høy kompetanse. Ut fra behovet er det i dag for få som tar denne

1543 utdanningen. SV vil styrke de offentlige fagskolene og videreutvikle fagskolens egenart ved å

1544 sikre god og forutsigbar finansiering, styrke studentenes rettigheter og ivareta nært

1545 samarbeid med arbeidslivet.

1546

1547 SV vil:

- 1548
- 1549
- 1550
- 1551
- 1552
- 1553
- 1554
- At det etableres fleksible utdanningsløp som muliggjør at studenter kan veksle mellom ulike utdanningsløp i høyere utdanning.
 - Utrede opprykk fra fagskole til faghøyskole.
 - Øke antall fagskoleplasser kraftig.
 - Stimulere bedrifter til å utdanne fagarbeidere med flere fagbrev.
 - Arbeide for desentraliserte fagskoletilbud.

1555 **Livslang læring**

1556 Automatisering og digitalisering endrer arbeidslivet. Vi må legge til rette for at folk som er i

1557 arbeid kan få ny og oppdatert kompetanse. Læring må bli en naturlig del av det å være i

1558 jobb.

1559 SV går inn for at partene i arbeidslivet og staten innfører rett til etterutdanning for alle

1560 arbeidstakere i Norge. Etterutdanning bør finansieres gjennom offentlige midler, og gjennom

1561 avtaler mellom partene i arbeidslivet.

1562 SV vil:

- 1563
- 1564
- Gjennomføre en reform der arbeidstakerne får rettigheter til betalt permisjon for etter- og videreutdanning.

- 1565
- 1566
- 1567
- 1568
- 1569
- 1570
- 1571
- 1572
- 1573
- 1574
- 1575
- 1576
- Etablere trepartssamarbeid for kompetanse som strekker seg over ulike sektorer og bransjer.
 - Utvide Kompetansepluss, opplæring på arbeidsplassen og i frivilligheten i grunnleggende ferdigheter for voksne, slik som lesing, skriving, regning, digitale og muntlige ferdigheter.
 - Styrke og utvikle voksenopplæringen. Voksne med rett til opplæring etter opplæringsloven skal ha et likeverdig tilbud til opplæring som det barn og unge har.
 - Gi bedre rammebetingelser for universiteter, høgskoler og fagskoler til å skape mer fleksible studiemuligheter.
 - Sikre studieforbundenes finansiering og rolle, både som tilbydere av formelt kompetansegivende studier og av kurs til allmenn nytte.

1577 IKT i opplæring

1578 SV ønsker en balansert, kunnskapsbasert og tilrettelagt bruk av digitale læremidler i
1579 utdanningsløpet. Globale IT-selskaper skal ikke styre innhold og bruk av læringsplattformer
1580 og læremidler. Staten må fastsette overordnede kvalitetskrav knyttet til datasikkerhet,
1581 infrastruktur og språklig mangfold på området. SV ønsker derfor å støtte nasjonal utvikling av
1582 tilpassede læremidler.

1583 SV vil:

- 1584
- 1585
- 1586
- 1587
- 1588
- 1589
- 1590
- 1591
- 1592
- 1593
- 1594
- 1595
- 1596
- 1597
- At lærere og elever skal ha tilgang til gode og varierte læremidler, både digitale og analoge, og at skolene har nødvendige midler til innkjøp.
 - At valget av læremidler i størst mulig grad treffes på skole- og lærernivå. Det er skolene og lærerne som kjenner elevene best og har muligheten til å gi individuelt tilpasset opplæring gjennom digitale læremidler.
 - At staten skal spille en aktiv rolle i utviklingen av framtidens læremidler og framtidens IKT-løsninger i skolen. Private læremiddelprodusenter spiller en viktig rolle, men vi kan ikke overlate til de store kommersielle aktørene å bestemme retningen for utviklingen.
 - At alle lærere skal tilbys kompetanseutvikling i bruk av IKT-baserte læremidler, og kompetanseutvikling som er nødvendig for å kunne undervise etter nye læreplaner.
 - At kildekritikk og kritisk lesning av digitalt tilgjengelig informasjon får større plass i skolen. Det er en viktig kompetanse da vi henter stadig mer informasjon fra internett.

1598 Helse og omsorg

1599 Noreg har eit av verdas aller beste helsevesen og det skal vi ta vare på og forbetre. Tillit,
1600 kvalitet og tilgjengelegheit er grunnbjelken i eit godt helsevesen. Tillit til at du får den beste
1601 behandlinga for deg, uavhengig av økonomi og bustad, og uavhengig av kommersielle
1602 krefter og byråkratiske system. SV vil sikre ei helseteneste der innbyggjarane, pasientane og
1603 deira pårørande vert inkluderte og får vere med å påverke si behandling og si helseteneste.
1604 Helsevesenet skal styrast politisk, på grunnlag av helsefaglege råd. Vi treng ei heilskapleg
1605 og fagleg sterk helseteneste som er nær der folk bur.
1606

1607 **Folkehelse og likeverdig helsetilbud**

1608 SV kjemper for eit likeverdig helsevesen der bakgrunnen din ikkje skal ha betydning for
1609 kvaliteten på helsetenestene. God helse er eit klassespørsmål. Dei med lågast inntekt og
1610 utdanning har lågare forventade levealder og færre moglegheiter for gode livsvilkår. SV vil
1611 kjempe mot dei urettferdige helseforskjellane og legge til rette for likeverdige tilbod.

1612 Kroniske sjukdommar, psykiske lidingar, livstilsjukdommar, samt vald mot kvinner og barn er
1613 store folkehelseutfordringar. God folkehelse er avhengig av at det er enklare å vere fysisk
1614 aktiv og ete sunt, av at vi kan leve liv utan vald og av at vi har inkluderande og kortreiste
1615 lokalsamfunn utan forureining. SV vil bruke meir pengar på folkehelsearbeid, førebygging og
1616 behandling.

1617 SV vil:

- 1618 • Leggje til rette for nærmiljø og lokalsamfunn som fremjar god folkehelse gjennom
- 1619 inkluderande fellesområde og kortreist levemønster.
- 1620 • Innføre vaksineringsprogram for vaksne, etter modell av
- 1621 barnevaksinasjonsprogrammet, som sikrar innkalling til gratis vaksinasjon der
- 1622 vaksinar manglar eller må friskast opp.
- 1623 • Ha obligatorisk vaksineringsprogram for helsepersonell, så framtid det er helsemessig forsvarleg,
- 1624 med relevante vaksinar, for å verne pasientar og utsette grupper.
- 1625 • Styrke barnevaksinasjonsprogrammet, gå gjennom systemet for samtykke ved
- 1626 barnevaksineringsprogrammet og styrke rapporteringa slik at vi sikrar at flest mulig blir inkludert.
- 1627 • Auke bruken av grøn resept og etablere fleire frisklivssentralar. Alle kommunar skal
- 1628 vere tilknytte ein frisklivssentral.
- 1629 • Fjerne eigendelar på helsetenester for alle under 18 år.
- 1630 • Styrke Pasient- og brukaromboda og pasientorganisasjonane, og sikre at pasientar,
- 1631 pårørende og tilsette i helsetenesta kan påverke og medverke i tilbodet som blir gitt.
- 1632 • Jobbe mot kommersielle krefter i helsevesenet og redusere kommersielle
- 1633 helseaktørar.
- 1634 • Innføre systematisk tilsyn og kvalitetskontroll over dagens private helsemarknadd, og
- 1635 gå gjennom regelverket for private tilbydarar.
- 1636 • Jobbe mot private behandlingssikringar, gjennom å avskaffe bruken av private
- 1637 behandlingssikringar i offentleg regi og innføre omsetningsavgift på private
- 1638 behandlingssikringar.
- 1639 • Sikre papirlause migrantar og tilreisande EØS-borgarar rett og tilgang til naudsynt
- 1640 helsehjelp.
- 1641 • At helsehjelpa skal ta hand om mangfaldet i befolkningen. I dag er kvinner og
- 1642 personar med annan etnisk bakgrunn underrepresenterte i forskninga og får derfor
- 1643 dårlegare tilpassa hjelp
- 1644 • At trus- og livsynsbeteninga på sjukehusa i større grad skal gjenspeile mangfaldet i
- 1645 befolkninga.
- 1646 • At det skal sikrast kvalifiserte tolketenester over heile landet for å gi forsvarleg
- 1647 helsehjelp og naudsynt informasjon og rettleiing til minoritetsspråklege pasientar og
- 1648 pårørende

- 1649 • Etablere ei ordning som sikrar teiknspråktolk tilgjengeleg ved helseinstitusjonar som
1650 sjukehus og legevakt heile døgnet.
- 1651 • Syte for at Folkehelseinstituttet, Helsedirektoratet og andre relevante institusjonar får
1652 tilstrekkelege og føresigelege rammer for å sikre eit kunnskapsbasert
1653 folkehelsearbeid.
- 1654

1655 **Helsetjeneste nær deg**

1656 Det skal være enkelt å få den helsehjelpen du trenger. Det må være nok helsepersonell på
1657 jobb, med nødvendig utdanning. Tilbudet må tilpasses behovene til den enkelte, og det må
1658 etableres gode teknologiske løsninger for informasjon og dialog. Pasienter skal ikke være
1659 kasterballer mellom ulike institusjoner eller nivå. Et helhetlig tilbud, der tjenestene ikke
1660 stykkes opp i stadig mindre enheter gjør kommunen i stand til å tilby bedre tjenester.

1661 SV vil:

- 1662 • Gi bedre og mer sammenhengende tilbud i kommunene ved å sikre fast ansatte
1663 fastleger, fysioterapeuter, logopedar og andre spesialistar. Statens
1664 finansieringsmodellar må premiere samarbeid og trygge ansettelsar, ikke uavhengige
1665 private aktører.
 - 1666 • Innføre tiltak for å løse fastlegekrise ved å ansette flere i faste stillingar i kommunen,
1667 og legge til rette for faglig utvikling, og styrke de kommunale legevaktene.
 - 1668 • Styrke kommunenes helse- og omsorgsbudsjetter. Kortere liggetid på sykehus må
1669 følges opp med bedre oppfølging i kommunene.
 - 1670 • At kommunene skal få dekket en større del av utgiftene til ressurskrevende tjenester
1671 for svært syke pasienter.
 - 1672 • Utarbeide en nasjonal plan for rehabiliteringen og habilitering i primær- og
1673 spesialisthelsetjenesten. Utvikle spesialisert rehabilitering med lavere egenandeler,
1674 og at kompetansen om sjeldne diagnoser må styrkes.
 - 1675 • Sikre tilgang på helsehjelp og behandling for kronikere. SV vil gjeninnføre
1676 diagnoselista for fri fysioterapi for å unngå at kronikere får en betydelig forverra
1677 helsesituasjon.
- 1678

1679 **Sjukehus**

1680 Alle skal vi vere trygge på at vi får helsehjelp om vi blir sjuke eller skadde. SV vil ha gode
1681 fagmiljø på alle sjukehus og akutfunksjonar over heile landet. Nokre tilbod er det få av i
1682 landet fordi dei er svært krevjande og spesialiserte, men fagleg nødvendig spesialisering
1683 treng ikkje medføre sentralisering. SV vil ha styrka folkevald kontroll, betre lokal styring,
1684 mindre sjukehuseiningar og færre leiarnivå, og mindre marknad. Når stadig fleire skal få
1685 behandling heime, vert ambulansetenesta endå viktigare. Betre beredskap og ei styrket
1686 ambulanseteneste er avgjerande for å sikre folks helse og tryggheit i heile landet.

1687 SV vil:

- 1688 • Styrke sjukehusøkonomien slik at ventetidene blir reduserte og kvaliteten auka.
- 1689 • Avvikle helseføretaksmodellen og etablere eit styringssystem med fleire sjølvstendige
1690 sjukehus underlagt regional og folkevalt styring. Ei slik endring må sikre stadleg og

- 1691 praksisnær leiing og medbestemmelse for dei tilsette. Sjukehusa kan overførast til
 1692 dagens fylkeskommunar og styrast i samarbeid mellom fylka der det i dag er
 1693 helseregionar.
- 1694 • Styrke lokalsjukehusa og den akuttkirurgiske beredskapen over heile landet, og sikre
 1695 geografisk fordeling og lik rett til behandling same kor i landet ein bur gjennom
 1696 Nasjonal helse- og sjukehusplan. Det er Stortinget som bør avgjere
 1697 funksjonsfordelingar, samanslåingar, sjukehusnedleggingar, og investeringsplanar for
 1698 store sjukehusinvesteringar.
 - 1699 • Ha ein ny finansieringsmodell for sjukehus, der lønnsamheitsrekneskap og
 1700 forretningsstyre blir erstatta med kontantregnskap og budsjettstyring. Store
 1701 sjukehusinvesteringar prioriterast av Stortinget og finansierast over statsbudsjett.
 1702 Kunstige marknadsløysingar som stykkprisfinansiering skal avviklast til fordel for auka
 1703 rammefinansiering der behandlingsbehov, kvalitetsdata og ventelister er førande, og
 1704 der fødselsomsorg, psykiatri og rus gjennomførast først.
 - 1705 • Prioritere saumlause overgangar mellom sjukehus og helsetenester i kommunane og
 1706 fjerne ordninga med at kommunane må betale bøter for pasientar uten tilbod.
 - 1707 • Styrke forskning i sjukehusa og sikre midlar til innovasjon.
 - 1708 • Styrke det offentlege helsetilbodet og systematisk redusere omfanget av avtaler
 1709 mellom regionale helseforetak og private kommersielle sjukehus og
 1710 avtalespesialistar.
 - 1711 • Sørge for at tilsette i helsevesenet ikkje har dobbeltroller der dei både gir tilvisning og
 1712 har privat praksis.
 - 1713 • Arbeide for at organdonasjon er norma, og styrke informasjonskampanjane om
 1714 organdonasjon.
 - 1715 • Avvikle anbodane på pasientreiser og gi refusjonsretten tilbake til NAV.
 - 1716 • At sjukehus skal byggjast med ein større reservekapasitet for å styrke arbeidsmiljø,
 1717 smittevern og kapasitet.
 - 1718 • Ha trygge ambulansetenester, og overføre luftambulansetenesta i offentleg regi.
 - 1719 • Stille krav til responstid, utstyr og fagleg kompetanse for ambulansetenestene slik at
 1720 alle kan vere trygge på at ambulansen kjem i tide, når den trengst.

1722 **Bemanning**

1723 Vi står overfor en alvorlig bemanningskrise i helsetjenesten. Vi kan om få år mangle mange
 1724 tusen helsearbeidere og sykepleiere dersom vi ikke tar grep nå. Særlig alvorlig er dette i
 1725 distriktene. Det må være mer attraktivt å forbli i jobben som helsepersonell, og vi må legge til
 1726 rette for å utdanne langt flere.

1727 SV vil:

- 1728 • Øke grunnbemanning og lyse ut hele og faste stillinger for alle yrkesgrupper.
- 1729 • Etablere flere praksisplasser for sykepleiere, helsefagarbeidere og leger i
 1730 spesialisering-stillinger for å utdanne flere helsepersonell som vi trenger.
- 1731 • Gjøre det enklere å ta videreutdanning som ansatt i sykehusene, og gjøre det enklere
 1732 å kombinere arbeid og utdanning i helsesektoren.

- 1733
- 1734
- 1735
- 1736
- 1737
- 1738
- 1739
- At alle sykehus og kommuner systematisk kartlegger behov for helsepersonell i kommende år, og legger en strategisk plan for å beholde og rekruttere ansatte.
 - Gå gjennom og forbedre turnusordningene for alle ansatte i offentlig helsevesen, og sikre like gode rettigheter som skiftarbeidere.
 - Stanse bruken av kommersielle bemanningsbyrå i helseforetakene. Sykehusene bør ha ordninger med egen vikarpool/bemanningsenheter med fast ansatte vikarer.

1740 **Digital helsetjeneste**

1741 God kvalitet og pasientsikkerhet krever at helsepersonell har rask, enkel og sikker tilgang til

1742 nødvendige helseopplysninger uavhengig av hvor pasienten blir syk eller tidligere har blitt

1743 behandlet. Dagens IKT-systemer i helse- og omsorgssektoren støtter ikke godt nok opp

1744 under behovet for effektiv samhandling mellom sykehus, fastleger og kommuner, begrenser

1745 god utnyttelse av sektorens ressurser. Tungvinte og mangelfulle arbeidsverktøy gir

1746 dobbeltarbeid og bidrar ikke til god utnyttelse av kompetanse. Det er nødvendig å ta i bruk

1747 nasjonale fellesløsninger som kan støtte helhetlige pasientforløp og samhandling på tvers av

1748 virksomheter og tjenestenivå. SV støtter visjonen om "én innbygger – én journal".

1749 SV vil:

- 1750
- 1751
- 1752
- 1753
- 1754
- 1755
- 1756
- 1757
- 1758
- 1759
- 1760
- 1761
- 1762
- 1763
- 1764
- 1765
- 1766
- 1767
- 1768
- 1769
- 1770
- At folks helsedata skal være trygge, og at personvernet ivaretas ved utbygging og utvikling av nye tjenester.
 - Sikre at relevant helsepersonell skal ha enkel og sikker tilgang til nødvendige pasient- og brukeropplysninger, som for eksempel pasientens legemiddelliste.
 - At innbyggerne skal ha tilgang på enkle og sikre digitale helsetjenester. Flere skal kunne få hjelp og konsultasjoner over videosamtale.
 - Legge til rette for at anonymiserte og trygge helsedata skal kunne brukes til forskning og kvalitetsforbedring underlagt offentlig styring og ikke monopoliseres av kommersielle enkeltaktører.
 - Øke bruken av digitale og nettbaserte tjenester når disse har dokumentert effekt og sparer både helsepersonell og pasienter for unødvendige reiser, slik som nettbaserte eMestring.
 - At grunnleggende IKT-infrastruktur i helseforetakene skal inn under krav i sikkerhetsloven om skjermingsverdig informasjon, og at vesentlig helseinformasjon skal lagres og driftes i Norge.
 - Sørge for at det er trygt for barn å dele vonde erfaringer, og at barnet skal ha kontroll på sin egen informasjon. Rutiner må sikre at deler av barnets journal enkelt kan sperres for innsyn.
 - Sette strenge begrensninger på patentering og salg av menneskelige geninformasjon. Den enkeltes DNA kan ikke eies av andre enn dem selv.

1771 **Beredskap, legemiddel og medisinsk utstyr**

1772 Helseberedskapen i Norge er ikke god nok. I flere år har mangelen på viktige legemidler økt,

1773 og covid -19 viste med tydelighet at vi ikke produserer og lagrer nok medisinsk utstyr selv. Vi

1774 må bygge opp nasjonale lager og produksjon av legemidler og medisinsk utstyr for å sikre

1775 befolkningen.

1776 SV vil:

- 1777 • Innføre lagerplikt for livsviktige medisiner, og utvide lagerkapasiteten for medisiner,
1778 virkestoffer og smittevernutstyr.
- 1779 • Etablere statlig produksjon av legemidler (StatMed), styrke forskningen og
1780 eksisterende produksjonsmiljøer i Norge.
- 1781 • Sette krav til sykehusenes innkjøp av legemidler, sikre åpenhet om priser og avtaler,
1782 samt stille krav til miljø- og arbeidsforhold hos legemiddelprodusentene og prioritere
1783 innkjøp fra norske produsenter.
- 1784 • Gå gjennom apotekenes rolle og vurdere å forby legemiddelindustrien å eie egne
1785 utsalgssteder.
- 1786 • Lage en nasjonal plan for å unngå antibiotikaresistens. Planen må både ta for seg
1787 hvordan vi kan hindre smitte fra utlandet, begrenset bruk av antibiotika både i
1788 helsevesenet og landbruket.
- 1789 • Fjerne plikten til apotekene til å føre homeopatiske middel og innføre tiltak for å
1790 hindre markedsføring av medisiner det ikke er forskningsmessig dokumentasjon på.
- 1791 • At vi i krisetider skal ha en makspris for utstyr som vanlige folk må ha, som for
1792 eksempel munnbind.
- 1793 • Etablere et statlig eid kapitalfond, for utvikling og eierskap av patent og legemidler
1794 som springer ut fra offentlig forskning og utvikling på norske universitet og sykehus.
- 1795 • Etablere et rammeverk for salg av lisenser og generisk produksjon, fra universitet og
1796 sykehus, og slik bidra til å øke tilgangen til medisiner i lav- og mellominntektsland.
- 1797 • At Norge skal jobbe internasjonalt for å øke tilgangen på patentert medisin for fattige
1798 land.
- 1799

1800 Tannhelse

1801 I dag guarar mange nordmenn seg for å gå til tannlegen, ikkje berre av frykt for hol i tennene,
1802 men også av frykt for utgiftene. SV sitt mål er at tannhelse skal vere en del av folketrygda og
1803 bli behandla på same måte som resten av kroppen.

1804 SV vil:

- 1805 • Byggje ut den offentlege tannhelsetenesta slik at fleire kan få behandling i offentlig
1806 regi, og at tannhelse blir en del av folketrygda.
- 1807 • Utvide gratis tannhelse til fylte 25 år, gjennom å gi tilbod om dette i den offentlege
1808 tannhelsetenesta.
- 1809 • Gjeninnføre gratis sjekk av tenner for eldre over 75 år og styrke oppfølginga av
1810 tannhelsa til eldre, gjennom å utvide tilbodet i den offentlege tannhelsetenesta.
- 1811 • Gå gjennom refusjonsordningane for eldre og sjuke personar og sikre at det blir gitt
1812 nødvendige tilskot til tannhelse.
- 1813 • Gjeninnføre nødvendige tilskot til barn som har behov for regulering og tilby
1814 kjeveortopedi i offentlig regi.
- 1815 • Styrke tilsyn av tannhelsetjenester, for å unngå overbehandling.
- 1816 • At den offentlege tannhelsetenesta fortsatt må vere fylkeskommunal.
- 1817

1818 **Psykisk helse og rus**

1819 Mange opplever psykiske problemer i løpet av livet. SV vil at helsetilbudet for dem med
 1820 psykiske lidelser skal være raskt tilgjengelig og integrert i folkehelse tilbudet og helsetilbudet
 1821 ellers. Innsatsen for personer med rusproblemer må styrkes. Folk skal få hjelp, ikke straff.
 1822 Arbeid, utdanning eller annen meningsfylt aktivitet og en god bosituasjon, kan i seg selv
 1823 være god behandling. Mange vil likevel leve resten av livet med psykiske problemer eller
 1824 rusutfordringer. SV vil legge for at alle skal kunne leve best mulige liv med de utfordringene
 1825 de har.

1826 SV vil:

- 1827 • At retten til psykisk helsehjelp må være like selvsagt som retten til somatisk
 1828 helsehjelp, også i kommunene
- 1829 • Sørge for gode rehabiliteringsforløp innen psykisk helse i samarbeid med andre
 1830 tjenester.
- 1831 • Innføre en forløpsgaranti innen psykisk helse og rus som erstatter pakkeforløpene.
- 1832 • Styrke de lokale tilbudene, med vekt på utbygging av lavterskeltilbud, psykiatrisk
 1833 legevakt og skolehelsetjeneste. Kommunal opptrappingsplan for psykisk helse må
 1834 videreføres og øremerkes.
- 1835 • Heve den lokale kompetansen på lavterskeltilbud, støttegrupper og åpne telefoner.
- 1836 • Ha et økt tilbud om psykisk helsehjelp, og gjøre det gratis for ungdom til og med 25
 1837 år.
- 1838 • Gjøre det enklere å få psykisk helsehjelp uten henvisning og bygge ut brukerstyrte
 1839 tilbud, som brukerstyrte senger i spesialisthelsetjenesten og lavterskeltilbud i
 1840 kommunene.
- 1841 • Minimere bruken av tvang, gjennom opplæring, kompetanseheving og
 1842 støtteordninger.
- 1843 • Redusere bruk av psykofarmaka og styrke medikamentfrie behandlingstilbud
- 1844 • Overføre driften av de distriktpspsykiatriske sentrene (DPS) til fylkene, og styrke
 1845 tilbudet.
- 1846 • Styrke og samle kompetanse om traumelidelser og traumebehandling.
- 1847 • At befatning med illegale rusmidler til eget bruk avkriminaliseres, og at ruspolitikken
 1848 innrettes etter prinsippet om hjelp, ikke straff.
- 1849 • Styrke det integrerte ettervernet, og sikre at rusbrukere får sosialfaglig oppfølging.
- 1850 • Tilrettelegge for flere brukerrom i byene som ikke ekskluderer brukere med etablerte
 1851 rusproblemer, uavhengig av inntaksmåte, og ha flere skadereduserende tiltak slik
 1852 som utdeling av brukerstyr og mulighet for å teste rusmidlene for skadelig innhold.
- 1853 • Innføre lavterskel substitusjonsbehandling for å redusere overdosedødeligheten.
- 1854 • Sørge for tilgjengelige behandlingstilbud, og nok kapasitet. Avbrudd i
 1855 behandlingsskjeden må unngås. Det må satses på flere brukerstyrte plasser der folk
 1856 kan skrive seg selv inn.
- 1857 • Styrke medbestemmelsen og den sosialfaglige oppfølgingen av pasienter i
 1858 legemiddelassistert rehabilitering (LAR), og gjøre programmet mer fleksibelt og
 1859 åpent.
- 1860 • Bevare vinmonopolet, avskaffe taxfree og redusere alkohol- og tobakskvoten.

- 1861 • Føre en avgifts- og skjenkepolitikk som vektlegger forebygging av alkoholskader.
1862 Legge til rette for styrket kontroll med de som selger alkohol. Alkoholavgiften må
1863 differensieres mellom butikkutsalg og skjenkesteder for å flytte alkoholkonsum inn i
1864 kontrollerte omgivelser.

1865

1866 **DISSENS 16: Et mindretall bestående av Unneland vil legge til punktet under:**

- 1867 • Utrede om ulike modeller for strengt regulert omsetning av lettere rusmidler kan bidra
1868 til å redusere skadevirkningene av rusbruk for enkeltindivider og samfunnet.

1869

1870 **DISSENS 17: Et mindretall bestående av Unneland vil legge til punktet under:**

- 1871 • Gi kommunene myndighet til å regulere alkoholkonsum i det offentlige rom som
1872 parker etter modell fra Sverige.

1873

1874 Demokrati og deltakelse

1875 Fellesskap gir fridom, og frie menneske skaper gode fellesskap. Sterke fellesskap, der me
 1876 finn løysingar saman, gir større rom for at enkeltmenneske kan leva frie liv. Eit samfunn der
 1877 alle kjem til orde og kan påverka fellesskapet, tar også betre avgjerder. Innbyggjarar med
 1878 sjølvrespekt og makt over eigen kvardag møter andre medborgarar med respekt og tar
 1879 ansvar for fellesskapet. Deltaking i fellesskapet og demokratiet er derfor ein viktig del av det
 1880 å vera eit fritt og sjølvstendig menneske. SV vil ha eit samfunn med plass til alle, der makt og
 1881 moglegheiter er likare fordelt.

1882 Folkestyre

1883 Demokratiet vårt er kjempet fram av sterke folkebevegelser, men er i dag under press fra
 1884 flere hold. Makt flyttes fra folkevalgte organer til lukka styrerom, og internasjonale avtaler
 1885 overstyrer og innskrenker demokratiets muligheter. Sentralisering fører til
 1886 maktkonsentrasjon. Samtidig blir politikken profesjonalisert, og avstanden til folk flest øker.
 1887 Lojalitetskrav ovenfra kveler ytringsfrihet og medbestemmelse i arbeidslivet, og overvåkning
 1888 fra både stater og private aktører innskrenker folks handlefrihet. Mange opplever med rette at
 1889 stemmen deres ikke teller. SV vil snu denne utviklingen. Vårt svar er mer deltakelse, mer
 1890 demokrati og mer makt til folk flest.

1891 Mer demokrati

1892 Folkestyret må videreutvikles for å sikre større deltakelse. Flere må få mulighet til å stemme
 1893 ved valg, og folk må ha større muligheter til å påvirke hvilke saker som behandles politisk.
 1894 Flere beslutninger må tas lokalt og på arenaer med folkelig involvering, som deltakende
 1895 budsjettering.

1896

1897 SV vil:

- 1898 • Beholde dagens valgkretser for stortingsvalget for å sikre representasjon fra hele
- 1899 landet. Der det er sterkt lokalt ønske kan det vurderes om enkelte kretser kan slås
- 1900 sammen.
- 1901 • Senke stemmerettsalderen til 16 år for å gi ungdom økt innflytelse.
- 1902 • Innføre folkeforslag. Med 40 000 underskrifter skal en sak behandles i Stortinget,
- 1903 signaturer fra innbyggere over 16 år teller med.
- 1904 • Utvide bruken av folkeavstemninger i viktige spørsmål.
- 1905 • Arbeide for et større mangfold i politiske og offentlige styrer, råd og utvalg.
- 1906 • Ha full åpenhet rundt partifinansiering, hvor det er tydelig hvilke enkeltpersoner,
- 1907 organisasjoner og bedrifter som bidrar til finansiering. Medlemskontingent og bidrag
- 1908 under 5000 kroner unntas.
- 1909 • Sørge for moderate godtgjørelser for stortingsrepresentanter og politikere i
- 1910 regjeringen.
- 1911 • At ingen i staten, eller statlige selskap, skal tjene mer enn statsministeren.
- 1912 • Avskaffe monarkiet og innføre republikk.
- 1913 • Gjennomføre prøveordninger med digital stemmegivning.
- 1914 • Sørge for universell utforming av stemmelokaler og stemmegivning.

- 1915 • Innføre karantene ikke bare fra regjering til rådgiverbransjen, men også motsatt vei,
 1916 og forlenge karantenen til et år.
 1917 • Sette i gang en ny makt- og demokratiutredning.
 1918

1919 **Et fornyet lokaldemokrati**

1920 Tvangssammenslåing av kommuner - og fylker har økt avstanden mellom innbyggere og
 1921 beslutninger. Handlingsrommet til kommuner og fylkeskommuner utfordres. Både ESA og
 1922 kommersielle interesser varsler søksmål og mottiltak når lokale folkevalgte ønsker å ta
 1923 styring i saker som lokalt eierskap, innkjøpskrav og organisering av oppdrag. Det
 1924 demokratiske handlingsrommet må sikres og økes, det er folket, ikke pengemakta som skal
 1925 styre. Fylkes- og kommuneøkonomien må styrkes for at lokale folkevalgte kan gjøre reelle
 1926 valg og sikre gode tjenester.

1927 SV vil:

- 1928 • Sørge for at staten hjelper kommunene med å sikre maksimalt lokalt handlingsrom,
 1929 og gjøre lokale folkevalgte kjent med mulighetene.
- 1930 • Styrke kommuneøkonomien betydelig. Det må sikres gode velferdstilbud i hele
 1931 landet.
- 1932 • Gi kommunene lov til å gjøre kommunale avgifter avhengige av inntekt og formue. I
 1933 dag rammes husholdninger med lav skatteevne uforholdsmessig hardt av høye
 1934 avgifter.
- 1935 • Utrede mulighet for utvidet beskatningsrett for kommuner og fylkeskommuner for å
 1936 øke demokratisk medvirkning i den lokale økonomiske politikken.
- 1937 • Fjerne grensen for maksimal eiendomsskatt og gi kommunene selv mulighet til å
 1938 utforme en eventuell eiendomsskatt.
- 1939 • Redusere bruken av øremerkede statlige midler for å styrke makten til lokale
 1940 folkevalgte.
- 1941 • La kommunene selv bestemme samarbeidsformer. SV er positive til mer kommunalt
 1942 samarbeid så lenge dette skjer på måter som sikrer åpenhet og demokratisk styring.
- 1943 • Si nei til tvangssammenslåing av kommuner og fylker, og sikre at allerede
 1944 tvangssammenslåtte kommuner og fylker får vedtakene opphevet dersom de selv
 1945 ønsker det.
- 1946 • Legge til rette for at kommuner og bydeler skal kunne bruke deltakende budsjettering.
- 1947 • Styrke det regionale folkevalgte nivået ved å flytte makt fra statlig nivå. SV vil ha
 1948 sterkere fylker, som skal ta over ansvaret for sykehus og få flere oppgaver og større
 1949 ansvar på områder som samferdsel, distrikts- og regionalpolitikk, næringspolitikk,
 1950 miljøvern og arealforvaltning og landbruk. SV vil at folket skal få si sin mening om
 1951 fylkessammenslåinger gjennom folkeavstemninger, og SV vil respektere resultatet.
 1952

1953 **Demokratisk styring av staten**

1954 Tilliten og effektiviteten til statleg forvaltning blir trua av oppsplitting, privatisering, målstyring
 1955 og rettsleggjering. Handlingsrommet for offentlig tilsette til å utøve profesjonelt skjønn blir
 1956 stadig mindre. For mange opplever avmakt i møte med staten. Det trengst meir politisk

1957 styring, betre samanheng mellom ulike delar av statleg forvaltning, og ein meir desentralisert
1958 og tilgjengeleg stat.

1959 SV vil:

- 1960 • Erstatte mål- og resultatstyring (NPM) i offentleg sektor med tillitsbasert styring som
1961 gir rom for profesjonelt skjønn, gjennom ein tillitsreform
- 1962 • Bygga opp eigen kompetanse i offentleg forvaltning og redusera bruken av innleigde
1963 konsulentar.
- 1964 • Redusera omfanget av statens direktorat. Ha ein grundig gjennomgang av
1965 oppgåvefordelinga mellom direktorat, departement, og fylkeskommunal forvaltning.
1966 Målet er å flytta oppgåver til departementa og fylkeskommunane for å sikra meir
1967 direkte politisk styring, og forbetra balansen mellom tilsette i fyrstelina og dei
1968 administrativt tilsette.
- 1969 • Setta i gang eit arbeid for å samordna den regionale inndelinga av staten i dei ulike
1970 etatane, for å sikra betre samarbeid på tvers. Inndelinga bør også i størst mogleg
1971 grad samsvara med fylkesinndelinga.
- 1972 • Samla statlege verksemdar som naturleg høyrer saman, for eksempel i
1973 jernbanesektoren, for å sikre betre samarbeid, motverka konkurranseutsetting og
1974 redusera unødvendig byråkrati.
- 1975

1976 **Arbeiderstyre og kooperativer**

1977 For å oppnå et mer rettferdig samfunn må vi arbeide for å fordele makt over økonomiske
1978 ressurser i samfunnet. Det betyr en demokratisk økonomi, der det tilrettelegges for flere
1979 arbeiderstyrte bedrifter og kooperativer. Felleseie i økonomien er et viktig redskap mot
1980 voksende ulikhet. Felleseie sikrer en sterkere økonomisk fordeling og påvirkning.

1981 I Norge har vi lange tradisjoner med samvirker, kooperativer og andelslag, som innen
1982 landbruket, dagligvare og borettslag. Arbeiderstyrte bedrifter sikrer mer demokratisk styring,
1983 sterkere eierskap til avgjørelsene som tas og mindre risiko for utflagging.

1984 SV vil:

- 1985 • Sette ned et offentlig utvalg som skal komme med forslag til hvordan demokratisk
1986 eierskap kan styrkes. Utvalget skal foreslå lovmessig rammeverk for en demokratisk
1987 selskapsform.
- 1988 • Støtte forskning på arbeidslivsdemokrati.
- 1989 • Innføre tilbudsplikt til medarbeidere ved salg av bedriften.
- 1990

1991 **Informasjon og data**

1992 Informasjon utgjør en stadig viktigere del av både økonomi og dagligliv. Ny teknologi gir oss
1993 enorme muligheter til å skape et bedre samfunn, med bedre velferd til folk og nye næringer.
1994 Men den kan også skade mennesker og samfunn om den ikke reguleres klokt. Data og
1995 digital infrastruktur er en stadig viktigere kilde til makt. Denne makta må ikke overlates til
1996 noen få privateide selskaper, men må ligge hos hver og en av oss og forvaltes i fellesskap.
1997

1998 SV vil:

- 1999 • At utvikling og drift av offentlige IKT-tjenester skal være underlagt demokratisk styring
- 2000 og kontroll, og at staten skal ha oversikt over og eierskap til sin egen digitale struktur,
- 2001 samt sikre at kritisk viktige IT-tjenester og IT-infrastruktur på sikt skal være plassert i
- 2002 Norge.
- 2003 • Jobbe for felles digitale løsninger, samt felles innkjøp av IT-systemer for kommuner,
- 2004 fylker og stat, for å sikre bestillerkompetanse over hele landet.
- 2005 • At det offentlige alltid bruker åpne standarder når det er mulig.
- 2006 • At staten skal ha en aktiv rolle i å fremme utvikling av fri programvare, slik at
- 2007 programvare utviklet i offentlig regi skal kunne videreutvikles i samarbeid og tas i bruk
- 2008 av hvem som helst.
- 2009 • At offentlige IKT-tjenester og offentlige innhentede data skal være til for å tjene
- 2010 befolkningen, ikke enkeltselskaper.
- 2011 • Nedsette et norsk offentlig utvalg som skal gjennomgå måten det offentlige bestiller
- 2012 og produserer IT-systemer, og gi konkrete forslag til reformer for å hindre de dårlige
- 2013 og dyre prosjektene som har preget sektoren.
- 2014 • Endre loven for å forhindre at de største aktørene på nettet bruker sin dominerende
- 2015 posisjon til å utelukke eller avgrense konkurrenters mulighet til å lykkes. Dette kan
- 2016 også inkludere å hindre aktører fra å bruke sin posisjon på ett område til å ta kontroll
- 2017 over nye områder.
- 2018 • At det offentlige investerer i utvikling av kunstig intelligens og digital infrastruktur, og
- 2019 bygger opp egne fagmiljøer som forvalter og videreutvikler løsningene. En slik satsing
- 2020 må også komme norske IKT-bedrifter til gode.
- 2021 • Utrede en ordning med "grunnrentebeskatning" av informasjon, som garanterer
- 2022 beskatning også av selskaper som baserer inntekten på persondata.
- 2023 • Regulere tredjeparts databehandling strengt. Persondata som er innhentet og eid av
- 2024 det offentlige, skal i utgangspunktet behandles kun av det offentlige, ikke outsources
- 2025 til tredjepart.
- 2026 • At private aktører som samler inn og behandler personopplysninger og data om
- 2027 befolkninga i sitt virke, etter en tid må overføre anonymisert data til relevant offentlig
- 2028 institusjon.
- 2029 • Dele IKT-løsninger som utvikles i Norge med land vi samarbeider med gjennom
- 2030 utviklingspolitikken for å bidra til sterkere institusjoner i utviklingsland og slik motvirke
- 2031 enkeltselskapers makt.
- 2032 • Opprettholde og styrke forbudet mot utførsel av arkivdata, slik Arkivloven bestemmer.
- 2033 • Antall studieplasser innen IKT skal økes for å løse mangelen på IKT-kompetanse i
- 2034 dag.
- 2035 • At det offentlige skal fortløpende utrede bruk av ny teknologi for utvidelse av
- 2036 tjenestetilbud og kvalitetsheving av offentlig sektor.
- 2037 • Fornye og forbedre NAVs IT-systemer.
- 2038

2039 Personvern

2040 Enkeltmennesket har en rett til å kontrollere sine persondata og beskyttes mot innhenting av
 2041 informasjon. Det bør være høye gjerdene mellom oss og de som vil ha informasjon om oss, og

2042 det skal være sterke begrensninger på hvor lenge og hva innsamlet informasjon kan brukes
2043 til. Vi må verne om retten til privatliv og den frie tanken.

2044

2045 SV vil:

- 2046 • Stanse offentlig og privat overvåkning. Datatilsynet skal få økte midler til å beskytte
2047 personvernet og spre informasjon om hvordan folk kan beskytte seg selv.
- 2048 • Stramme inn mulighetene for hva som er lovlig målretting av reklame og andre
2049 budskap i sosiale medier, og hvilke data aktørene får tilgang til.
- 2050 • Innføre streng regulering av ansiktsgjenkjenningsteknologi i det offentlige rom.
- 2051 • Forby masselagring av metadata om telekommunikasjon og alle andre tiltak som
2052 fører til masseovervåkning av norske borgere.
- 2053 • Styrke kampen mot identitetstyveri.

2054

2055 **Distriktpolitikk og levende lokalsamfunn**

2056 SV vil ha levende lokalsamfunn i hele landet. Fylker og kommuner skal ha råd til gode
2057 tjenester der folk bor, og fungere som samfunnsutviklere og pådrivere for attraktive bomiljø
2058 og næringsutvikling. Vi trenger en aktiv distriktpolitikk som sikrer bosetting, lokalt
2059 handlingsrom og gjør at vi kan ta hele landet i bruk.

2060 SVs motsvar til sentralisering er nærhet. Det er ingen naturlov at distriktene utarmes og
2061 rammes av fraflytting, det er et resultat av politiske valg. SV vil innføre en nærhetsreform slik
2062 at beslutninger og offentlige tjenester flyttes nærmere folk og i større grad ta utgangspunkt i
2063 stedenes og regionenes ressurser og særegenheter.

2064 Sentralisering og fraflytting fra distrikta bidrar også til press på velferd, arealer og
2065 infrastruktur i byen. God bypolitikk og god distriktpolitikk forsterker derfor hverandre og
2066 utgjør et helt nødvendig samspill i arbeidet for å bekjempe ulikhet og miljøproblemer.

2067 Mange byer har noen særlige utfordringer, som ulikhet, boligmangel, trangboddhet og
2068 luftforurensning. SV vil jobbe for en byutvikling som gir like muligheter, åpner og triveligere
2069 miljø, uten unødvendig biltrafikk og helsefarlig luft. Dette krever en offensiv politikk som gir
2070 grunnlag for bærekraftige og gode nabolag.

2071 Kamp mot sentralisering og flytting fra landsbygda til byene, tjener både by og land. En god
2072 distriktpolitikk og gode lokalsamfunn forutsetter aktive offentlige grep om næringsutvikling,
2073 transport og velferdstilbud.

2074 SV vil:

- 2075 • Ta havet tilbake og jorda og skogen i bruk. Fisken skal tilhøre kystfolket og sikre
2076 arbeidsplasser og bosetting på land. Våre spredte jordressurser skal tas i bruk igjen.
2077 Skogen må utnyttes bedre, både for å skape arbeidsplasser og for å kutte utslipp.
- 2078 • Sørge for utbygging av likeverdig digital infrastruktur i hele landet.

- 2079 • Ha en full gjennomgang og styrking av kommunale og regionale næringsfond,
2080 såkornfond, forskningsfond, næringshager, bedriftsutviklingsmidler og
2081 samfunnsutviklingsmidler.
- 2082 • Stille krav til Innovasjon Norge, Forskningsrådet og resten av virkemiddelapparatet
2083 om å særlig tilgodese distriktene ved tildeling av midler.
- 2084 • Utrede og vurdere individrettede ordninger som lavere skatt og nedskrivning av
2085 studielån til å gjelde større deler av det distriktpolitiske området.
- 2086 • Utrede utvidelse av nedslagsfeltet og senking av den differensierte
2087 arbeidsgiveravgiften i distriktene.
- 2088 • Legge nye statlige arbeidsplasser utenfor de største byene, og vurdere utflytting ved
2089 omorganisering av eksisterende virksomheter.
- 2090 • At deler av tilskuddet til regionale forskningsfond skal øremerkes forskning på
2091 distrikt.
- 2092 • Gi direkte tilskudd til nystartede småbedrifter i distriktene.
- 2093 • Gjeninnføre Finnmarks- og Svalbardtillegget i barnetrygden.
- 2094 • Styrke kommunenes og fylkenes arbeid med klimatilpasning gjennom økte tilskudd.
- 2095 • Gjennomføre en nærhetsreform for å snu sentraliseringen. Beslutninger og offentlige
2096 tjenester må flyttes nærmere folk. Statlige etater skal ha nærhet til hele landet, og i
2097 større grad ta utgangspunkt i stedenes og regionenes særegenheter.
- 2098 • Legge til rette for at flere arbeidstakere kan jobbe desentralisert fra kontorplasser og
2099 kontorfellesskap i distriktene.
- 2100 • Gjeninnføre reisestipend for studenter og øke borteboerstipend for elever under
2101 videregående opplæring.
- 2102 • Utrede en rettferdig fordeling av skatt mellom hjemkommune og hyttekommune.
- 2103 • Gi tilskudd til bygging av hybelhus for borteboende elever i videregående.
- 2104 • Endre inntektssystemet til kommunene for å bidra til utvikling og vekst i distriktene.
- 2105 • Differensiere investerings- og oppstartstilskudd i landbruket i henhold til geografi.
- 2106 • Utrede å innføre et program for desentralisering av offentlig sektor med full
2107 kompensasjon for merutgifter ved en spredt struktur.
- 2108 • Innføre ei satsing på fleksible transportløsninger, som for eksempel bestillingsbuss, i
2109 distriktene.
- 2110 • Differensiere boligpolitikken med statlige investeringstilskudd/garanti for lån i områder
2111 der det er vanskelig å få lånefinansiert boligen.
- 2112 • Utvide og forsterke ordningene med områdeløft på steder med mye fattigdom og
2113 levekårsutfordringer.
- 2114 • Skape nye insentiver og virkemidler i boligpolitikken for å motvirke gentrifisering og
2115 segregering, sikre en variert boligbygging og større grad av gjenbruk av bygg.
- 2116 • At det skal stilles krav til at statlige bygg skal ha færre parkeringsplasser, med en høy
2117 andel ladeplasser for elbil, og etableres i nærheten av kollektivknutepunkt.
- 2118 • Ha en stram areal- og transportpolitikk som tar vare på naturmangfold og matjord,
2119 bærekraftig arealbruk og sikrer effektiv trafikkavvikling. Utbyggingsmønster og
2120 transportsystem må fremme utvikling av kompakte byer og tettsteder, redusere
2121 transportbehovet og legge til rette for klima- og miljøvennlige transportformer.
2122

2123 **Feminisme – frihet og likestilling**

2124 SV er et feministisk parti. Det betyr at vi kjemper for at kvinner og menn skal ha like
 2125 muligheter, men at vi erkjenner at kvinner i dag undertrykkes både politisk, sosialt og
 2126 økonomisk. Kvinner er underrepresentert i maktposisjoner, kvinner eier mindre og tjener
 2127 mindre enn menn. Skal vi oppnå reell likestilling og stanse diskriminering av kvinner, må
 2128 menn og kvinner ha like mye økonomisk makt. Kvinnefrigjøring er ikke mulig uten økonomisk
 2129 selvstendighet og et godt utbygd velferdssamfunn. Kvinners rett til å bestemme over eget liv
 2130 og egen kropp er en grunnleggende menneskerett.

2131 En viktig del av den feministiske kampen er kampen for alle menneskers frihet fra
 2132 begrensede kjønnsroller, og SV vil kjempe mot all diskriminering av seksuelle orienteringer,
 2133 kjønnsuttrykk og kjønnsidentiteter. SV jobber for et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked og
 2134 utdanningssystem.

2135 **Kvinnehelse, kjønn, kropp og seksualitet**

2136 Å føde kan føre med seg risiko både for mor og barn, og vi må ha jordmødrer nært der folk
 2137 bur, og helsehjelp tilgjengelig for dei som treng det frå dei blir gravide og ut barseltida.

2138 Kvinner skal ha råderett over eigen kropp, seksualitet og reproduksjon. Tilgang til prevensjon
 2139 og lovleg trygg abort, gode ordningar for svangerskap, fødsel og barsel er viktig for kvinner
 2140 sin helse. For første gong på 40 år er retten til sjølvbestemt abort skrensa inn i Noreg.

2141 Samfunnet har eit ansvar for å sikre unge god og kunnskapsbasert seksualitetsundervising
 2142 som bryt ned førestillingar om idealkroppar og sikrar god informasjon om rettar og
 2143 grensesetjing.

2144 SV vil:

- 2145 • Jobbe for ei ny og betre abortlov der kvinna si rett til sjølvbestemt abort skal styrkast
 2146 og utvidast.
- 2147 • Avskaffe abortnemdene. Det er kvinna som skal avgjere om ein abort skal
 2148 gjennomførast, enten dette er sjølvbestemt abort eller seinabort etter abortlovas
 2149 kriterium. Nemdene må bli erstatta med tilbod om ei rådgivande teneste bygd på
 2150 medisinsk og psykologisk kompetanse som støttar kvinna i hennar situasjon, der
 2151 kvinna skal ha det avgjerende ordet.
- 2152 • Sikre riktig og gratis prevensjon til unge, også jenter under 16 år.
- 2153 • Sikre ei god og desentralisert fødselsomsorg, og at fødeavdelinger ikke blir lagt ned.
- 2154 • Sikre retten til trygg reise for fødande, at jordmor er til stades under heile fødselen og
 2155 at kvinner får forsvarleg liggetid på barsel.
- 2156 • Styrke kommunanes fødselsomsorg gjennom tidleg innsats og rett til oppfølging etter
 2157 fødsel, slik som familieprogram der førstegongsforeldre får heimebesøk av
 2158 helsesjukepleiar.
- 2159 • Arbeide for å auke løyvingane til forsking på, og behandling av, kvinnerelaterte
 2160 sjukdomar.
- 2161 • Sikre kommande foreldre ein trygghetsskapande og kunnskapsbasert
 2162 svangerskapsomsorg utan eit overdrevent fokus på mulig sykdom eller avvik.

- 2163 • Gjennomføre gjeldande bioteknologilov, som inkluderer å opne for tidleg ultralyd til
 2164 alle i offentlig regi, utvide tilgangen til NIPT-test og tillate eggdonasjon.
 2165 • At surrogati ikkje er tillate. SV vil arbeide for å sikre god offentlig informasjon om
 2166 dilemma, farar og risiko både for surrogatmødrer og biologiske foreldre.
 2167 • Merke all reklame i det offentlege rom der menneske er vesentleg retusjerte.
 2168 • Erstatte eingongsstønaden med ei minsteyting for foreldrepenger til alle på 2G.
 2169 Foreldre som mottok under 2G i foreldrepengar vil få mellomlegget dekkja opp til
 2170 minsteytinga.
 2171 • At dei 3 vekene kvinner har til permisjon før fødsel og dei 6 første vekene etter
 2172 fødselen skal haldast utanfor dagens tredeling av permisjonstida.
 2173 • Sjølvstendig uttaksrett for foreldrepengar til far, for fars kvote av foreldrepermisjonen.
 2174 • Sikre far eller medmor rett til to veker med lønna permisjon ved fødsel utanom
 2175 fedrekvote.
 2176 • Ha ein meir fleksibel foreldrepermisjon ved å gi høve til å ta ut permisjon med 90
 2177 prosent lønn i tillegg til dagens ordning.
 2178 • Sikre kvinner med premature barn utvida permisjon fram til veke 37.
 2179 • Innføre ein ventestønad. SV vil avskaffe kontantstønaden og bruke pengane til ein
 2180 ventestønad for foreldre til barn som ikkje har fått barnehageplass.

2181
 2182 **Alle kulepunktene om foreldrepenger ovenfor (linje 2168-2180) er det enighet om. Et flertall i**
 2183 **komiteen vil beholde dagens antall og fordeling av uker for foreldrepenger.**
 2184

2185 **DISSENS 18: Et mindretall bestående av Aklestad, Gadgil, Kaski, Michelsen og Unneland vil**
 2186 **legge til punktet:**

- 2187 • Ha ein foreldrepengeordning som bidreg til likestilling i heimen og i arbeidslivet. I
 2188 løpet av inneverande periode vil SV utvide foreldrepermisjonen frå 49 til 52 veker. 3
 2189 veker før fødsel og 6 veker etter fødsel skal vere atterhaldt fødande mor. Utover dette
 2190 blir det sett av 7 veker til fordeling, og 18 veker kvar til fødande mor og far/medmor. I
 2191 dei tilfella mor ikkje har rett til foreldrepengar eller sjølv ønsker det skal det vere
 2192 mogleg å overdra permisjonen til far/medmor. Det same gjeld ved sjukdom.

2193
 2194 **DISSENS 19: Et mindretall bestående av Reymert vil legge til punktet:**

- 2195 • Ha ei likestilt foreldrepengeordning. SV vil derfor gå i retning av todeling av
 2196 foreldrepengane. 3 veker før og 6 veker etter fødsel skal haldast utanfor og vere
 2197 atterhaldt fødande mor. Vidare skal fellesperioden vere på 4 veker, og kvota til
 2198 far/medmor på 18 veker.
 2199

2200 **Vald, overgrep og seksuell trakassering**

2201 Et liv uten vald er ein menneskerett. Samfunnet har eit ansvar for både å førebyggje vald og
 2202 overgrep, og gje merksemd og tilbod til alle som blir utsette for det. SV vil gjere det lettare for
 2203 barn og unge å varsle om vald og overgrep, og sikre at dei blir lytta til.

2204 Menns vald mot kvinner er eit globalt samfunns- og folkehelseproblem. Dette er
 2205 kjønnsbasert vald og trakassering som er til hinder for kvinners rett til liv, helse,

2206 sjølvstendighet, utvikling og fridom. Valden kan vere seksuell, fysisk, psykisk, strategisk (i
 2207 krig/konflikt) og økonomisk. Tvangsekteskap, kjønnslemlesting og prostitusjon er vald mot
 2208 kvinner. Det er behov for auka innsats mot vald.

2209 Sosial kontroll og æresrelatert vold avgrensar livet til mange menneske som lever i Noreg.
 2210 Kampen modige kvinner og menn tar for individuell fridom er viktig. SV skal stå saman med
 2211 desse og skal fortsette kampen til alle er frie uansett bakgrunn.

2212 SV vil:

- 2213 • Innføre samtykkebasert valdtektslvgiving der valdtekt blir definert som seksuell
- 2214 omgang utan fritt samtykke, i tråd med Noregs internasjonale
- 2215 menneskerettsforplikingar.
- 2216 • Sikre tidleg hjelp og behandling gjennom auka kunnskap til å kjenne teikn på
- 2217 valdsutsette kvinner og barn, spesielt i helsevesenet og førstelina i velferdstenestene.
- 2218 • Styrke finansieringa av krise-, incest- og valdtektssenter over heile landet. SV vil auke
- 2219 til 80 prosent statleg finansiering av krisesentra.
- 2220 • Styrke krisesenterlova gjennom å stille krav til kvalitet og nærleik til krisesenter.
- 2221 • Arbeide for auka middel til etterforskning av valdtektssaker og vald i nære relasjonar.
- 2222 • Byggje ut hjelpe- og behandlingstilbodet til både utsette, valdsutøvarar og
- 2223 overgripingar.
- 2224 • Utvide bruken av omvendt valdsalarm for å styrke tryggleiken til kvinner utsett for
- 2225 vald.
- 2226 • Arbeide mot kjøp og sal av menneske i form av prostitusjon, porno og stripping. SV vil
- 2227 forsvare og forsterke sexkjøpslova, og forby kommersiell stripping.
- 2228 • Styrke hjelpetiltak for menneske i prostitusjon.
- 2229 • Handheve sexkjøpslova sterkare gjennom auka ressursar, og sikre kvinner som er
- 2230 ofre for menneskehandel og prostitusjon rettstryggleik og oppfølging.
- 2231 • Arbeide for offentlege undersøkingskommisjonar ved partnardrap.
- 2232 • At kvinner som er utsette for valdtekt som våpen i krig skal ha same rettar for vern
- 2233 som andre former for tortur, og får same behandlingstilbod som valdsutsette kvinner i
- 2234 Noreg.
- 2235 • At arbeid mot seksuell trakassering skal takast inn i HMS-vilkåra i arbeidsmiljølova.
- 2236 • Ha sjølvforsvarskurs for jenter i skulen.
- 2237 • Kjempe mot og førebygge negativ sosial kontroll, gjennom å involvere, auke
- 2238 kunnskap og styrke verktya barnehagane, skulane og fritidstilbod har i arbeidet mot
- 2239 negativ sosial kontroll.
- 2240 • Forby barneforlovingar som er eit brudd på barns rettar.
- 2241 • Sikre at Noreg kan følge opp og hente heim barn som er etterlatte i utlandet.
- 2242

2243 **Kjønns- og seksualitetsmangfald**

2244 Alle skal ha fridom og tryggleik til å vere den dei er og elske den dei vil. SV vil kjempe mot all
 2245 diskriminering av seksuelle orienteringar, kjønnsuttrykk og kjønnsidentitetar. I eit likestillt
 2246 samfunn kan alle ope leve ut identiteten, kjærleiken, seksualiteten og kjønnsuttrykka sine.

2247 SV vil:

- 2248 • At kjønn, kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet skal bli inkludert som
- 2249 diskrimineringsgrunnlag i straffelovas føresegn om hatefulle ytringer.
- 2250 • Opne for ein tredje juridisk kjønnskategori.
- 2251 • Styrke kjennskapen til, og kompetansen på, ulike seksuelle orienteringar og
- 2252 kjønnsuttrykk. Dette gjeld spesielt helsepersonell, tilsette i skoleverket og
- 2253 utlendingsforvaltninga.
- 2254 • Avvikle behandlingsmonopolet til Rikshospitalet og arbeide for at krava for tilgang til
- 2255 kjønnsbekreftande behandling blir endra.
- 2256 • Arbeide for eit forbod mot kirurgiske og medisinske inngrep på barn med atypiske
- 2257 kjønnsstrekk om det ikkje er medisinsk nødvendig.
- 2258 • Bidra til openheit og kunnskap om kjønnsroller gjennom aktivt haldningsendrande
- 2259 arbeid i skular og barnehagar, slik at alle barn veks opp med tryggleik til å ta sine
- 2260 egne val.
- 2261 • Oppheve kriminaliseringa av seksuallivet til hiv-positive.
- 2262 • Jobbe internasjonalt for at fleire land skal tillate adopsjon til skeive.
- 2263

2264 **Det offentlige likestillingsarbeidet**

2265 Det offentlige likestillingsarbeidet i Norge treng ein sterkare fagleg basis, ein tydeleg
 2266 prioritering og ei helskapeleg gjennomføring. Den organiserte kvinnerørsla og organisasjonar
 2267 som jobbar for meir likestilling er viktige pådrivarar for eit meir likestilt Noreg og bør styrkast.

2268 SV vil:

- 2269 • Auke støtta til organisasjonar som jobbar for auka likestilling og rettane til kvinner,
- 2270 skeive minoritetar.
- 2271 • Styrke gjennomføringsevna i den statlege likestillingspolitikken, kombinert med eit
- 2272 tiårig utviklingsprogram for lokalt likestillingsarbeid.
- 2273 • Sikre at Likestillings- og diskrimineringsombodet er ein uavhengig institusjon, og at
- 2274 dei har tilstrekkelege ressursar til å følge opp aktivitets- og redegjæringsplikten, og ei
- 2275 aktiv pådrivar- og rettleiingsrolle av diskrimineringslovverket.
- 2276 • Auke støtta til Likestillings- og diskrimineringsnemnda for ei effektiv handheving av
- 2277 diskrimineringslovverket, og sikre eit reelt lågterskeltilbod for å få si sak vurdert.
- 2278

2279 **Et mangfoldig samfunn**

2280 Norge har alltid vært et mangfoldig og flerkulturelt samfunn, og vil alltid fortsette å være det.
 2281 Det er en styrke for fellesskapet at vi har ulike erfaringer og kunnskaper. Den som er stolt
 2282 over egen bakgrunn og identitet, har også lettere for å være nysgjerrig i møtet med
 2283 mennesker med en annen bakgrunn. Et samfunn uten diskriminering og rasisme er et bedre
 2284 samfunn for alle.

2285 **Antirasisme**

2286 Alle skal ha like muligheter, uavhengig av bakgrunn. Rasisme skaper mistillit mellom
 2287 mennesker og bygger opp under skjevfordeling av makt og ressurser. Rasisme er en trussel

2288 mot et godt og trygt samfunn, og må bekjempes. Rasisme er et samfunnsproblem i Norge.
 2289 Antirasisme handler ikke bare om holdningene til hver enkelt, antirasisme krever et helt
 2290 samfunn som står opp mot urett.

2291 SV vil:

- 2292 • At det lages en tiltaksplan for å forebygge og håndtere rasisme i skolen, som blant
 2293 annet skal sikre at lærer- og barnehagelærerutdanningen har god opplæring i
 2294 antirasisme.
- 2295 • At norske kommuner og statlige foretak skal kunne vise til arbeid mot rasisme på et
 2296 systematisk nivå, for eksempel gjennom handlingsplaner mot rasisme og etnisk
 2297 diskriminering.
- 2298 • Øke støtten til forskning på rasisme og diskriminering.
- 2299 • Økt økonomisk støtte til frivillige organisasjoner som jobber med antirasisme og
 2300 inkludering, og stoppe statsstøtte til organisasjoner og virksomheter som aktivt sprer
 2301 hets.
- 2302 • Å øke andelen ansatte med minoritetsbakgrunn gjennom kvotering i staten og
 2303 virksomheter staten kontrollerer, og bruke dette aktivt for å rekruttere personer med
 2304 minoritetsbakgrunn til lederstillinger.
- 2305
- 2306 • Styrke trepartssamarbeidet for å bidra til at helhetlig diskrimineringsarbeid blir en del
 2307 av rekrutterings- og ansettelsesarbeid.
- 2308 • Arbeide for et styrket vern mot diskriminering i lov- og avtaleverket, og for å styrke
 2309 aktivitets- og redegjørelsesplikten i diskrimineringslovgivningen.

2310
 2311 **DISSENS 20: Et mindretall bestående av Gadgil, Hussein og Unneland ønsker å erstattet de**
 2312 **to punktene over med punktet under:**

- 2313 • Innføre anonyme søknader i alle statlige virksomheter. Gjennomføre forsøk hvor
 2314 private og kommunale virksomheter inviteres til å være med, og deretter vurdere om
 2315 anonyme søknader bør innføres i bedrifter over en viss størrelse.
- 2316
- 2317 • At det lages en veileder for å bekjempe diskriminering i rekrutteringsprosesser,
 2318 spesielt diskriminering som gjør at kandidater velges bort før intervjuprosessen.
- 2319 • At verneombud og tillitsvalgte gis økt kompetanse for å bedre avdekke forekomster
 2320 av diskriminering, og gi god veiledning og oppfølging av de som opplever
 2321 diskriminering.
- 2322 • Øke støtten til likestillings- og diskrimineringsombudet, særlig for å bidra til
 2323 bekjempelse av rasisme og diskriminering i arbeidslivet.
- 2324 • At rasisme på utesteder bekjempes, ved å senke terskelen for inndragning av
 2325 skjenkebevilling som følge av rasisme, og ved at utesteder må tydeliggjøre eventuelle
 2326 særregler for adgang.
- 2327 • Videreføre egne handlingsplaner mot antisemittisme og islamofobi.
- 2328 • Innføre en kvitteringsordning ved politikontroll for å hindre etnisk profilering i politiet.
 2329 Ordningen innebærer at alle som blir kontrollert av politiet, skal kunne få en kvittering
 2330 som et bevis på kontrollen.

2331

2332 **Inkludering**

2333 Inkludering av innvandrere må starte fra dag én, med god norskopplæring og mulighet til
 2334 deltagelse i arbeid- og samfunnsliv. SV vil kjempe mot en stadig økende tendens til mer
 2335 midlertidig opphold og manglende respekt for retten til familieliv. Vi må tette gapet mellom
 2336 hva arbeidslivet krever, og hva folk kan.

2337 SV vil:

- 2338 • Sikre gode integreringstiltak i alle mottak, herunder styrke norskopplæringen.
- 2339 • Gi mennesker med midlertidig opphold og ureturnerbare asylsøkere adgang til
 2340 midlertidig arbeidstillatelse.
- 2341 • At asylmottak skal drives av det offentlige eller ideelle aktører.
- 2342 • Øke ytelsene til asylsøkere i mottak, for å hindre matusikkerhet og gi bedre levekår.
- 2343 • Sikre at flyktninger med særskilte behov blir bosatt raskere, og gi departementet, i
 2344 samråd med KS, mulighet til å pålegge kommunene å bosette flyktninger med
 2345 særskilt behov.
- 2346 • Styrke introduksjonsprogrammet. Sikre at all grunnleggende kvalifisering kan tas og
 2347 fullføres innenfor ordningen, og tilpasse regelverket slik at fleksibilitet med hensyn til
 2348 lengde ivaretas.
- 2349 • Legge til rette for at introduksjonsordningen kan kobles mot fagopplæringen og
 2350 voksenopplæringen, og inneholde opplæring i arbeidslivet og fagbevegelsens arbeid.
- 2351 • Øke de kommunale utviklingsmidlene for å styrke kommunenes arbeid med
 2352 introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap.
- 2353 • At familiegjenforente skal få gratis eller rimelig tilbud om norskopplæring.
- 2354 • Lage en startpakke for arbeidsinnvandrere med informasjon om rettigheter og plikter
 2355 på et språk de forstår.
- 2356 • Sikre at innvandrere raskt får vurdert sin real- og formalkompetanse, for å kunne
 2357 påbegynne/fullføre en universitets- eller høgskoleutdanning.
- 2358 • Øke bevilgningene til NOKUT og utvide og videreutvikle arbeidet med
 2359 kompetansepass.
- 2360 • Endre statsborgerloven slik at det ikke stilles språkkrav for statsborgerskap.
- 2361

2362 **Urfolk og nasjonale minoriteter**

2363 Norge er tuftet på territoriet til to folk – nordmenn og samer. Samene er Norges urfolk og
 2364 Norge er forpliktet til å sørge for at det samiske folks rettigheter ivaretas. Å bevare og styrke
 2365 samisk språk og samiske næringer er avgjørende for at samisk kultur og samfunn skal
 2366 overleve.

2367 SV vil bidra til at det samiske folk kan opprettholde og videreutvikle sine språk, sine kulturer
 2368 og næringer. Det er viktig at samisk tamreindrift ikke mister viktige arealer gjennom
 2369 storsamfunnets utbygging og naturinngrep. SV vil støtte opp om bærekraftig utvikling av
 2370 tradisjonelle samiske næringer, men også legge til rette for utvikling av kulturnæringer og
 2371 kunnskaps- og teknologibaserte næringer i samiske områder.

2372 Fem folkegrupper har status som nasjonale minoriteter – jøder, kvener, rom, romani og
 2373 skogfinner – alle med langvarig tilhold i landet og med en særegen historie og kultur. Norske
 2374 myndigheter må føre en mer aktiv politikk for å sikre at de nasjonale minoritetene får
 2375 muligheter til å verne om og videreutvikle egen kultur og språk. Deres historie og situasjon
 2376 skal representeres i skolen og andre institusjoner som bærer kulturarv.

2377 SV vil:

- 2378 • Styrke bevilgningene til Sametinget og lovfeste konsultasjonsretten.
- 2379 • Sikre at alle elever i Norge får kjennskap til samisk historie og lærer om samiske
 2380 rettigheter og det samiske folk, fornorskingspolitikken og om den samiske
 2381 rettighetskampen.
- 2382 • Sikre at barn og unge har rett på opplæring i og på samisk, samt styrke
 2383 voksenopplæringsprogrammet i samisk.
- 2384 • Rekruttere flere samisktalende lærere og førskolelærere, samt sikre etterutdanning
 2385 og faglig utvikling. Ordningen for ettergivelse av studielån for fullførte studieløp bør
 2386 også gjelde samisktalende helsepersonell som jobber i samiskspråklige områder.
- 2387 • Sikre støtte til samiske medier, filmindustri, festivaler og kulturarrangementer.
- 2388 • Øke bevilgningene til samiske museer slik at skjevfordelingen til andre museer
 2389 utjevnes.
- 2390 • Overføre Statskogs eiendom i Nordland og Troms til en ny forvaltningsmodell som
 2391 sikrer urfolks og øvrig lokalbefolknings makt over sine nærliggende naturressurser.
- 2392 • Sikre samiske rettigheter til kystområder i tråd med Kystfiskeutvalgets anbefalinger.
- 2393 • Følge opp sannhetskommisjonens arbeid og følge opp anbefalinger som kan bidra til
 2394 å rette opp uretten begått av den norske staten mot samer og kvener.
- 2395 • Øke støtten til samisk forskning og videreutvikle Samisk høgskole til et globalt
 2396 urfolksuniversitet.
- 2397 • Styrke arbeidet for språk og kultur for nasjonale minoriteter.
- 2398 • Sikre barn av nasjonale minoriteter en skolegang som tar hensyn til og fremmer
 2399 opplæring i deres språk, kultur og historie.
- 2400 • Øke støtten til oversettelse og produksjon av litteratur på samiske språk og nasjonale
 2401 minoritetsspråk.
- 2402

2403 **Kultur og frivillighet**

2404 Kunst, idrett, frivillighet og kultur er nødvendig for samfunnet og den enkelte. Kultur fyller livet
 2405 vårt med innhold og er sammen med den frie, redaktørstyrte pressen viktige grunnsteiner for
 2406 demokratiet vårt. Det samme er åpenhet og meningsmangfold, med rom for ulike livssyn og
 2407 religioner. SVs mål for kulturpolitikken er høy kvalitet, stort mangfold og tilgang for alle.

2408 **Kultur i hele landet**

2409 SV ønsker et nytt kulturløft. Alle skal kunne delta i et rikt og variert kulturliv. Kulturskolen,
 2410 bibliotekene, fritidsklubbene og kulturfrivilligheten er grunnmuren i kulturlivet. Disse tilbudene
 2411 skal være til stede i hele landet og ha lav terskel for å delta uavhengig av lommebok og
 2412 bakgrunn. SVs nye kulturløft vil særlig bygge opp den kulturelle grunnmuren. Den kulturelle
 2413 skolesekken skal tilby profesjonell kunst av høy kvalitet til elever i hele landet. Sammen med

2414 den kulturelle spaserstokken og bæremeisen gjør slike universelle tilbud at flere får ta del i et
2415 rikt og variert kulturliv gjennom hele livet.

2416 SV vil:

- 2417 • Ha et nytt kulturløft. Minst 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kulturformål med et
- 2418 særlig løft for det lokale kulturlivet og kunstnerøkonomien.
- 2419 • Forsvare kunstens frihet og ytringsfriheten. Midler skal tildeles kulturproduksjon ut fra
- 2420 kunstfaglige vurderinger. Det offentlige må sikre mediemangfoldet i møte med
- 2421 hardere internasjonal konkurranse.
- 2422 • Styrke fellesskapsansvaret for kulturlivet. Offentlig finansiering skal sørge for at
- 2423 bredden og mangfoldet av kulturuttrykk får støtte, ikke bare det private mener er verdt
- 2424 å satse på.
- 2425 • Bidra til et mangfoldig og likestilt kulturliv. Støtteordninger og tiltak for å sikre
- 2426 representasjonen blant utøvere, skapere og publikum må styrkes og utvides.
- 2427 • Styrke kulturloven. Kulturloven må styrkes med krav om tilstrekkelig kulturforvaltning i
- 2428 alle kommuner, slik som kulturplan og kompetanse i forvaltningen.
- 2429 • Innføre kulturmomms i tråd med forslaget om en breddemodell.
- 2430 • Øke kvaliteten, bredden, og gi flere tilgang til kulturskolen. Staten må bidra til å fase
- 2431 inn gratis plasser i kulturskolen, samt flere åpne lavterskeltilbud. Maksprisen må
- 2432 gjeninnføres. Høy kvalitet og større bredde må forskriftsfestes gjennom en nasjonal
- 2433 rammeplan.
- 2434 • Starte et fireårig nasjonalt løft for bibliotekene. Øremerket opptrapping av
- 2435 bevilgningene til kommunal bibliotekdrift, som inkluderer satsing på biblioteklokaler,
- 2436 meråpne bibliotek, og mobile bibliotek.
- 2437 • Lovfeste fritidstilbud for barn og unge. Barn og unge skal ha tilgang på åpne og gratis
- 2438 fritidstilbud i alle kommuner, med lokal frihet til å utforme tilbudet sammen med
- 2439 frivilligheten, men med krav til kompetanse og unges rett til medvirkning.
- 2440 • Videreutvikle fritidskortet. Alle barn og unge skal få et universelt kort som gir rabattert
- 2441 eller gratis tilgang på fritidsaktiviteter, kulturtilbud og deltakelse i frivilligheten.
- 2442 • Sikre at tippemidlene går til kunsten og kulturfrivilligheten. SV vil ha en opprydning i
- 2443 kulturens andel av tippemidlene. SV vil lovfeste at midlene er til gode formål i det
- 2444 lokale kulturlivet, og flytte andre formål over til statsbudsjettet. Midlene må gå til
- 2445 kunsten, ikke til administrasjon.
- 2446 • Bygge ut kulturarenaer for å sikre tilpasset lokaler til det lokale kulturlivet og
- 2447 kulturfrivilligheten. Lovfeste krav om å inkludere kulturanleggene i kommuneplanen.
- 2448 • Avvikle Kulturtanken, siden den ikke har fungert i tråd med intensjonene.
- 2449 • Forbedre den kulturelle skolesekken gjennom større medvirkning fra barn og unge.
- 2450 • Styrke den kulturelle spaserstokken og bæremeisen. SV vil gi nasjonal støtte og
- 2451 videreutvikle tilbudene.
- 2452 • Styrke kunstnernes rettigheter. Oppdragstakernes rettigheter og lønn i den kulturelle
- 2453 skolesekken må styrkes gjennom nasjonalt arbeidsgiveransvar.
- 2454

2455 **Litteratur og mediemangfold**

2456 Litteratur utvikler språket og setter ord på livene våre. Vi vil styrke og hegne om folks
 2457 leseglede, også i en digital tidsalder. Det må vi legge til rette for gi ut en bred og variert
 2458 litteratur, samtidig som vi legger til rette for lesing og sikrer god distribusjon, og styrke det
 2459 norske litteratursystemet. Ytringsfriheten og frie, redaktørstyrte medier er forutsetninger for et
 2460 demokratisk samfunn. Som samfunn må vi tåle ytringer som utfordrer oss, samtidig som at
 2461 beskyttelse mot hets, sjikane og rasisme trengs for at flere stemmer kan delta.

2462 SV vil:

- 2463 • Øke pressestøtten for å sikre et variert og fritt medieliv.
- 2464 • Styrke kildevernet. Kunstneres og journalisters verk skal beskyttes, og kildevernet
 2465 skal styrkes i etterforskningssaker.
- 2466 • Stoppe skatte- og annonselekkasjen for mediene.
- 2467 • Sikre distribusjon av aviser i hele landet
- 2468 • Styrke NRK som offentlig eid allmennkringkaster. Øke støttemidler til nasjonale TV-
 2469 produksjoner og nyhetsredaksjonen med større dekning av flere land og regioner
- 2470 • Legge ned medierådet og la Medietilsynet forvalte ordningen som før
- 2471 • Legge ned kringkastingrådet. NRKs redaksjonelle frihet må utvides.
- 2472 • Sikre lokalradioenes fremtid ved å tillate videre bruk av FM også etter 2025.
- 2473 • Sikre en kommersiell allmennkringkaster med hovedkontor utenfor Oslo.
- 2474 • Innføre en boklov for å sikre videreføring av fastpris på bøker og sikre distribusjon
 2475 over hele landet.
- 2476 • Styrke innkjøpsordningen for skjønnlitteratur og utvide den til å omfatte
 2477 skolebibliotekene.
- 2478 • Styrke innkjøpsordningene for sakprosa og på sikt gjøre denne lik som ordningen for
 2479 skjønnlitteratur
- 2480 • Etablere en ny handlingsplan for å fremme og styrke leseorganisasjonene.
- 2481 • Øke støtten til litteratur på samiske språk, kvensk og finsk, samt etablere
 2482 støtteordninger for oversettelse av barne- og ungdomslitteratur til samisk, kvensk og
 2483 finsk.
- 2484 • Sikre reell likestilling mellom nynorsk og bokmål på alle samfunnsområder. Det
 2485 innebærer et særskilt statlig ansvar for å fremme nynorsk og sikre gode vilkår for det
 2486 minst brukte av de to språkene. Det skjeve maktforholdet mellom språkene må
 2487 jevnes ut, og brukerne gis like muligheter til å bruke og bli møtt med språket sitt.
- 2488 • Styrke skandinavisk som kommunikasjonsspråk i Norden, blant annet i NRK-
 2489 plakaten.

2490

2491 **Kunstnerpolitikk**

2492 Et rikt og variert kunst- og kulturliv er avhengig av skaperne og utøverne av kunsten.
 2493 Utøverne og skaperne skal kunne leve av kunsten uavhengig av klassebakgrunn.

2494 SV vil:

- 2495 • Utrede oppdragsgiveravgift. Tilsvarende som arbeidsgiveravgift bør de som bestiller
 2496 oppdrag av selvstendige kunstnere bidra til finansierte eksempelvis pensjon og
 2497 sykepenger.
- 2498 • Kunstnerstipend skal reguleres gjennom en regelstyrt ordning slik at de minst får
 2499 samme økning som rammen i lønnsoppgjøret i staten. Statlige kunstnerstipend skal
 2500 alltid være minst 50 prosent av medianårsinntekten.
- 2501 • Opprette 500 nye kunstnerstipender. SV vil over fire år trappe opp med 500 nye
 2502 hjemler for ulike typer kunstnerstipend.
- 2503 • Sikre kunstnerrepresentasjon. Kunstnerne skal selv gjennom sine organisasjoner
 2504 utnevne representanter til stipendkomiteer og lignende.
- 2505 • Gi faste ansettelser mellom arbeidsforhold for frilansere og selvstendige. Øke støtten
 2506 betydelig til Skuespiller- og danseralliansen og opprette lignende ordninger i
 2507 samarbeid med aktørene på andre kunstfelt, for musikere, filmskapere, komponister
 2508 og andre.
- 2509 • Samarbeide med institusjonene og kunstnerne om flere trygge og faste ansettelser.
- 2510 • Innføre utstillingshonorar og utstillingsvederlag for de visuelle kunstnerne.
- 2511 • Forbedre åndsverkloven for kunstnerne gjennom å sikre vederlag for
 2512 strømmetjenester, samt innføre en strømmeavgift. SV ønsker medfinansieringsplikt
 2513 for internasjonale strømmetjenester i form av en avgift som går uavkortet til produksjon
 2514 og formidling av norskprodusert innhold.
- 2515 • Samarbeide med kommunene om kunstnerboliger og -lokaler. SV vil gi et nasjonalt
 2516 løft til atelierpolitikken, slik at kunsten får rom til utvikling i lokalsamfunnene.
- 2517 • Gjøre billedkunsten synlig gjennom flere visnings- og formidlingssteder for visuell
 2518 kunst.
- 2519 • Bedre kunstneres mulighet til å stille ut sine verk, blant annet gjennom tilskudd til
 2520 kunstnerstyrte gallerier og til søkbare midler til produksjon av utstillinger.
- 2521

2522 **Scenekunst, kulturarv og lyd og bilde**

2523 SV vil bygge kulturens infrastruktur videre gjennom å styrke de nasjonale og regionale
 2524 institusjonenes økonomi, og løfte kulturfondet for å styrke den frie scenekunsten og
 2525 arrangørfeltet. Kulturarv skal bevares og formidles til nye generasjoner. SV vil styrke
 2526 museene og legge til rette for mer mangfold i produksjon og visning av kunst. Gjennom film,
 2527 tv og dataspill fortelles historier om oss selv og andre. SV vil satse på dataspill som både
 2528 næring, idrett og kultur. Norge som et lite språkområde må ha en sterk politikk for
 2529 norskprodusert innhold innen film, tv og dataspill.

2530 SV vil:

- 2531 • Styrke institusjonens økonomi. SV skal styrke økonomien for nasjonale og regionale
 2532 kulturinstitusjoner gjennom å gi reell lønns- og priskompensasjon.
- 2533 • Videreutvikle Forsvarets Musikk. Øke bevilgningene for å styre de fem korpene
 2534 videre og flytte hele budsjettposten tilbake til forsvarsbudsjettet.
- 2535 • Evaluere Riksteateret, opp mot en frie scenekunsten og den kulturelle skolesekken.
- 2536 • Opprette Musikkbruket og tilsvarende for andre kunstuttrykk for å styrke
 2537 kvalitetskontrollen i den kulturelle skolesekken, etter modell av Scenekunstbruket.

- 2538 • Øke rammene til kulturfondet, for å gi mer støtte til blant annet den frie scenekunsten.
- 2539 • Sikre økonomisk forutsigbarhet for musikkfestivalene og helårsarrangører gjennom å
- 2540 styrke arrangørstøtten og festivalstøtteordningen i Kulturrådet.
- 2541 • Etablere regionale kulturfond som forvaltes av de nye regionene i et spleiselag med
- 2542 staten, som skal supplere Norsk Kulturfond og fange opp de som nå faller utenfor
- 2543 fondets støtte.
- 2544 • Gjøre museumsbesøk gratis for barn, unge og studenter og støtte en bredere
- 2545 historiefortelling. Øke støtten til museer, arkiv og bibliotek som dokumenterer og
- 2546 formidler urfolk, nasjonale og nyere minoriteters historie, kvinners rolle i historien og
- 2547 arbeiderhistorie.
- 2548 • Starte opptrapping til 60 prosent statlig finansiering av regionale museum, og 100
- 2549 prosent statlig finansiering av museum med samlinger av unik nasjonal verdi slik
- 2550 nasjonal museumsplan legger opp til.
- 2551 • Staten skal prioritere gjenbruk og tilpasning av egen bygningsmasse over riving og
- 2552 nybygg.
- 2553 • Øke støtten til de fredete kulturmiljøene og verdensarvstedene.
- 2554 • Øke bevilgningene til kulturminnevern, kulturminner er en ikke-fornybar ressurs som
- 2555 må sikres.
- 2556 • Legge til rette for digitalisering. Gi støtte til at større deler av museenes samlinger
- 2557 skal digitaliseres og gjøres tilgjengelige for allmennheten.
- 2558 • Øke Norsk Kulturråds midler til oppfølging av UNESCO-konvensjonen om vern av den
- 2559 immaterielle kulturarven.
- 2560 • Sikre de små og verneverdige håndverksfagene.
- 2561 • Inkludere kunst- og fotobøker inn i innkjøpsordningen for bibliotekene. Visuell kunst
- 2562 hos Kulturrådet bør styre ordningen som må ha egen tilskuddsramme.
- 2563 • Sikre økt tilgjengelighet gjennom teksting og universell utforming.
- 2564 • Øke budsjettene for innkjøp av samtidskunst gjennom en nasjonal innkjøpsordning.
- 2565 • Øke bevilgningene til Filmfondet betydelig, og styrke filmformidling og regional
- 2566 filmpolitikk. SV vil gi økt støtte til nasjonale og regionale filmfestivaler, Cinemateket,
- 2567 filmklubbene, filmfond og senter, og opprettholde en desentralisert kinostruktur.
- 2568 • Løfte samiske filmer og serier gjennom å øke støtten til International Sami
- 2569 Filminstitute.
- 2570 • Opprette Norsk Dataspillinstitutt med betydelig økte støtteordninger, bygge
- 2571 kompetanse og bli et kraftsenter for spillkultur, e-sport og spillnæring.
- 2572 • Innføre kvotering i Norsk Filminstitutt. 50 prosent av utbetalingene fra NFIs
- 2573 støtteordninger skal gå til produksjoner med kvinner i nøkkelroller, frem til likestilling
- 2574 er oppnådd.
- 2575

2576 **Idrett og frivillighet**

2577 Uten frivilligheten stanser Norge. Når folk går sammen og finner løsninger på de

2578 utfordringene de ser i hverdagen bygger det samfunnet nedenfra. Idretten er en viktig del av

2579 ethvert lokalsamfunn i Norge, de gir tilhørighet, idretts glede og utfordringer til folk i alle aldre.

2580 Idretten må inkludere, den må være tilgjengelig og den må ha gode rammevilkår. Det er for

2581 få gode anlegg i Norge, mange idrettslag har for dårlig økonomi og mange aktiviteter blir for

2582 dyre. Alle skal få tilbud om fritidsaktiviteter og idrettstilbud uavhengig av økonomisk
2583 bakgrunn, klassetilhørighet og bosted.

2584 SV vil:

- 2585 • Sikre at idretten fortsatt har trygg finansiering og at det bygges idrettsanlegg over
2586 hele landet, med særlig prioritet for områder med lav dekning.
- 2587 • Opprette en støtteordning for idrett i områder med levekårsutfordring, som særlig
2588 styrker idrettsanlegg, infrastruktur for fritidsaktiviteter og sikrer langsiktig arbeid lokalt.
- 2589 • Utrede støtteordninger som rentefrie lån for idrettslag som vil bygge egne anlegg,
2590 under forutsetning av at de er tilgjengelige for breddeidretten.
- 2591 • Innføre full og regelstyrt momskompensasjon for frivillige organisasjoner. Støtte
2592 utstyrssentraler over hele landet.
- 2593 • At barne- og ungdomsorganisasjoner skal ha tilgang på lokaler. Kommunene skal
2594 være pliktig til å gi barne- og ungdomsorganisasjonene fri tilgang til egnede offentlige
2595 bygg
- 2596 • Gi frivilligheten frihet og forutsigbarhet gjennom én overordnet, forpliktende avtale
2597 mellom regjering, kommunesektor og frivilligheten, samt å øke andelen frie og
2598 langsiktige midler.
- 2599 • Sikre finansiering av frivilligsentraler.
- 2600 • Øke tilgangen på uorganisert og lavorganisert trening gjennom å støtte
2601 lavterskeltilbud som åpne flerbrukshaller, skateparker og felles uteområder.
- 2602 • Sikre et godt idrettstilbud også til barn- og ungdom som ikke vil spesialisere seg eller
2603 satse i konkurranseidretten. SV vil være tydelige mot topping av lag for de yngre
2604 barna.

2605

2606 Religion og livssyn

2607 Alle menneske har krav på reell religions- og meningsfridom. Verken staten eller offentlige
2608 institusjoner bør ta stilling i trus- og livssynsspørsmål, men bidra til at alle innbyggjarar skal
2609 stå fritt til å velje livssyn og religiøs praksis. Religion eller livssyn representerer for mange ein
2610 viktig del av livet.

2611 Religionsfridom inneber også at ingen skal bli utsett for religiøs kontroll og tvang. Den
2612 enskilde sin religionsfridom skal ikkje krenke andres rettar. Den viktigaste kampen for
2613 frigjering skjer nedanfrå, og SV støttar opp om feministiske, kvinnefrigjerande og skeive
2614 initiativ i alle trus- og livssynssamfunn.

2615 Ein sekulær stat må leggje rammene for eit mangfaldig og livssynsøpe samfunn, der både
2616 religiøse og sekulære syn er nærverande og synlege i samfunnet og i samfunnsdebatten.
2617 Dermed kan dei både bli utfordra, kritisert og haldt ansvarlege for si aktivitet. Det må leggast
2618 til rette for kritisk debatt om religionen si rolle i samfunnet og i folk sine liv. SV mener at slik
2619 debatt må ta utgangspunkt i grunnleggande respekt for enkeltmenneskes tru- og livssyn.

2620 SV vil:

- 2621 • Likebehandle ulike trus- og livssynspraksisar. Staten må ikkje utsetje nokon for
 2622 diskriminering eller forskjellsbehandling på bakgrunn av sin religion eller livssyn.
 2623 Staten må tilstrebe same grad av støtte til ulike trus- og livssynssamfunn.
 2624 • Stille krav til trus- og livssynssamfunn som mottek statleg støtte ut i frå sentrale
 2625 fellesverdier som demokrati og menneskerettar, likestilling og ikkje-diskriminering.
 2626 Trus- og livssynssamfunn som nyttar seg av unntakstilgangen i likestillingslova får
 2627 redusert statsstøtta.
 2628 • At statsstøtta skal bli kutta dersom eit trus- eller livssynssamfunn bidreg til å spreie
 2629 ekstremisme eller oppmodar til alvorleg sosial kontroll.
 2630 • Gje økonomisk hjelp mot diskriminerande praksisar gjennom å støtte eit mangfald av
 2631 organisasjonar som arbeider for å styrke rettane til kvinner og LHBT-befolkninga
 2632 innanfor trus- og livssynssamfunna.
 2633 • Hindre at nokon blir rekna for å høyre til eit trus- og livssynssamfunn utan å ha meldt
 2634 seg inn.
 2635 • Tilby utdanning av leiarar i trus- og livssynssamfunn i Noreg for å bidra til at sentrale
 2636 fellesverdier som demokrati, likestilling og menneskerettar får ein naturleg plass i alle
 2637 trus- og livssynssamfunn.
 2638 • Endre Grunnlova slik at paragrafar som viser til ein særskild religion eller livssyn blir
 2639 endra eller fjerna.
 2640 • Støtte organisasjonar som gjev hjelp til menneske som bryt ut av trus- og
 2641 livssynssamfunn.
 2642 • At alle innbyggjarar har tilgang på livssynsnøytrale seremonirom.
 2643

2644 **Justispolitikk**

2645 Rettssystemet kan både undertrykke og frigjøre fra undertrykking. For at rettssystemet skal
 2646 fungere er det avgjørende at alle mennesker kjenner sine rettigheter, kan gjøre krav på dem,
 2647 og har lik adgang til domstoler og andre organer med avgjørelsesmyndighet. SV ønsker et
 2648 rettssystem som er nært folk, over hele landet og som sikrer rettssikkerhet uavhengig av
 2649 klassebakgrunn.

2650 Store deler av rettsstatens institusjoner er underfinansiert, og hvor mye penger man har kan
 2651 avgjøre om rettigheter blir ivaretatt eller skjøvet til side. Når rettssikkerhet ikke er tilstrekkelig
 2652 sikret, rammer det enkeltindividet og dets tillit til samfunn og stat, og det går utover den totale
 2653 rettssikkerheten i samfunnet. SV skal føre en justispolitikk som fremmer Grunnlovens
 2654 kjerneverdier.

2655 **Rettsikkerhet**

2656 For å styrke rettsikkerheten må vi sikre at rettsstaten klarer å ivareta folk sine rettigheter. Vi
 2657 må ha nye lavterskel veier inn i rettssystemet. Det er viktig med god kontroll av
 2658 myndighetsutøvelsen. For å sikre at rettssystemet er i takt med samfunnsutviklingen er det
 2659 viktig med juridisk forskning og et sterkt internasjonalt juridisk samarbeid.

2660 SV vil:

- 2661 • Ha en gratis førstelinjetjeneste for rettshjelp for alle.

- 2662 • Styrke finansieringen av de frivillige rettshjelpstiltakene.
- 2663 • At fri rettshjelp tilbys på flere rettsområder deriblant statsborgerskapsaker,
- 2664 utvisningssaker, sosial dumping, mobbing, varsling, arbeidsrett, gjeldsrett, husleierett.
- 2665 • Øke inntektsgrensen for fri rettshjelp og knytte den opp mot 5G i folketrygden. Det må
- 2666 vurderes å innføre gradering av inntektsgrensen.
- 2667 • Øke salærsatsene for fri rettshjelp og sørge for at antall timer innvilget gjenspeiler
- 2668 sakens kompleksitet.
- 2669 • Heve den juridiske kompetansen i forliksrådene.
- 2670 • At det skal arbeides kontinuerlig med å forenkle lover og forskrifter for å sikre at de er
- 2671 tilgjengelige og enklest mulig for folk å forstå.
- 2672 • Styrke Sivilombudets rolle som kontrollør av offentlige myndigheter, særlig ombudets
- 2673 selvstendige undersøkelsesrett.
- 2674 • Styrke de juridiske forskningsmiljøene og tidsskriftene.
- 2675 • Sikre statens voldsmonopol og begrense bevæpning av offentlige yrkesgrupper. Det
- 2676 er politiet som skal trygge samfunnet, ikke private firmaer eller borgervern.
- 2677 • Sikre et bedre tolketilbud slik at det blir økt bruk av tolketjenester, spesielt i kontakt
- 2678 med politi, fengselsvesenet, barnevernet og rettshjelpstiltakene.
- 2679 • Avvise alle forsøk på å innføre såkalt tilrettelagt innhenting eller andre former for
- 2680 masseinnsamling og -lagring av norske kommunikasjonsdata gjennom hemmelige
- 2681 tjenester.
- 2682 • At det skal foretas en systematisk og helhetlig gjennomgang av regelverket for
- 2683 politiets og PSTs bruk av skjulte tvangsmidler med mål om å redusere det.
- 2684

2685 **Politi**

2686 Politiet må styrkes for å ivareta tryggheten i Norge. I dag mangler politiet kapasitet og evne til
 2687 å prioritere viktige deler av kriminalitetsbildet. Vi ønsker et taktskifte i etterforskningen av
 2688 voldtekt, overgrep og vold i nære relasjoner, gjennom øremerkede ressurser og økt kapasitet
 2689 i alle politidistrikt.

2690 SV vil at politiet skal være der folk trenger dem, og ha fokus på forebyggende arbeid slik at
 2691 de kan stoppe kriminaliteten før den finner sted. Politiet forvalter en stor tillit på vegne av
 2692 samfunnet for å sikre at befolkningen fortsatt har høy tillit er det viktig med kontroll av
 2693 maktutøvelsen.

2694 SV vil:

- 2695 • Sikre et nærpolti. Ha flere lokale politistasjoner og styrke politiets forebyggende
- 2696 arbeid og tilstedeværelse etter risiko- og sårbarhetsanalyser i særlig
- 2697 kriminalitetsutsatte områder.
- 2698 • Opprette et nasjonalt kompetansesenter mot hatkriminalitet og etablere lokale
- 2699 hatkrimgrupper i alle politidistrikt.
- 2700 • Ha en nullvisjon om antall henlagte saker med kjent gjerningsperson i hatkrimsaker.
- 2701 • Minimere unødig byråkrati og skjemavelde i politiet for å frigjøre ressurser til flere
- 2702 patruljer og bedre etterforskning. Hverdagskriminalitet skal bekjempes.

- 2703 • Bevilge mer ressurser til innsatsen mot økonomisk kriminalitet, hvitvasking og
 2704 korrupsjon og sikre at ØKOKRIM, som spissorgan for bekjempelse av
 2705 miljøkriminalitet, har kompetanse og ressurser til å utføre disse saker på en forsvarlig
 2706 måte. Politiets kompetanse på miljøkriminalitet må også styrkes.
- 2707 • Styrke innsatsen mot seksuelle overgrep, grov vold og vold i nære relasjoner
 2708 gjennom økte og øremerkede bevilgninger.
- 2709 • Styrke tverretattlig forebyggende innsats gjennom å etablere politiråd i alle kommuner.
- 2710 • Satse på kompetanseheving på vold og overgrep på politihøgskolen.
- 2711 • Øke kapasiteten i politiets datakriminalitet, for å møte et moderne kriminalitetsbilde
 2712 hvor flere lovbrudd skjer på nett.
- 2713 • Styrke Norges internasjonale samarbeid med organisasjoner som Europol, for å
 2714 håndtere organisert grensekryssende og internasjonal kriminalitet.
- 2715 • Ha et ubevæpnet politi. SV ønsker punktsikring med våpen på strategisk viktige
 2716 steder, og fremskutt lagring.
 2717

2718 **Aktører i rettssystemet**

2719 Rettssystemet er komplekst og voksende, og vanlige mennesker blir stadig mer avhengig av
 2720 kompetansen til jurister og advokater for å forstå reglene og kunne navigere i systemet. For å
 2721 sikre at samfunnets og befolkningen sine interesser ivaretas til enhver tid må aktørene i
 2722 rettssystemet alltid settes under et kritisk søkelys.

2723 SV vil:

- 2724 • Innføre maksimalpris for advokaters timehonorar i utvalgte saker som berører vanlige
 2725 forbrukere i for eksempel barnefordelingssaker, saker vedrørende hus og eiendom,
 2726 forbrukersaker, erstatningssaker og saker vedrørende sosiale rettigheter.
- 2727 • At det skal bli enklere å frata bevillingen fra useriøse og uskikkede advokater.
- 2728 • Øke reisegodtgjørelse til advokater og sakkyndige for å sikre at fri rettshjelpssaker blir
 2729 prioritert.
 2730

2731 **Domstolene**

2732 Domstolene sikrer grunnleggende rettssikkerhet i samfunnet. De siste årene har domstolene
 2733 hatt for lav kapasitet og blitt en flaskehals som følge av regjeringens kutt. Vi skal sørge for
 2734 faglig sterke domstoler over hele landet og sikre retten til å få saken sin prøvd innen rimelig
 2735 tid.

2736 SV vil:

- 2737 • At finansieringen av domstolene skal bedres, slik at stabilitet, uavhengighet og den
 2738 enkeltes rett til å få saken sin prøvd innen rimelig tid blir ivaretatt.
- 2739 • Ha en desentralisert domstolstruktur.
- 2740 • At det igangsettes et omfattende digitaliseringsløft i domstolene og rettsvesenet.
- 2741 • Se på utnevningen av høyesterettsdommere for å sikre geografisk og faglig
 2742 representativitet i landets høyeste domstol.
- 2743 • At alle domstoler skal publisere sine saker på lovdata.

- 2744 • Øke satsene for å være meddommer som ikke har krav på tapt arbeidsfortjeneste.
2745

2746 **Kriminalomsorg**

2747 Målet med kriminalomsorgen er å rehabilitere og ivareta folks rettsikkerhet og trygghet. De
2748 siste årene har fengslene fått kraftige budsjettkutt av regjeringen. Dette skader
2749 kriminalomsorgen, svekker rehabiliteringen av innsatte, og forverrer arbeidsforholdene til
2750 ansatte. Det har blitt flere voldsepisoder, mer innlåsing og isolasjon, og dårligere tilbud til de
2751 innsatte. Ingen fødes kriminelle. Rehabilitering er svært viktig for å forhindre ny kriminalitet.

2752 SV vil:

- 2753 • Ha korte soningskøer slik at straff gjennomføres snarlig etter dom, av hensyn til de
2754 som er rammet av kriminalitet, for den som skal sone og for samfunnet.
- 2755 • Stanse all langvarig isolasjon og føre en isolasjonspraksis i tråd med
2756 menneskerettighetene og FNs torturkomité sine anbefalinger.
- 2757 • Tallfeste et minimumsantall timer innsatte skal ha utenfor cellen.
- 2758 • Styrke lavsikkerhetsfengslene og alternative soningsmåter. Målet vårt er minst mulig
2759 kriminalitet, derfor vil vi bruke de soningsformene som til enhver tid fungerer best.
- 2760 • Bruke andre straffeformer for barn enn fengsel som ungdomsstraff.
- 2761 • Ha en fadderordning for alle tidligere kriminelle. Alle skal tilbys en fadder som kan
2762 hjelpe dem å bli en del av samfunnet igjen.
- 2763 • Sikre at psykisk syke fanger i norske fengsler får ivaretatt sin rett til forsvarlig
2764 behandling.
- 2765 • Øke bemanningen i fengsler og ruste opp kriminalomsorgen. Arbeide for økt bruk av
2766 straffegjennomføring i behandlingsinstitusjon for rusbrukere.
- 2767 • Bedre soningsforholdene for kvinner og transpersoner på lik linje med menn.
- 2768 • Styrke målrettede og helhetlige forebyggende reaksjoner og rehabiliteringstilbud for
2769 unge som begår kriminalitet. Det er særlig behov for å øke kunnskapen om
2770 ungdomskriminalitet hos fagpersoner.
- 2771 • Forbud mot etablering av private fengsler og kommersiell fangetransport.
2772

2773 **Kriminalitetspolitikk**

2774 Å forhindre kriminalitet handler om å ha et samfunn som er trygt for alle, om trygge og gode
2775 lokalmiljø og oppvekstvilkår og om å sikre at kriminalitet ikke får prege eller ødelegge
2776 hverdagen til folk. Det å forhindre kriminalitet handler også om å sørge for like muligheter og
2777 fremtid for folk som faller utenfor. Det skal være et samsvar mellom hvilken alvorlighetsgrad
2778 konsekvensene av kriminelle handlinger har for enkeltmennesker og samfunnet, og hvilke
2779 ressurser som bevilges for å forebygge og motkjempe ulike former for kriminalitet. For å rette
2780 opp skjevheter og feilprioriteringer i kriminalitetspolitikken trengs det en feministisk og
2781 klassebevisst justispolitikk. SV ønsker en justispolitikk som virker sosialt utjevne, styrker
2782 rettssikkerheten til folk og bryter opp urettferdige strukturer.

2783 SV vil:

- 2784 • Ha en gjennomgang av det totale straffenivået med mål om å senke det.

- 2785
- 2786
- 2787
- 2788
- 2789
- 2790
- 2791
- 2792
- 2793
- 2794
- At lek- og fagdommere skal sikres systematisk opplæring om voldtekts-myter og fordommer knyttet til kjønn og seksualitet og hvordan strukturer som rasisme og fordommer kan påvirke beslutninger.
 - Innføre egen straffebestemmelse om lønnstyveri. Det skal være straffbart for arbeidsgivere å stjele lønn fra arbeidstakere.
 - Sørge for at erstatning for uberettiget straffeforfølgning ikke settes ned som en konsekvens av at man har benyttet seg av retten til å ikke forklare seg.
 - Ha en gjennomgang av tvangsfullbyrdelsesloven og gjeldsordningsloven med formål om å gjøre disse mindre inngripende og mer sosiale.

2795 **Natur, næring og transport**

2796 Det er naturen som gir oss livsgrunnlaget. Både direkte, gjennom landbruk og fiske, men
 2797 også indirekte, gjennom naturens prosesser som menneskene nyter godt av, som pollinering
 2798 og flomdemping. Naturen gir oss ressurser vi kan utnytte bedre til næringsutvikling. Samtidig
 2799 må denne aktiviteten og de transportløsningene vi velger, ta hensyn til naturens sårbarhet.
 2800 Nedbygging av nye arealer må vurderes kritisk.

2801 **Natur og arts mangfold**

2802 Naturen endres nå av oss mennesker raskere enn noen gang. En million arter i verden står i
 2803 fare for å utryddes. For å sikre fungerende økosystemer også i framtida må tapet av arter og
 2804 bestander stanses. Den viktigste grunnen til tap av natur er feil arealbruk.

2805 Situasjonen i Norge er også alvorlig. Hele 90 prosent av våre truede arter antas å være
 2806 negativt påvirket av arealendringer, altså hvordan vi forvalter våre land- og vannområder. Vi
 2807 har i dag liten kontroll over hva som nedbygges i Norge. Natur verdsettes lavt i
 2808 utbyggingsprosesser og naturinngrepene sees sjelden i en helhet. SV vil ta vare på artenes
 2809 leveområder gjennom vern og restaurering av ødelagt natur og helhetlig arealbruk.

2810 **Naturvern**

2811 SV vil styrke innsatsen for å ta vare på natur som er truet. Derfor må det utpekes langt flere
 2812 utvalgte naturtyper og prioriterte arter gjennom naturmangfoldloven. Vi må også følge opp
 2813 Norges internasjonale forpliktelse til å stanse tap av naturmangfold. 10 prosent av skogen
 2814 må vernes og minst 15 prosent av forringede økosystemer må restaureres innen 2025.

2815 SV vil:

- 2816 • Opprette en Natursatsordning som gir kommunene støtte til naturprosjekter etter
 2817 modell fra Klimasatsordningen.
- 2818 • Styrke arbeidet med naturregistrering. Det er grunnlaget for en kunnskapsbasert
 2819 arealforvaltning. Derfor vil vi ferdigstille arbeidet med et økologisk grunnkart innen
 2820 2025. SV vil også styrke miljøkompetansen og -kapasiteten i kommunene gjennom
 2821 øremerka midler.
- 2822 • At natur og landskap skal forvaltes slik at de varige karbonlagrene i jord, sedimenter
 2823 og biomasse øker.
- 2824 • Forsvare og utvide verneplanene for vassdrag. SV vil ikke bygge ut verna eller
 2825 verneverdige vassdrag. Ved store flomskader må alternative metoder for flomsikring
 2826 vurderes, herunder naturens egen flomdempende evne.
- 2827 • Styrke vernet av naturverdiene i allerede utbygde vassdrag i de kommende
 2828 revisjonene av gamle konsesjoner.
- 2829 • Gi villreinen bedre vern, gjennom en bærekraftig forvaltning av våre villreinbestander
 2830 og bevare deres leveområder.
- 2831 • Utvide forbudet mot nydyrking av myr til også å gjelde nedbygging til andre formål.
 2832 Det innføres også forbud mot uttak og omsetning av torv.

- 2833 • Si nei til nye hytter i urørt natur i områder som er viktige for villreinen, i verneområder
- 2834 eller i randsoner til verneområder. SV vil legge til rette for hyttedeling.
- 2835 • Opprette et nettverk av marine verneområder i Arktis og arbeide for at iskantsonen i
- 2836 hele Arktis får internasjonal beskyttelse fra all industriell virksomhet.
- 2837 • Opprette en egen miljøklagedomstol som har som oppgave å påse at
- 2838 miljølovgivningen overholdes.
- 2839 • Sikre levedyktige bestander av de fire store rovdyrene i Norge.
- 2840 • Bevilge midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak der utmarksbeiting er
- 2841 ønskelig og sikre raskt uttak av enkeltdyr som gjør stor skade i besetning.
- 2842 • Ta grep for sterkere vern av insektbestandene. Bestandene har blitt dramatisk mindre
- 2843 de siste årene. Landbruk og forvaltningen av veikanter må ses i sammenheng med
- 2844 dette.
- 2845 • Ta bedre vare på villaksen, blant annet gjennom å kreve rømningsfrie og utslippsfrie
- 2846 oppdrettsanlegg.
- 2847 • Ta særlig ansvar for sjøfuglbestandene som har vært sterkt synkende. Få på plass en
- 2848 forpliktende og finansiert handlingsplan for å sikre bestandene, og styrke forskningen
- 2849 på årsakene til utviklingen.
- 2850 • Utarbeide ny nasjonalparkplan. SV vil særlig prioritere forslag til nasjonalparker som
- 2851 gjør at man når målet om å verne et representativt utvalg av norsk natur.
- 2852 • Verne bymarkene.
- 2853 • Utarbeide og gjennomføre Naturkur med konkrete tiltak for å nå naturmålene.
- 2854 • Bekjempe fremmede arter i naturen. SV vil styrke arbeidet for å forebygge, kartlegge
- 2855 og bekjempe spredningen av fremmede arter i norsk natur.
- 2856 • Bekjempe miljøkriminalitet. SV vil styrke Økokrim, Miljødirektoratet og Statens
- 2857 naturoppsyn slik at de blir i stand til å avdekke og bekjempe alvorlig miljøkriminalitet.
- 2858 • Ta vare på ressursgrunnlaget og kulturlandskapet for samiske næringer.
- 2859 • Prioritere stille natur. Ro og stillhet er en viktig del av friluftsliv og naturopplevelser.
- 2860 Motorisert ferdsel i utmark skal være strengt regulert.
- 2861

2862 **Arealbruk**

2863 Arealendringer er den største trusselen mot natur og arts mangfold, både i Norge og på

2864 verdensbasis. Mennesket har nå gjort betydelige endringer på tre firedeler av jordas

2865 landoverflate. Av artene som er truet i Norge er 75 prosent truet på grunn av arealendringer.

2866 På toppen av dette virker klimaendringene i samme retning: leveområder forringes,

2867 bestander reduseres og arter dør ut.

2868 SV vil jobbe for en nullvisjon for tap av natur. Det betyr at dersom natur skal kunne bygges

2869 ned, skal annen natur restaureres for å unngå ytterligere tap. Dette er spesielt viktig for

2870 sårbare og sjeldne naturtyper og inngrepsfrie områder. Alle forvaltningsnivåer må jobbe for å

2871 bli arealnøytrale i størst mulig grad.

2872 SV vil:

- 2873 • Kreve at kommunene utarbeider arealbudsjetter og arealregnskaper for å begrense
- 2874 nedbygging.

- 2875 • Utrede virkemidler for å restaurere natur ved utbygginger.
- 2876 • Gi plan- og arealforvaltningen tilbake til klima- og miljøministeren og reversere
- 2877 endringene som er gjort for å få færre innsigelser i plansaker.
- 2878 • At kommunenes inntektssystem skal innrettes slik at det gis incentiver for klima- og
- 2879 naturhensyn.
- 2880 • Bevare inngrepsfrie naturområder.
- 2881

2882 **Forurensing**

2883 SV mener vi må sikre folk ei luft det er trygt å puste i, produkter uten miljøgifter, og en

2884 industriproduksjon som ikke dreper fjorder eller jordsmonn rundt seg. Alle har rett til et liv

2885 uten forurensing. SV vil derfor jobbe aktivt for å minske plast og miljøgifter i naturen,

2886 luftforurensing og utslipp fra blant annet gruver og oljeindustri.

2887 SV vil:

- 2888 • Bekjempe plastforurensing gjennom internasjonale avtaler som sikrer opprydding og
- 2889 bekjemper marin forsøpling og mikroplast og en nasjonal plan for opprydding av
- 2890 søppel på norske strender og i norske fjorder.
- 2891 • Bekjempe forsøpling. SV vil styrke innsamlingen av farlig avfall som skader
- 2892 mennesker og natur og øke kommuners mulighet til å sikre opprydding på offentlig og
- 2893 privat grunn gjennom kommunale avgifter og bøter og utvide Skjærgårdstjenesten til
- 2894 å gjelde hele kysten.
- 2895 • Erstatte den fossile plasten. SV vil ha bedre ordninger for å utvikle og ta i bruk
- 2896 fornybar og nedbrytbar plast. Bruk av ikke-nedbrytbar plast skal opphøre innen 2023.
- 2897 • Styrke innsatsen for å rydde opp forurenset sjøbunn i norske fjorder og havner. Det
- 2898 skal være trygt å spise sjømat fra alle fjorder og havner i Norge.
- 2899 • Forby fluorholdig skismøring på idrettsarrangementer, og forby miljøgifter som står på
- 2900 prioritetslisten.
- 2901 • Forby blyholdig jaktammunisjon og kreve fangst og oppsamling av bly ved
- 2902 skytebaner.
- 2903 • Erstatte luftspenn med sjøkabling dersom dette er bedre for naturmangfold og
- 2904 friluftsliv.
- 2905 • Forby sjødeponi og stoppe de planlagte dumpingene av gruveavfall i Førdefjorden og
- 2906 Repparfjorden. Innføre avgift på dumping av gruveavfall, og stille krav om
- 2907 resirkulering og tilbakeføring av natur.
- 2908 • Igangsette oppryddingsarbeidet ved Folldal gruver.
- 2909 • Gå gjennom praksisen for tilsynet av sikkerhet og forurensing på norsk sokkel, og om
- 2910 det følges tilstrekkelig opp.
- 2911 • At Norge må være en pådriver for arbeidet med å rydde opp i atomavfall, og snarlig
- 2912 iverksette planer for langtidslagring av Norges atomavfall.
- 2913

2914 **Landbruk og bioindustri**

2915 Vi treng eit retningskifte i landbrukspolitikken. Vi må produsere ein større del av vår eigen

2916 mat, og stoppe nedbygginga av matjord og attgroinga av kulturlandskapet. Vi må bevare eit

2917 aktivt landbruk tilpassa natur- og ressursgrunnlaget i heile landet, og satse på det
 2918 berekraftige, klimavenlege og regenerative landbruket. Slik kan det norske landbruket vere ei
 2919 av drivkreftene i det grønne skiftet.

2920 Vi treng fleire, ikkje færre bønder. Den sterke sentraliseringa av landbruket, der eigedom og
 2921 inntekter blir fordelt på stadig færre hender, må snu. Dei siste åras fjerning av
 2922 produksjonstak har fått marknaden i ubalanse, og pressar mindre bruk ut av næringa.
 2923 Gjennom å ta aktiv styring over dei statlege verkemidla, og vri dei i rett retning, kan vi få til
 2924 ein storstilt snuoperasjon for å oppnå dei måla som ligg i landbruket sitt samfunnsoppdrag:
 2925 auka sjølvforsyning, sunn og kortreist mat, bærekraftig og miljøvenleg matproduksjon, god
 2926 dyrevelferd, fleire bønder med ei løn å leve av, spreidd busetjing i livskraftige bygder - kort
 2927 og godt eit Noreg i bruk.

2928 **Norsk matproduksjon**

2929 Jordbruket er vår matberedskap. Matjorda treng eit sterkare vern for å produsere god, trygg
 2930 og kortreist mat, forankra i landskap og naturressursar. Det gir god ressursutnytting, god
 2931 dyrevelferd, motverkar attgroing, og minskar klimaavtrykket i landbruket. Sjølvforsyninga må
 2932 opp, og importen må ned. Det må løne seg å nytte norske grasareal og utvikle norskbasert
 2933 kraftfôr. Bønder treng ei betre lønsutvikling og eit godt, fagleg fellesskap. Den
 2934 landbruksmessige infrastrukturen, som veterinærtenester, avlørsarordningar, meieri og
 2935 slakteri må vere desentralisert.

2936 SV vil:

- 2937 • Auke sjølvforsyningsgrada i norsk landbruk i løpet av programperioden. Ein større del
 2938 av både mat og dyrefôr må hentast frå areal i Noreg, og fôrimporten må ned.
 2939 Matvekster skal prioriterast til folk framfor husdyrfôr.
- 2940 • Ha som mål å doble beitebruken gjennom blant anna å auke beitetilskotet og
 2941 premiere mjølk og kjøtt frå grasfôra produksjon. Dei grasetande dyra bør beite der det
 2942 ikkje er optimalt å dyrke korn og på inn- og utmarksbeite.
- 2943 • Auke prisen på korn og kraftfôr, og redusere fôrimporten. Vi må fase ut import av
 2944 soya til dyrefôr, og utvikle meir norskbasert kraftfôrproduksjon.
- 2945 • Vri tilskotsordningane bort frå volum og over til god agronomi på areal i drift. Tilskot
 2946 skal i større grad rettast inn mot auka bruk av marginale areal, miljøvenleg og
 2947 berekraftig drift, ivaretaking av kulturlandskapet og stimulering til eit godt
 2948 biomangfald.
- 2949 • Gjeninnføre driftsvansketillegg. Driftsulemper grunna små jordteigar, klimatiske
 2950 forhold, brattlent terreng og veksttid må utjamnast med tilskot.
- 2951 • Forbetre kanaliseringspolitikken ved å innføre ei meir finmaska soneinndeling.
- 2952 • Redusere konsesjonsgrensene for kylling og svin, og redusere kvotetaket for kumjølk
 2953 og geitemjølk kraftig på nye tilskot som tiltak for å bevare ein variert produksjon i heile
 2954 landet.
- 2955 • Legge til rette for meir lokal, småskala matproduksjon, eksempelvis gjennom
 2956 andelsgardar, nabolagshagar og urbant jordbruk.

- 2957 • Styrkje samvirkeordningane. SV vil vidareføre ordninga der samvirkeorganisasjonane
 2958 utøver marknadsregulering, sikre tilsvarande ordningar for frukt og grønt og
 2959 gjeninnføre marknadsregulering av fjørfe.
- 2960 • Arbeide for eit sterkt norsk tollvern, og bruke handlingsrommet i importvernet aktivt.
 2961 • Ta vern av dyrka- og dyrkbar mark inn i Grunnlova
 2962 • Verne all matjord gjennom nasjonale krav og lovverk, og handheve vernet ved
 2963 føresegner i plan- og bygningslova. Det skal kunne bli gitt dispensasjon ved særleg
 2964 tunge samfunnsmessige omsyn.
- 2965 • Forvalte reindrift som ein del av urfolkspolitikken og sikre dei sårbare
 2966 beiteressursane.
- 2967 • Betre inntektsutviklinga i landbruket slik at inntekta kjem opp på nivå med andre
 2968 samanliknbare grupper i samfunnet.
- 2969 • Styrkje velferdsordningane i landbruket som tilskott til avløyssar, ferie og fritid,
 2970 sjukepengar og tidlegpensjon.
- 2971 • Sikre gode finansieringsordningar til unge som vil inn i næringa, også deltidsbønder.
 2972 • Tilrettelegge for fornying av gardsdrifta utan å auke produksjonen.
- 2973 • Skjerpe bu- og driveplikta, og senke konsesjonsgrensa for å sikre aktiv bruk av
 2974 landbrukseigedommar i heile landet, og verne om landbruket sine produksjonareal.
 2975 SV vil utvide buplikta til 10 år, og handheve henne strengare.
- 2976 • Arbeide for å rekruttere fleire kvinner til landbruket gjennom mentorordningar,
 2977 nettverksbygging og forbetring av velferdsordningar.
- 2978 • Innføre eit kompetansebevis i landbruket tilsvarande agronomkompetanse.
 2979 Dokumentasjon av realkompetanse skal vektleggast som likeverdig. Moglegheita for
 2980 etter- og vidareutdanning må styrkjast.
- 2981 • Ha auka satsing på forskning og utvikling i landbruket på både naturen sine ressursar
 2982 og bærekraftig bruk av jord, klimapåverking frå landbruket, plante- og dyrevelferd og
 2983 korleis maten påverkar helsa vår.
- 2984 • Gjeninnføre nasjonale kornlager.
- 2985 • Forsvare den norske genteknologilova, der streng regulering sikrar at utviklinga skjer
 2986 innanfor klare etiske og helsemessige prinsipp, og utan miljømessige
 2987 skadeverknader.
 2988

2989 **Miljøvennleg jordbruk**

2990 Landbruket er fornybart, og spelar ei viktig rolle i det grønne skiftet. Vi må produsere mat på
 2991 ein måte som tek vare på økosystema og bidreg til å redusere klimagassutsleppa.

2992 Karbonlagring i jord og i kulturlandskap må spela ei viktigare rolle i klimatiltak som må
 2993 gjennomførast.

2994 Landbruket er av dei mest omstillingsdyktige næringane vi har. Men omstilling kostar. Vi må
 2995 gi gardsbruk i alle storleikar moglegheit til å ta i bruk ny teknologi, ny agronomi og kunnskap
 2996 om jorda, og meir miljø- og klimavenlege driftsformer. Bøndene er også av dei som først
 2997 merkar klimaendringane på kroppen. Tørke, flaum og ustabil vêr gjer inntektsgrunnlaget
 2998 usikkert. Difor må kompensasjonsordningane og støtteordningane ved avlingssvikt og
 2999 klimatilpassing styrkjast.

3000 SV vil:

- 3001 • Få eit fossilfritt landbruk innen 2030, og auke tilskota.
- 3002 • Styrkje statlege støtteordningar for klimatiltak i landbruket gjennom at Enova
- 3003 etablerer eit eige landbruksprogram. Kvar bonde må få klimarådgeving.
- 3004 • Gi støtte til større biogass- og gjødselanlegg gjennom Enova.
- 3005 • Auke tilgangen på klimavenleg teknologi i landbruket. Teknologi som bidreg til
- 3006 utsleppskutt må tilpassast strukturen i norsk landbruk, og ikkje omvendt.
- 3007 • Betre merking av klima- og miljøavtrykket til maten ut til forbrukaren. Opphavsland
- 3008 må kome tydeleg fram.
- 3009 • Stimulere til meir dyrking av korn, frukt og grønsaker, og gradvis minske
- 3010 kjøtproduksjonen.
- 3011 • Auke tilskota til økologisk drift i alle produksjonar.
- 3012 • Auke tilskota og forskingsmidlar til karbonlagring, for eksempel til restaurering av myr,
- 3013 bruk av fangvekstar og drenering.
- 3014 • Ha en opptrappingsplan for 20 prosent økologisk landbruk i Norge innen 2030, og
- 3015 offentlige innkjøp skal være i samsvar med dette.
- 3016 • Implementere jordbyggjande og regenerative praksisar i jordbruket.
- 3017 • Minske bruken av plast i landbruket.
- 3018 • Bevare den norske kombinasjonskua. At den norske NRF-kua produserer både mjølk
- 3019 og kjøt, er eit godt klimatiltak som gir god fôr- og ressursutnytting.
- 3020 • Redusere matsvinnet i heile næringskjeda, frå jord til bord. Innføre ein matkastelov og
- 3021 avgift på matsvinn frå dagligvarebransjen.
- 3022 • Redusere bruken av kunstgjødsel, for å redusere utslepp av klimagassar.
- 3023 • Styrkje arbeidet for minst mogleg antibiotikabruk i norsk husdyrhald gjennom
- 3024 systematisk førebyggjande helsearbeid i samarbeid med forskingsmiljø og næringa.
- 3025 • Styrkje naturskadeordninga og klimatilpassing i jordbruket.
- 3026

3027 Skogbruk

3028 SV vil sikre en bærekraftig bruk av skogen. I Norge er skogbruk og foredlingsindustri viktige

3029 næringer for mange bygdesamfunn. I tillegg er skogen fornybar, lagrer CO₂ og kan bidra til å

3030 erstatte fossil energi. SV vil bruke skogen slik at vi ivaretar naturmangfoldet, bevarer og

3031 skaper nye arbeidsplasser, og sikrer ressurstilgangen for framtiden.

3032 SV vil:

- 3033 • Ha økt aktivitet og hogst i skogen, men på en bærekraftig måte.
- 3034 • Etablere tiltak som øker etterspørselen etter trevirke og utvikle modeller for trebaserte
- 3035 bygg og økt bruk av tre som byggemateriale.
- 3036 • Stimulere til moderne plukkhogst, istedenfor store flatehogster. Det gir bedre
- 3037 kvalitetsvirke, høyere priser, bedre karbonbinding i jordsmonnet og mer
- 3038 naturmangfold.
- 3039 • At skogbruket i større grad skal baseres på økologisk flerbruk.
- 3040 • Bruk av sprøytemidler og tilskudd til miljøskadelig gjødsling i skogbruket må stanses.
- 3041 • Skape etterspørsel for bruk av biomasse til bioenergi og ulike energibærere. SV vil
- 3042 initiere teknologiutvikling og etterspørsel for å utvikle markedet.

- 3043 • Utvikle modeller for etablering av bioraffineri i tettsteder og mindre byer.
 3044 • Øremerke forskningsmidler til foredling av tre med sikte på å styrke eksisterende
 3045 næring, og anlegge ny treforedlingsindustri i Norge.
 3046 • Sikre norsk eierskap over teknologi og kompetanse i viktige industrilokomotiver innen
 3047 treforedling, blant annet gjennom strategisk eierskap for langsiktig oppbygging av
 3048 industrien.
 3049 • Forbedre måten dagens miljøregistrering av skog foregår på, for å sikre
 3050 naturmangfoldet.
 3051

3052 **Dyrevelferd**

3053 Norsk landbruk har bedre dyrevelferd og bedre dyrehelse enn mange andre land, blant annet
 3054 gjennom mindre bruk av antibiotika. Men det er likevel et godt stykke igjen før vi kan si oss
 3055 fornøyd med dyrevelferden i norske besetninger. Et press på stadig høyere
 3056 produksjonsvolum, avl mot rasktvoksende raser og en generelt presset næring, gjør at
 3057 dyrevelferd lettere blir tilsidesatt.

3058 Dyrevelferd henger også sammen med bondens egen helse. Gode sosiale og økonomiske
 3059 rammebetingelser, mulighet for faglig fellesskap, møteplasser og erfaringsdeling blant
 3060 bønder kan virke forebyggende for dyrehelsa.

3061 SV vil:

- 3062 • Bedre dyrevelferden i landbruket, særlig i grise- og kyllingproduksjonen, ved å
 3063 gjennomgå holdforskriftene, kreve større plass og økt miljøberikelse i innendørs drift,
 3064 sunnere raser, og at flere griser og kyllinger skal ha tilgang på uteareal. Det må
 3065 legges til rette for at deres artstypiske behov blir ivaretatt, og sikres sterkere tilsyn for
 3066 å hindre vold.
 3067 • Øke beitebruken, slik at husdyr i størst mulig grad får bevege seg fritt i sitt naturlige
 3068 element.
 3069 • Forby import av foie gras fra tvangsfôra dyr.
 3070 • Etablere en offentlig merkeordning for god dyrevelferd, med strenge kriterier og god
 3071 kontroll. Inntil dette er på plass, må eksisterende merkeordninger som er faglig godt
 3072 forankret i regi av organisasjoner støttes.
 3073 • Premiere satsing på dyrevelferd utover minstekrava i lovverket i jordbruksavtalen.
 3074 • Opprettholde forbudet mot pelsdyroppdrett, og forby import av produkt fra
 3075 pelsdyroppdrett. Omstillingsmidlene for pelsdyrbøndene må styrkes.
 3076 • Styrke Mattilsynet sitt arbeid som tilsynsmynde for dyrehelse og dyrevelferd. Flere
 3077 uvarsla kontroller og mer ressurser til forebyggende arbeid trengs.
 3078 • Sikre god veterinærdekning i hele landet, og kort vei til slakteri. Maks transporttid for
 3079 slaktedyrttransport bør kortes inn.
 3080 • Avsarbeidet må i større grad vektlegge dyrevelferd- og helse.
 3081 • Øke husdyrtilskuddet til griseprodusenter som gir dyrene tilgang til uteareal. Flere
 3082 griser skal ha tilgang på uteareal.
 3083 • Forby kirurgisk kastrering av hanngris, siden det finnes gode alternativer.

- 3084 • I størst mulig grad erstatte dyreforsøk med alternative metoder som er både etisk og
 3085 vitenskapelig akseptable.
 3086

3087 **Næringsmiddelindustrien**

3088 Matindustrien er Norges største fastlandsindustri målt i antall ansatte, og er en komplett
 3089 verdikjede i fra jord og hav til bord. På veien skaper maten mange arbeidsplasser, i
 3090 jordbruket, fiskerinæringa og matindustrien. Matindustriens framtid må sikres gjennom en
 3091 jordbrukspolitikk og en fiskeripolitikk med spredt eierskap og sterke samvirker som sikrer
 3092 matproduksjon og tilgang på råvarer over hele landet. Større del av råvarene må bearbeides
 3093 lokalt. Gode fraktordninger innen landbruk og fisk er sentralt for at vi tar hele landet i bruk.
 3094 Norge kan aldri bli best på å være billige. Vår styrke er et trygt arbeidsliv, med fagarbeidere
 3095 og teknologi som kan gi trygghet om at maten er sunn og produsert under skikkelige forhold.

3096 SV vil:

- 3097 • At avgiftspolitikken skal være forutsigbar og fremme norsk næringsmiddelindustri.
- 3098 • At grunnavgiften på drikkevareemballasje erstattes med en materialavgift, hvor
 3099 avgiftssatsene differensieres etter andel fossilt og resirkulert materiale i emballasjen.
- 3100 • Videreutvikle utdanningsløpene for matindustrien.
- 3101 • At det opprettes et tilsyn med sanksjonsmuligheter for dagligvaremarkedet. Logistikk
 3102 og distribusjon må være en del av dette tilsynets mandat.
- 3103 • At RÅK-ordninga som kompensere for norske råvarepriser må sikres finansiering for
 3104 å dekke gapet mellom verdensmarked prisnivå og norsk prisnivå.
 3105

3106 **Fiskeri og havbruk**

3107 Havet gir liv og legger grunnlaget for verdiskaping langs kysten, slik det alltid har gjort i norsk
 3108 historie. Ressursene i havet kan vare evig dersom de forvaltes rett, og må fordeles slik at de
 3109 kommer både lokalsamfunnet og landet som helhet til gode. Fiskeri og havbruk produserer
 3110 mat som verden etterspør og som har stor eksportverdi. Denne verdien kan bli enda større
 3111 om vi klarer å forvalte ressursene på en bærekraftig måte, uten overbeskatning av
 3112 fiskebestandene og miljøproblemer i merdene.

3113 **Fiskeri**

3114 To prinsipper har stått sentralt i norsk fiskeriforvaltning: Havet eies i fellesskap, og de som
 3115 bor nært havets ressurser gis rett til å høste av det. Dette har vært grunnlaget for norsk vekst
 3116 og velstand, men retten til å fiske samles nå på stadig færre hender, og kvotehandel har gjort
 3117 det for dyrt for vanlige folk å bli fisker. Det skader fellesskapet, kystsamfunnene og
 3118 kystkulturen. Norge trenger en kystbasert fiskeripolitikk hvor det igjen slås fast at havets
 3119 ressurser er fellesskapets eiendom, og skal bidra til sysselsetting og bosetting i
 3120 kystsamfunnene. Innenfor denne rammen kan ny teknologi og kunnskap brukes til å utvikle
 3121 næringen videre.

3122 SV vil:

- 3123 • Grunnlovsfeste at de viltlevende ressursene i havet tilhører folket og skal komme
- 3124 lokalbefolkningen til gode.
- 3125 • At fiskekvotene skal tildeles slik at de prioriterer kystflåten. Fordeling av kvoter må
- 3126 gjenspeile de ulike fangstmetodenes ressurstilpasning og energiforbruk.
- 3127 • Sikre fiskernes rett til prisforhandling og Fiskesalgslagets enerett til å fastsette
- 3128 minstepris på fisken. SV vil opprettholde Fiskesalgslagsloven.
- 3129 • Tilbakeføre torsketrålkonsesjonene med leveringsplikt og bearbeidingsplikt til
- 3130 kystsamfunnene, og bruke deler av dette til å øke rekrutteringen til fiskeriene.
- 3131 • Stramme inn aktivitetsplikten. Kun aktive fiskere kan eie fiskefartøy med
- 3132 fiskerettigheter. Aktivitetsplikten skal også gjelde for rederi.
- 3133 • Skjærpe krav til fartøystørrelse som gis adgang til fiske innenfor fjordlinjene.
- 3134 • Etablere en kvalitetsfiskstrategi for å øke kvaliteten ved levering.
- 3135 • Starte opp industrielle næringsparker langs kysten, hvor den enes avfall er den
- 3136 nestes ressurs. All fisk og restråstoffer skal bringes til land og utnyttes. Bidra til økt
- 3137 satsing på utvikling av ny småskala teknologi i hele næringskjeden.
- 3138 • Gå til kamp mot fiskejuks ved å innføre ressursregnskap. Kreve revisjonsplikt for
- 3139 fanget og levert fangst målt opp mot bearbeidet produkt.
- 3140 • Styrke norsk sjømat sin markedsposisjon gjennom bedre miljøstandard i hele
- 3141 verdikjeden.
- 3142 • At fiskerihavnene styrkes med service og infrastruktur for å bidra til nye
- 3143 bedriftsklynger.
- 3144 • Utrede ulike økonomiske virkemidler som vil bidra til økt landing og bearbeiding av
- 3145 fiskeressursene i Norge.
- 3146 • Utvide og styrke kystfiskekvoten.
- 3147 • Innføre strengere eierskapsbegrensninger i fiskeflåten.
- 3148 • Sette i verk tiltak for å begrense at fisk føres ut av landet for bearbeiding, for
- 3149 eksempel i form av kvotetrek og avgift på frossen fisk som utføres for
- 3150 videreføring.
- 3151 • Sette i verk tiltak for å redusere bruken av plast i fiskeredskap.
- 3152 • Gjeninnføre 28-metersgrensen i kystfiskeflåten.
- 3153 • Erstatte dagens konsesjonssystem med et hvor nærhet til ressurs og kompetanse
- 3154 avgjør tilgang på rettigheter. Endringen må inkludere en overgangsløsning, slik at de
- 3155 som har investert innenfor dagens system, ikke lider uakseptable tap.
- 3156 • Innføre 50 prosent avkorting av kvoter ved strukturering. Avkorting i kystgruppen skal
- 3157 gå til rekrutteringskvoter som ikke er omsettelige, mens det i øvrige grupper går
- 3158 tilbake til gruppen.

3160 **Havbruk**

3161 Havbruk gir Norge stor verdiskapning, men havet må holdes rent om vi vil skape varige

3162 verdier. I dag truer forurensning fra oppdrettsanlegg fjorder, og rømt laks truer

3163 villaksstammene. SV vil stille strengere miljøkrav, beskytte villaksen og redusere andelen

3164 importert fôr.

3165 SV vil:

- 3166 • Legge om tildelingen av oppdrettstillatelser, slik at prisen på vekst reduseres kraftig
- 3167 og isteden innfører krav om null lus, null rømming og null ressurser på avveie for å
- 3168 kunne få tillatelse til ny eller økt produksjon. Alle nye tillatelser skal gå til anlegg som
- 3169 nyttiggjør seg slammet fra anlegget.
- 3170 • Trekke tilbake tillatelser dersom miljøkravene brytes.
- 3171 • Redusere eierkonsentrasjonen i norsk havbruk. SV vil styrke det lokale eierskapet til
- 3172 ressursene.
- 3173 • Kreve tiltak for redusert lokal forurensning fra oppdrettsanlegget.
- 3174 • At bruken av medisiner og kjemikalier i oppdrettsnæringa skal reduseres til et
- 3175 bærekraftig nivå.
- 3176 • At det skal stilles strengere krav til lokalisering av oppdrettsanlegg. Avvikle anlegg i
- 3177 nasjonale laksefjorder.
- 3178 • Stille krav om at alle oppdrettsanlegg skal være rømningsfrie fra 2026.
- 3179 • Intensivere forskningsinnsatsen for produksjon av mikroalger til fôr.
- 3180 • At nye oppdrettskonsesjoner ikke skal være omsettelige.
- 3181 • At konsesjonene skal falle tilbake til fellesskapet om de går ut av bruk.
- 3182 • Gi kommunene råderett over egen arealpolitikk, slik at det blir anledning til å si nei til
- 3183 oppdrettsanlegg i egen kommune.
- 3184 • Kreve at fiskefôr renses for miljøgifter og erstatte soyaen i fiskefôret med
- 3185 bærekraftige alternativer.
- 3186 • Ha mål om at alt slam fra oppdrettsanlegg skal samles opp. Dette skal ses i
- 3187 sammenheng med gjødselproduksjon og biogassproduksjon.
- 3188 • Etablere og finansiere en infrastruktur for biogassproduksjon over hele landet og
- 3189 gjøre biogassproduksjonen lønnsom.
- 3190 • Utvide trafikkløssystemet slik at flere indikatorer inngår, og gjennomgå systemet for å
- 3191 sikre at det er miljømessig forsvarlig.
- 3192 • Innføre krav om at all oppdrettslaks dobbeltmerkes på en måte som gjør at rømt fisk
- 3193 enkelt kan identifiseres og spores.
- 3194 • Iverksette tiltak for fosforgjenvinning og utrede virkemidler for å styrke markedet for
- 3195 sekundært fosfor.
- 3196 • Styrke dyrevelferden i oppdrettsnæringen, fra smolt til slakt, og styrke Mattilsynets
- 3197 sanksjonsmuligheter. Dagens bruk av rensefisk må fases ut.
- 3198 • Innføre et omsetningspåbud for bærekraftig fiskefôr for oppdrettsnæringen, hvor man
- 3199 starter lavt, med en opptrappingsplan som gradvis økes opp til 100 prosent
- 3200 bærekraftig fôr.
- 3201 • Etablere en produksjonsavgift for oppdrettsnæringen hvor brorparten av inntektene
- 3202 tilfaller vertskommunene.
- 3203

3204 **Friluftsliv og reiseliv**

3205 Friluftsliv, bygd på allemannsretten, er et gode som vi i Skandinavia skal verne om. Det er

3206 også naturopplevelser som norske og utenlandske turister setter høyt når de begrunner en

3207 reise i Norge. Naturbasert reiseliv, ikke minst aktivitetsretta produkter, har et stort potensiale i

3208 Norge. Det er viktig å stimulere til en bærekraftig turistnæring der tilrettelegging og vern

3209 balanserer, slik at økt trafikk og næringsaktivitet ikke forårsaker stor naturslitasje eller
 3210 forstyrrelser på sårbart dyreliv. Derfor er det viktig at populære destinasjoner, som
 3211 nasjonalparkene, lager gjennomtenkte besøksstrategier.

3212 **Friluftsliv**

3213 Friluftsliv er et viktig grunnlag for trivsel og helse i hele befolkningen. Gjennom aktivitet,
 3214 naturopplevelser, mestring og møter mellom mennesker, fremmer friluftsliv fysisk og psykisk
 3215 helse for alle. SV ønsker en aktiv friluftslivspolitik som bevaring av viktige friluftslivsområder,
 3216 tilrettelegging for alle og utvikling av attraktive aktivitetstilbud settes høyt.

3217 SV vil:

- 3218 • Sikre friluftslivets naturgrunnlag. SV vil grunnlovsfeste allemannsretten.
- 3219 • Ta vare på viktige områder for friluftsliv i nærområder, i strandsona, i bymarker og på
 3220 fjellet gjennom aktiv arealplanlegging, oppkjøp av områder der allemannsretten ikke
 3221 er tilstrekkelig, og å utarbeide en lov som sikrer etablering av utbyggingsgrenser
 3222 rundt større byer.
- 3223 • Natur for alle. Styrke arbeidet med etablering av et nettverk av tilrettelagte turruter i
 3224 hele landet og se dette i sammenheng med bygging av gang- og sykkelveger for
 3225 transport.
- 3226 • Støtte utlånssentraler for friluftslivsutstyr.
- 3227 • Styrke friluftslivsorganisasjonene.
- 3228 • At ingen skal vokse opp lengre enn 250 m unna nærmeste turvei eller 500 m fra til
 3229 nærmeste friluftslivsområde eller friområde.
- 3230

3231 **Reiseliv**

3232 Reiselivsnæringen er en viktig distriktsnæring som kan skape verdier og arbeidsplasser over
 3233 hele landet. SV ønsker et bærekraftig og grønt reiseliv basert på den lokale identitet, kultur
 3234 og natur som finnes på destinasjonene. SV ønsker en økologisk forsvarlig turisme som er
 3235 basert på kunnskap og genuine opplevelser fremfor masseturisme.

3236 SV vil:

- 3237 • Bedre markedsføringen av Norge som reisemål. SV vil styrke natur- og kulturbasert
 3238 turisme.
- 3239 • Utbedre infrastruktur på flere områder for å satse på bærekraftig helårs
 3240 arbeidsplasser knyttet til reiseliv.
- 3241 • Etablere flere kompetansearbeidsplasser i distriktene knyttet til natur og kultur.
- 3242 • Øke sikkerheten i reiselivet ved å stille sertifiseringskrav til naturguiding.
- 3243 • Arbeide for å få en sterkere forvaltning av turistfiske, med krav om godkjenning for å
 3244 drive turistfiske, strengere begrensninger for eksport av fisk, og krav om fiskekort for
 3245 utenlandske fiskere for å delta i fisket.
- 3246 • Innføre konsesjonssystem for cruiseskip, med strenge miljøkrav i kyst og fjord, krav til
 3247 bruk av lokal mat og kompetanse.
- 3248 • Vurdere innføring av turistskatt, og legge til rette for kultur- og opplevelsesbasert
 3249 reiseliv.

3250

3251 **Bærekraftig økonomi og næring**

3252 Vi må innrette økonomi og næringsliv på en mer distriktsvennlig og miljøvennlig måte.

3253 Framfor å forbruke ressurser, kan vi resirkulere dem. Ved å stimulere til å leie og dele i

3254 stedet for kjøp og eie, kan vi stanse den store veksten i forbruket. Et mangfold av små og

3255 mellomstore bedrifter med lokalt eierskap kan legge grunnlaget for smarte, lokalt tilpassa

3256 løsninger.

3257 **Sirkulær økonomi**

3258 En av de største svakhetene ved vårt kapitalistiske system er at kortsiktig fortjenestemotiv

3259 fører til overforbruk, produkter med kort levetid, og mye søppel. Forbruket er ikke likt fordelt,

3260 men det samlede forbruket er for høyt. For at det skal være rom for økt forbruk for de som i

3261 dag har minst, må det materielle forbruket for andre ned. Hadde alle hatt et forbruk som vi

3262 samlet har i Norge, ville vi trengt over tre kloder. Dagens økonomiske system er basert på en

3263 stadig vekst som tar ressurser fra våre etterkommere. Dette kan ikke fortsette.

3264 Kun ni prosent av verdens ressurser blir gjenbrukt. SV vil satse på en sirkulær økonomi - på

3265 vedlikehold, reparasjon, lengre varighet, restaurasjon, deling og bytting. Vi må gjenbruke og

3266 sambruke.

3267 SV vil:

- 3268 • Ta initiativ til et bredt forlik i Stortinget om å øke Norges ressursproduktivitet og
- 3269 tallfeste et mål om rask reduksjon av Norges materielle fotavtrykk til et bærekraftig
- 3270 nivå.
- 3271 • Gradvis gjøre det dyrere å bruke ikke-fornybare innsatsfaktorer slik som fossil plast.
- 3272 • Stille klare og strenge krav i offentlige anskaffelser om levetid, reparerbarhet,
- 3273 gjenbruk av materialer og materialgjenvinning, og etterspørre tjenester fremfor varer
- 3274 der det er mulig.
- 3275 • Øke panten og innføre flere panteordninger og miljøavgifter på produkter med
- 3276 betydelig miljøbelastning.
- 3277 • Lovfeste retten til reparasjon for forbrukeren og plikt til reparasjon for forhandlere.
- 3278 Retten til reservedeler må inn i forbrukerkjøpsloven.
- 3279 • Utvide produsentansvaret for å sikre lengst mulig levetid for produktene og størst
- 3280 mulig grad av ombruk. SV vil skjerpe kravene til miljømerking og redusere innholdet
- 3281 av helse- og miljøfarlige forbindelser i produkter.
- 3282 • Sikre og skape nye fagutdanninger til den sirkulære økonomien.
- 3283 • Gjennomgå momsregelverket for å kutte moms på blant annet reparasjoner,
- 3284 reservedeler og utleie av utstyr.
- 3285 • Stille krav til gjenbruk av mineraler og legge til rette for urban gruvedrift, der
- 3286 materialer fra kasserte produkter, bygninger eller avfall gjenvinnes.
- 3287 • Opprette offentlige delingstjenester etter modell fra bibliotek og bysykkeltilbud.
- 3288 • Opprette materialdatabaser for en sirkulær bygg- og industriproduksjon.
- 3289

3290 **Delingsøkonomi**

3291 Gjennom de siste årene har ny teknologi satt fart i delingsøkonomien. Mangfoldet av ytelser
 3292 som formidles er stort, fra tjenester, deling av eiendeler og eiendom, til kapital, kompetanse
 3293 og arbeidskraft. SV støtter en delingsøkonomi som innebærer å dele ting ved kollektivt
 3294 eierskap, som bilkollektiv; gjennom offentlig eierskap, som bibliotekene, eller ideelle
 3295 delingsformer som Turistforeningen. Disse formene for deling fører til at vi kjøper og
 3296 produsere færre ting, som er bra både for klimaet og lommebøkene våre. Teknologi som
 3297 tilrettelegger for å formidle varer og tjenester kan være et gode som kan spare klimaet og
 3298 sikre folk økte inntekter, men vi må sørge for at aktører i formidlingstjenester opererer
 3299 innenfor lover, regler og den norske modellen.

3300 SV vil:

- 3301 • Støtte tiltak som kan styrke innslaget av ressursvennlig delingsøkonomi.
- 3302 • Støtte forskning på delingsøkonomi og opprette et offentlig senter for utvikling av ny
3303 delingsøkonomi.
- 3304 • Sikre god og nødvendig regulering av formidlingstjenester slik at bedriftene betaler
3305 skatt der tjenestene utføres og de ansatte sikres gode lønns- og arbeidsvilkår.
- 3306 • Skattlegge rettferdig. SV vil arbeide for innføring av et prinsipp om at transaksjoner
3307 knyttet til tjenestekjøp skattlegges fullt ut der tjenesten ytes.

3308

3309 **Tjenestesektoren**

3310 Privat tjenesteyting spenner fra IKT og dagligvare til byggenæring og reiseliv og utgjør en
 3311 stadig større andel av næringslivet, både i form av omsetning, eksportinntekter og antall
 3312 ansatte. SV mener det er behov for en mer helhetlig satsing på innovasjon, kompetanse og
 3313 verdiskaping i tjenestesektoren. Tjenestesektoren har potensial for videre vekst, og det er
 3314 viktig å satse på kompetanseutvikling og tjenesteinnovasjon for å videreutvikle sektoren.
 3315 Deler av sektoren har arbeidsforhold som må bli langt bedre enn i dag.

3316 Store deler av varehandelen er i omstilling. Ny teknologi, automatisering og robotisering
 3317 bidrar både til muligheter og utfordringer. En forutsetning for vellykket omstilling er godt
 3318 partssamarbeid og trygge tillitsvalgte. Faglighet i alle ledd vil styrke varehandelen og bidra til
 3319 at folk handler lokalt framfor på nett.

3320 SV vil:

- 3321 • Etablere et kompetanse- og innovasjonsprogram for byggsektoren.
- 3322 • At offentlige anbudskonkurranser må utformes på en måte som gir små og
3323 mellomstore virksomheter muligheter til å delta i konkurransen, og som legger til rette
3324 for innovative anskaffelsesprosesser.
- 3325 • Ha et omfattende bransjeprogram for kompetanseheving i varehandelen, der målet er
3326 flere faglærte med hele og faste stillinger.
- 3327 • Innføre en lovregulering av varehandelens åpningstider.
- 3328 • Styrke bedriftsdemokratiet og ansattes medvirkning i kjeder, franchise og lignende.
- 3329 • Knytte skjenkebevilling til overholdelse av allmenngjøring av tariffavtale for å sikre
3330 lovlige forhold i utelivsbransjen.

3331

3332 **Nyskaping, entreprenørskap og frilansere**

3333 En aktiv næringspolitikk legger til rette for at folk kan skape sin egen arbeidsplass og støtter
 3334 de mange små og mellomstore bedriftene. Entreprenørskap, innovasjon og
 3335 gründervirksomhet er avgjørende om vi skal nå målene om arbeid til alle og et bærekraftig
 3336 næringsliv.

3337 SV vil:

- 3338 • Styrke ordninger med rask, ubyråkratisk næringsstøtte til gründere, slik som
- 3339 kommunale og regionale næringsmidler, samt nye støtteordninger for gründere i
- 3340 distriktene.
- 3341 • Desentralisere Innovasjon Norge for å øke nærhet til lokalt næringsliv.
- 3342 • Støtte selvfinansierende tiltak som gjør at frilansere og selvstendig næringsdrivende
- 3343 sikres dagpenger som andre arbeidstakere, samt betydelig bedre mulighet til
- 3344 pensjonssparing.
- 3345 • Ha en full gjennomgang av rettigheter og lovverk tilknyttet frilansere for å sikre et trygt
- 3346 og anstendig arbeidsliv.
- 3347 • Forenkle rapportering for private virksomheter, samt legge til rette
- 3348 informasjonsarbeid/kurs fra det offentlige rettet mot selvstendig næringsdrivende,
- 3349 små og mellomstore bedrifter på arbeidslivsregelverk og rapporteringskrav til
- 3350 offentlige myndigheter.

3351

3352 **Transport**

3353 En viktig forutsetning for mindre utslipp, kortere reisevei og økt trivsel, er en
 3354 samfunnsplanlegging som skaper mindre behov for transport. Nye boliger bør bygges
 3355 nærmere jobb og kollektivknutepunkter.

3356 Den teknologiske utviklingen vil bringe nye muligheter og løsninger i transportsektoren. Vår
 3357 linje er å gå for miljøløsninger vi vet virker nå, og det vi har nok kunnskap om. Da må vi satse
 3358 på jernbane, kollektive løsninger, fortsatt innfasing av elbiler, elferger og annen elektrifisering
 3359 av transporten. Godstransporten må i mye større grad over fra vei til sjø og bane.

3360 **Flytransport**

3361 Vi må kutte utslippene, derfor er det nødvendig å kutte ned på unødvendige flyreiser, så
 3362 lenge flyene er drevet på fossilt drivstoff. Samtidig som tog må bli løsningen mellom de store
 3363 byene, er det viktig å opprettholde et solid tilbud på kortbanenettet, der fly er eneste virkelige
 3364 alternativ. Flybransjen er også plaget av mange useriøse aktører, som har elendige
 3365 arbeidsforhold og tvilsomme metoder som forretningsmodell.

3366 SV vil:

- 3367 • Skrinlegge planene om tredje rullebane på Gardermoen.
- 3368 • Øke flypassasjeravgiften til destinasjoner både innenfor og utenfor Europa, men
- 3369 samtidig teste ut handlingsrommet i EØS-avtalen for skjerming av avgiftsøkninger på
- 3370 kortbanenettet. Vurdere minstepris på flyruter med gode kollektivtilbud.

- 3371 • Jobbe for fritak for flypassasjeravgift på fly under 20 tonn, for elfly, og for avansert
3372 biodrivstoff for å skjerme kortbanenettet og gode klimaløsninger.
- 3373 • At økt CO₂-avgift går til et fond etter modell fra NOx-fondet, som skal finansiere
3374 utslippsreducerende tiltak i flysektoren.
- 3375 • At staten skal utforme retningslinjer for sine virksomheter og ansatte som legger til
3376 rette for reisereduserende tiltak.
- 3377 • At luftfarten skal ha like og rettferdige konkurransevilkår som er tuftet på den norske
3378 modellen og ikke kreative forretnings- og ansettelsesmodeller. Det skal være hele og
3379 faste stillinger med direkte ansettelse i flyselskapet.
- 3380 • Arbeide for tydelige hjemmebaseregler som klart definerer arbeidsgiveransvaret og
3381 hindre bruk av bekvemmelighetsflagg.
- 3382 • Reversere forskriftsendring som gjør det mulig å bytte ut norske og europeiske
3383 ansatte på norskregistrerte fly i interkontinental trafikk.
- 3384 • Hindre flyselskap som bryter menneskerettighetene, slik som retten til å organisere
3385 seg, fra å benytte norske flyplasser.
- 3386 • Avvikle Avinors belønning for trafikkvekst, samt oppstartsstøtte for nye flyruter og
3387 fraktflyruter.
- 3388 • Utrede en progressiv flypassasjeravgift som øker jo flere flyvninger man tar i året.
3389 Nødvendige flyvninger på kortbanenettet skal skjermes.
- 3390 • Utfordre internasjonalt regelverk og øke flypassasjeravgiftene på flygninger mellom
3391 de store byene i Sør-Norge hvor det finnes gode alternativer til fly.
- 3392

3393 **Jernbane**

3394 Det er jernbanen som i størst mulig grad skal binde landet sammen, ikke biler og fly. Det er
3395 ingen andre transportformer som kan frakte så mye gods og personer så miljøvennlig og
3396 effektivt over større avstander. Derfor vil SV at jernbanedelen av samferdselsbudsjettet skal
3397 være større enn vegdelen. SV vil framskynde satsing på Intercitystrekningene og forkorting
3398 av de lange banestrekningene. Samtidig må vi ha en ny utredning om
3399 høyhastighetstog/lyntog på plass.

3400 SV har kjempet imot høyreregjeringas jernbanereform som har delt opp ansvaret for
3401 jernbanen i en rekke selskaper som skal kjøpe og selge tjenester til hverandre, og der
3402 persontransport er satt ut på anbud. Norsk tilslutning til EUs jernbanepakke 4 vil gjøre det
3403 obligatorisk å anbudsutsette strekninger, og vil overføre myndighet over norsk jernbane til
3404 EU.

3405 SV vil se på alle muligheter for å utnytte handlingsrommet i avtaleverket med EU til å få mer
3406 norsk kontroll over drift og vedlikehold av jernbanen, og reversere de oppdelingene og
3407 privatiseringene som er mulig å reversere.

3408 SV vil:

- 3409 • Gå imot EUs jernbanepakke 4.
- 3410 • Prioritere bygging av følgende jernbanestrekninger: Bergensbanen i begge ender
3411 (Arna-Voss K5-alternativet, og Ringeriksbanen), Intercityutbyggingene med

3412 jernbanetunnel under Oslo, og dobbeltspor på Ofotbanen samt opprusting av Narvik
3413 stasjon.

- 3414 • Prioritere planlegging for snarlig realisering av Nord-Norge-banen og gjøre
- 3415 oppstartsarbeider på sammenkoplingen av Vestfoldbanen og Sørlandsbanen.
- 3416 • Integrere Flytogets tilbud i det øvrige togtilbudet.
- 3417 • Framskynde elektrifiseringen av de dieseldrevne jernbanestrekningene.
- 3418 • Gjennomføre pilotprosjekt med hydrogendrevne tog på strekning med dieseldrevne
- 3419 lokomotiver.
- 3420 • Flytte mer gods fra vei til sjø og bane, gjennom betydelig økte støtteordninger, og
- 3421 vurdere avgifter på langtransport på veg der det finnes miljøvennlige alternativ.
- 3422 • Øke antall sovevogner.
- 3423 • Sette ned prisene på enkeltturer med tog, gi større familierabatter, og fortsette å
- 3424 inkludere tog i arbeidet med felles nasjonalt prissystem for kollektiv.
- 3425 • Anskaffe flere togsett for langdistansetrafikken, slik at det blir avganger hver annen
- 3426 time mellom Oslo og Stavanger, Bergen og Trondheim
- 3427 • Forbedre togforbindelsene til kontinentet og gjøre det enklere å kjøpe togbilletter for
- 3428 slike reiser.
- 3429 • Ta initiativ til en ny, bred utredning av høyhastighetsbane i flerbrukskonsept mellom
- 3430 de større byene og landsdelene i Norge med vurderinger av all ny teknologi på
- 3431 området. Utredningen skal i samarbeid med svenske myndigheter også vurdere
- 3432 strekningene Oslo - Stockholm og Oslo – Gøteborg.
- 3433

3434 **Vegtransport**

3435 Innen vegsektoren vil SV prioritere milliardene på trygge og gode bruksveier. Vi trenger
3436 rassikring og utbedring av smale veier for å få gul midtstripe, veiskuldre og midtdele
3437 der det er nødvendig. Ferges er en del av vegnettet langs kysten, og må ha hyppige avganger til
3438 en overkommelig pris. SV vil bygge langt og trygt, ikke bredt og dyrt.

3439 Der det er bane og vei parallelt, i samme korridor, burde alltid en moderne, tospora jernbane
3440 bygges først og så skalert ny vei etter behov etterpå.

3441 SV vil:

- 3442 • Stoppe utbyggingen av kapasitetsøkende motorveier, som E39, E18 og E6 nord for
- 3443 Trondheim.
- 3444 • Skalere ned de aller fleste planlagte firefelts motorveier til to- og trefelts veier med
- 3445 midtdele.
- 3446 • Prioritere veivedlikehold.
- 3447 • Øke bevilgningene til rassikring betydelig i tråd med anbefalingene fra Nasjonal
- 3448 Rassikringsgruppe.
- 3449 • Utrede nye modeller for samfunnsøkonomisk nytte, der også klimagassutslipp og
- 3450 nedbygging av naturarealer og dyrka mark i større grad tillegges vekt.
- 3451 • At den statlige finansieringen av fergene økes slik at rutetilbudet forbedres og
- 3452 billettprisen for reisende senkes.
- 3453 • Prioritere det helhetlige trafikksikringsarbeidet.

- 3454 • Utrede ulike løsninger for veiprising som erstatning for bompenger der avgiftene i
 3455 større grad er innrettet rettferdig. Både utslippsmengde, transportformål, kjørelengde,
 3456 alternative transportformer, tidspunkt på døgnet og miljøhensyn vektlegges.
 3457 • At veier i distriktet skal finansieres over skatteseddelen, og at bruken av bompenger
 3458 reduseres, bompenger betyr i praksis at man kan snike i køen. I de tilfellene
 3459 kommuner velger å bruke bompenger for å få realisert et prosjekt tidligere, skal dette
 3460 ha lokal demokratisk forankring.
 3461 • Være positiv til bompenger som medvirker til å redusere biltrafikken i byer og
 3462 tettsteder med mål om nullvekst. En forutsetning er at det er et godt og billig
 3463 kollektivtilbud og at midlene fra bompengene brukes til å bygge og drifte et bedre
 3464 kollektivtilbud, og prosjekter som medvirker til å realisere nullvekstmålet. Det åpnes
 3465 ikke for nye bomprosjekt som bidrar til kapasitetsøkning på vei.
 3466

3467 **Kollektivtransport**

3468 Byutvikling, tettstedsutvikling og transportløsninger er knyttet sterkt sammen.

3469 SV vil:

- 3470 • Planlegge kompakte og trivelige byer. SV vil føre en arealpolitikk som reduserer
 3471 transportbehovet og stimulerer til fortetting, ivaretar matjord og grøntareal, sikrer
 3472 universell utforming og fremmer levende sentrum i byer og tettsteder.
- 3473 • Styrke finansieringen til kollektivtransporten. Ordningen med bymiljøavtaler som
 3474 finansierer kollektivtrafikk må utvides til flere byer. I bymiljøavtalene må staten støtte
 3475 80 prosent av store kollektivsatsinger, slik som bybanen i Bergen og T-banen i Oslo,
 3476 og i tillegg drift av kollektivtransport, mot at kommuner og fylker følger opp med
 3477 miljøvennlig arealplanlegging og effektive og restriktive tiltak som reduserer
 3478 biltrafikken.
- 3479 • At det skal lønne seg å velge kollektivt. SV er for et rimelig kollektivtilbud. Bilbruk skal
 3480 være dyrere i byområder.
- 3481 • At kollektivtransporten og drosjekjøringa skal være utslippsfri. SV vil sette krav i
 3482 offentlige anbud og løyver om utslippsfri kollektivtransport og drosjenæring.
- 3483 • Ha en parkeringspolitikk som reduserer biltrafikken.
- 3484 • Sikre ren og trygg luft. SV vil bruke regelverk og avgifter for å sikre luft som er i tråd
 3485 med helseanbefalingene. Det må innføres lavutslippssoner og miljødifferensierte
 3486 avgifter der det er nødvendig.
- 3487 • Gjøre det lettere å reise kollektivt i distriktene. SV vil satse på godt og regelmessig
 3488 buss-, ferge- og båttilbud i distriktene kombinert med bestillingsdrosjer der det ikke er
 3489 hensiktsmessig med faste ruter.
- 3490 • Gi drosjenæringas enerettsordning i distriktene nytt innhold ved at offentlige oppdrag,
 3491 som skolekjøring, pasientkjøring, TT-kjøring, i større grad samordnes og tilbys
 3492 drosjene som er tildelt enerett slik at tilbudet på drosje i distriktene ikke forringes.
- 3493 • Utrede en nasjonal fergebillett, for å gjøre det enklere å reise. Forhåndsbetalingen
 3494 for Autopass-brikken må gjøres betydelig rimeligere, eller ikke koste noe.
- 3495 • Videreutvikle hente- bringe- løsninger, etter hvert selvkjørende, i tilknytning til
 3496 jernbanestasjoner, kollektivknutepunkt og havner.

- 3497
- 3498
- 3499
- 3500
- 3501
- 3502
- Innføre et nasjonalt ungdomskort. SV vil ha et rimelig månedskort for tog, buss og båt som gjelder for reiser i hele landet for alle under 20 år.
 - Redusere omfanget av reklame og visuell forøpling i det offentlige rom gjennom en nasjonal stimuleringsordning der fylkeskommuner får midler for å avstå fra avtaler om reklame på busser, kollektivknutepunkt og bymiljø.

3503 Sykkel

- 3504 Norge har ligget langt tilbake med å gi sykkelen den plass den fortjener i transportpolitikken.
- 3505 Med elsykkelens inntog kan dette bli en viktig faktor for transport til og fra arbeid og til og fra
- 3506 et knutepunkt. Det skal bli enklere å bruke sykkelen som transportmiddel i hverdagen.
- 3507 Elsykkelen har gjort dette målet enklere å nå, men det må legges bedre til rette for å sykle.

3508 SV vil:

- 3509
- 3510
- 3511
- 3512
- 3513
- 3514
- 3515
- 3516
- 3517
- 3518
- 3519
- 3520
- Ha økt utbygging og vedlikehold av sammenhengende og adskilte gang- og sykkelveier i bystrøk og belønne kommuner som satser på sykkel.
 - Endre trafikkreglene i favør av de syklende i forhold til bilister og for å klargjøre forholdet mellom gående og syklende for å unngå konflikter og farlige situasjoner.
 - Ha bedre skilting og oppmerking av veier, sykkelveier, gang- og sykkelveier og eventuelt fortau der plassen må deles mellom syklister og andre trafikanter for å øke bevisstheten om at veibanen må deles.
 - Innføre krav om rutinemessig sjekk og vedlikehold/snørydding av rutene som velges av syklister.
 - Stille krav til lokale myndigheter og private utbyggere om sikker sykkelparkering ved knutepunkter, offentlige steder, boligområder og arbeidsplasser

3521 Internasjonal politikk

3522 SV ønsker en verden for de mange, ikke for de få. Da trengs det en radikal omfordeling av
 3523 makt og ressurser i verden, både mellom land og innad i land. For å nå dette målet trenger vi
 3524 en ny kurs i utenriks-, utviklings- og forsvarspolitikken. Vi trenger tiltak for fred,
 3525 menneskeretter, nedrustning og demokratiutvikling, heller enn militære intervensjoner. Vi
 3526 trenger en grønn og solidarisk utviklings- og handelspolitikk, som støtter opp om
 3527 fagbevegelser og andre progressive sosiale bevegelser, ikke storselskapene. Vi trenger en
 3528 kurs som sikrer livsgrunnlaget vårt fra katastrofale klimaendringer og naturtap, og vi trenger
 3529 en kurs som tar bærekraftsmålene på alvor.

3530 Internasjonal økonomi, handel og utvikling

3531 Det økonomiske systemet vi har i dag fungerer best for de rikeste og skaper større
 3532 forskjeller. De siste tiårene har vært preget av konsentrasjon av økonomisk og politisk makt,
 3533 voksende ulikhet, økende klimagassutslipp og rovdrift på naturen. Nå ser vi en folkelig
 3534 mobilisering for rettferdig og grønn omstilling over store deler av verden. SV skal være en
 3535 motor for denne mobiliseringen i Norge.

3536 Handel og investeringer

3537 Internasjonale organisasjoner som WTO, Verdensbanken og IMF fremmer ofte interessene
 3538 til de allerede mektige og er ikke demokratiske. SVs mål er et handels- og
 3539 investeringssystem hvor alle land sikres styringsrett og politisk handlefrihet til å beskytte
 3540 arbeidsliv, offentlige tjenester, miljø og naturressurser. For å oppnå dette må makt og
 3541 ressurser flyttes fra udemokratiske organisasjoner til FN, og andre prinsipper må legges til
 3542 grunn i internasjonale forhandlinger. Vi går imot å utvide WTO-forhandlingene til nye
 3543 områder, og mot å flytte forhandlingene over til enda mindre demokratiske arenaer.

3544 SV vil:

- 3545 • Arbeide mot internasjonale handelsavtaler som svekker forbrukervern og regler for
 3546 miljøvennlig produksjon, og som overfører makt og myndighet fra nasjonale
 3547 myndigheter til multinasjonale selskaper og tvisteløsningsdomstoler.
- 3548 • At Norge ikke inngår investeringsavtaler som gir investorer pressmidler mot stater,
 3549 som investor-stat-tvisteløsning og andre mekanismer for investeringsbeskyttelse.
- 3550 • Opprette støtte for fattige lands forhandlingsdelegasjoner i WTO. Dette bør være
 3551 finansiert ved en avgift som de rike landa i WTO betaler.
- 3552 • At Norge legger til rette for at fattige lands interesser ivaretas i alle handelsavtaler,
 3553 blant annet gjennom å trekke alle krav mot fattige land om økonomisk liberalisering.
- 3554 • At Norges posisjoner i forhandlinger om handelsavtaler må være offentlige.
- 3555 • Gå imot TiSA-avtalen, som legger press på offentlige tjenester både i Norge og andre
 3556 land, og som hindrer demokratisk sjølbestemmelse.
- 3557 • Avvise WTO-forhandlingene om datahandel.
- 3558 • At faglige, sosiale og demokratiske rettigheter og miljøvern skal prioriteres over
 3559 selskapers interesser i handelsavtaler som Norge inngår.

- 3560 • At internasjonale avtaler om miljø og rettigheter i arbeidslivet går foran WTO-
3561 regelverket.
- 3562 • At Norge gjennomgår alle handelsavtaler vi har inngått, med sikte på å si opp avtaler
3563 som undergraver det norske arbeidslivet, eller er til skade for vår eller andre lands
3564 sjølråderett eller skatteinntekter.
- 3565 • At eierskapet til naturressurser som vann, villfisk og mineraler beskyttes mot
3566 privatisering i alle handelsavtaler Norge tar del i.
- 3567 • Forsvare MUL-ordninga som gir de fattigste landa tollfri tilgang til norske markeder.
3568 Den samla matimporten til Norge skal ned, men en større del av importen skal
3569 komme fra MUL-land.
3570

3571 **Rettferdig skatt og finansiell åpenhet**

3572 Skatteunngåelse og skatteunndragelse rammer fattige land hardest. Å bekjempe
3573 internasjonal skatteunndragelse og ulikhet, og å bidra til gode, progressive og rettferdige
3574 skattesystemer nasjonalt og internasjonalt, er derfor en hjørnestein i SVs politikk for
3575 internasjonal solidaritet. Finansiell åpenhet er helt avgjørende for å lykkes i denne kampen.

3576 SV vil:

- 3577 • Sørge for at internasjonale selskaper betaler det de skal i skatt og at skatten betales
3578 der den økonomiske aktiviteten foregår. SV vil innføre enhetlig skattlegging der
3579 beskatning av overskudd i selskaper baseres på hvert lands andel av omsetningen.
- 3580 • Trekke alle statlige selskaper ut av skatteparadis, både heleide og deleide. Norfund
3581 skal ikke bruke skatteparadis ved investeringene sine.
- 3582 • Innføre utvidet land for land-rapportering i alle sektorer, også fra jurisdiksjoner med
3583 støttefunksjoner (datterselskap) i skatteparadis, og et internasjonalt register over
3584 finansformuer.
- 3585 • Arbeide for en FN-konvensjon om rettferdig internasjonal skattlegging og finansiell
3586 åpenhet.
- 3587 • At Norge presser på for at internasjonalt skattesamarbeid foregår i åpne fora, der alle
3588 er inkludert. SV vil arbeide for opprettelsen av et mellomstatlig skatteorgan i FN for
3589 mer rettferdig fordeling av skattleggingsrettigheter, for bekjempelse av ulovlig
3590 kapitalflyt, og for avvikling av skatteparadisene og det globale skyggefinanssystemet
- 3591 • At Norge skal ta ledelsen i arbeidet for avtaler og metoder for automatisk utveksling
3592 av skatterelevante informasjon mellom alle land.
- 3593 • Arbeide internasjonalt for innføring av et offentlig tilgjengelig globalt formueregister
3594 over verdipapirer, eiendom og investeringer. Vurdere mulighetene for å starte med å
3595 utvikle et nordisk register.
- 3596 • Innføre internasjonale skatter, herunder en skatt på finanstransaksjoner, til inntekt for
3597 globale fellesgoder.
- 3598 • At Norge skal gjennomgå alle sine skatteavtaler med utviklingsland med mål om at de
3599 skal være minst like gode som FNs modellavtale.
- 3600 • At Norge tar et internasjonalt initiativ for å endre rederibeskatningen i tråd med
3601 beskatning av annet næringsliv.
3602

3603 **Oljefondet**

3604 Vår felles formue må forvaltes til beste for framtidige generasjoner. Oljefondets størrelse gir
3605 Norge internasjonal makt, og med makten følger ansvar. Fordi Oljefondets handlinger har
3606 politiske konsekvenser, er styringen og bruken av fondet i høyeste grad politikk.

3607 Oljefondet må investeres i tråd med internasjonale miljø- og klimaavtaler Norge har sluttet
3608 seg til. Vi må også ha etiske regler for Oljefondet som gjør det mulig å sjekke selskaper for
3609 miljøskade, menneskerettsbrudd og andre etiske prinsipper i forkant, i stedet for dagens
3610 ordning med å sjekke i etterkant. Vi må rigge Oljefondet for framtida.

3611 SV vil:

- 3612 • Sikre at Oljefondet opptrer etisk forsvarlig i alle land ved å innføre forhåndsfiltrering
3613 av investeringer for menneskerettslig og etisk risiko.
- 3614 • At Oljefondet skal få en ny referanseindeks ("handleliste") der alle selskaper møter
3615 etiske og miljømessige minstekrav. Dette vil bidra til å sikre et minstenivå av ansvarlig
3616 forvaltning.
- 3617 • At Oljefondet bruker eierskapet aktivt til å kreve at selskapene Oljefondet er investert
3618 i gjør aktsomhetsvurderinger i henhold til FNs veiledende prinsipper for
3619 menneskerettigheter og næringsliv, og ikke bryter grunnleggende
3620 menneskerettigheter, urfolks rettigheter og arbeidstakerrettigheter.
- 3621 • At Oljefondets investeringer skal være i tråd med Parisavtalens mål om maks 1,5
3622 graders oppvarming.
- 3623 • Sørge for at Oljefondet trekkes ut av fossil energi.
- 3624 • At Oljefondet ikke investerer i bedrifter som bidrar til ødeleggelse av regnskog eller
3625 annen truet natur.
- 3626 • At NBIM (Norges Bank Investment Management) i samarbeid med fagbevegelsen
3627 utvikler et tydelig og offensivt forventningsdokument om arbeideres rettigheter, med
3628 særlig vekt på ILOs konvensjoner og vern av organisasjonsretten.
- 3629 • Gjøre Oljefondet til en internasjonal ledestjerne i arbeidet mot skatteparadis. SV vil
3630 inkludere skatteunndragelse, økonomisk kriminalitet og finansielt hemmelighold i de
3631 etiske retningslinjene og trekke fondet ut av selskaper med grove brudd på disse.
- 3632 • Kreve at selskaper som Oljefondet investerer i utviser åpenhet om selskapsstruktur,
3633 skatteinnbetalinger og eierforhold, samt regnskapsrapportering på land-for-land-nivå.
- 3634 • Trekke Oljefondet ut av all våpenindustri gjennom produktbasert utelukkelse av
3635 våpen, nøkkelkomponenter av våpen, og drapsroboter (autonome våpensystemer)
3636 eller komponenter til disse.
- 3637 • At Norge skal være en ansvarlig långiver gjennom Oljefondets investeringer i
3638 statsobligasjoner.
- 3639 • At Oljefondets investeringer ikke bidrar til okkupasjon eller andre brudd på
3640 folkeretten.

3641

3642 **Finansiering for utvikling og miljø**

3643 I dag går de store pengestrømmene fra de fattige til de rike. Samtidig brukes det langt større
3644 ressurser til å øke klimautslipp og ødelegge naturen, enn til å ta vare på miljøet. SV vil snu

3645 de globale pengestrømmene og endre de økonomiske spillereglene, slik at verdens
 3646 ressurser brukes rett. Det innebærer internasjonalt arbeid for finansiell åpenhet, effektiv
 3647 skattlegging av flernasjonale selskap, globale systemer for ansvarlig långivning og løsning av
 3648 statlige gjeldskriser, demokratisering av internasjonale finansinstitusjoner og en reell
 3649 opptrapping av internasjonal klimafinansiering, der de rike landa øker sine bidrag mest.

3650 SV vil:

- 3651 • Bekjempe ulovlig kapitalflyt ut av utviklingsland ved å bekjempe finansielt
 3652 hemmelighold og skatteunndragelser.
- 3653 • At Norge skal være en ansvarlig långiver og jobbe for styrkede globale systemer for å
 3654 sikre ansvarlig långivning og lånopptak på statlig nivå.
- 3655 • At Norge må fortsette arbeidet for at illegitim gjeld slettes både i Norge og
 3656 internasjonalt. Norge må bidra til å opprette en multilateral
 3657 gjeldshåndteringsmekanisme under FN, for å løse statlige gjeldskriser på en mer
 3658 effektiv og rettferdig måte.
- 3659 • Prioritere utviklingsfinansiering gjennom FN framfor Verdensbanken.
- 3660 • Fremme reform og demokratisering av Verdensbanken og IMF. SV vil endre måten
 3661 stemmer fordeles på og representasjon i styrende organer, for å gi utviklingsland økt
 3662 innflytelse.
- 3663 • At lån fra IMF og Verdensbanken ikke skal brukes til å presse land til privatisering,
 3664 kutt i offentlige tjenester, eller liberalisering av økonomien.
- 3665 • Foreta en gjennomgang av hvordan Verdensbankens og IMF's politikk og
 3666 utlånspraksis påvirker økonomisk utvikling, politisk handlingsrom og reduksjon av
 3667 ulikhet.
- 3668 • Evaluere resultatene fra norsk bistand til internasjonale finansinstitusjoner, med vekt
 3669 på konsekvensene for ulikhet.
- 3670 • At Norge jobber for at klimafinansiering ikke skaper nye gjeldskriser, og hindre at
 3671 markedslån rapporteres som klimafinansiering.

3672

3673 **Norsk utviklingsfinansiering**

3674 Utviklingspolitikken må først og fremst motvirke de maktforholda og strukturene som skaper
 3675 fattigdom, krig og miljøkriser, bidra til at ressurser blir jevnere fordelt, og legge til rette for at
 3676 flere mennesker kan komme til orde og delta i politisk kamp. Bistandens fremste oppgave er
 3677 derfor ikke å bidra direkte til finansiering av tjenester som helse, utdanning, mat eller
 3678 infrastruktur til befolkningen i andre land. Norsk bistand skal være en relativt liten, men viktig
 3679 del av en samla utviklingspolitikk.

3680 Land som mottar bistand bør etter hvert kunne finansiere sin egen utvikling. For å få til dette
 3681 må vi bidra til å styrke statlige institusjoner som er underlagt demokratisk kontroll. Det vil
 3682 være behov for økt bistand i årene som kommer, og bistanden må være både langsiktig og
 3683 fleksibel. I noen land vil det være vanskelig å støtte nasjonale myndigheter. Da vil støtte til
 3684 sivilsamfunn eller internasjonale aktører være veien å gå. I de landa der man ser en positiv
 3685 endring i statsapparatet, bør Norge vurdere om man kan gjenoppta eller øke stat-til-stat-
 3686 støtten.

3687 En del internasjonal bistand finansierer private, kommersielle tilbydere av velferdstjenester.
 3688 Norsk bistand skal ikke gå til profittbaserte skoler eller annen velferd i utviklingsland. Norges
 3689 globale innsats for helse og utdanning skal konsentreres om å styrke de universelle,
 3690 offentlige systemene.

3691 Miljøkrise rammer verdens fattigste hardest. Å løse krisa krever internasjonalt samarbeid og
 3692 økt rettferdighet i forholdet mellom rike og fattige land. SV vil jobbe for at Norge trapper opp
 3693 klimafinansiering til fattige land, både for utslippskutt og klimatilpasning. Særlig støtten til
 3694 klimatilpasning må prioriteres opp. Klimafinansieringa skal overholde grunnleggende
 3695 prinsipper om lokaldemokrati, menneskerettigheter og urfolks rettigheter, og hensynet til de
 3696 aller fattigste og mest marginaliserte må ivaretas. Langsiktighet og utviklingslandas egne mål
 3697 må være styrende.

3698 Behovet for humanitær bistand som følge av naturkatastrofer og menneskeskapte katastrofer
 3699 er stort, men nødhjelpsoperasjoner organisert av FN og humanitære organisasjoner er
 3700 underfinansiert. I en verden med store menneskeskapte katastrofer og økende antall
 3701 naturkatastrofer på grunn av klimaendringer er det viktig å sikre rask og effektiv humanitær
 3702 innsats.

3703 Utviklingspolitikken må være godt organisert, slik at målsettinger nås og folks tillit til norsk
 3704 bistand og utviklingspolitikk opprettholdes og styrkes. SV vil drive bistand og utviklingstiltak
 3705 gjennom organisasjoner, fond og mekanismer som er demokratisk styrt.

3706 SV vil:

- 3707 • At Norge tar ansvar for å bidra til bærekraftig utvikling gjennom å bruke mer enn én
 3708 prosent av brutto nasjonalinntekt (BNI) til utviklingsbudsjettet. Utgifter til flyktninger i
 3709 Norge eller annen innsats uten dokumentert utviklingseffekt skal ikke regnes inn i
 3710 enprosenten.
- 3711 • Styrke den skatterelaterte utviklingspolitikken og arbeidet for økt offentlig nasjonal
 3712 ressursmobilisering, for eksempel gjennom Skatt for utvikling.
- 3713 • Styrke og utvikle tiltak som innebærer direkte pengeoverføringer og støtte til lands
 3714 sosiale og universelle velferdsordninger, som for eksempel barnetrygd.
- 3715 • At bistand innen utdanning og helse skal støtte opp om utviklingslands egen evne til å
 3716 gjøre grunnleggende velferdstjenester gratis for alle, med god kvalitet. Norsk bistand
 3717 skal ikke gå til profittbasert velferd, men bidra til å styrke de offentlige systemene.
- 3718 • At innsatsen på landbruk, fiskeri og matsikkerhet skal bidra til å øke produktiviteten i
 3719 matproduksjonen, med vekt på småbønder og –fiskere.
- 3720 • Øke Norges bidrag til utslippskutt og klimatilpasning i fattige land kraftig hvert år fram
 3721 mot 2025.
- 3722 • Lage en helhetlig plan for norsk klimafinansiering internasjonalt, som inkluderer
 3723 alternative og innovative finansieringskilder.
- 3724 • Videreføre regnskogsvarslingen. Finansieringen av regnskogsbevaring må ikke bli en
 3725 del av kvotehandelen eller brukes for å unngå kutt i egne utslipp. Varslingen skal ha
 3726 som et hovedmål å bidra til å bekjempe fattigdom.

- 3727 • Innføre et regelverk som stiller krav til at offentlige innkjøp av varer ikke bidrar til tap
3728 av regnskog.
- 3729 • Sikre rask og effektiv humanitær innsats ved naturskapte og menneskeskapte
3730 katastrofer. Etablerte nødhjelpsfond må styrkes slik at de raskt kan reagere ved
3731 ekstraordinære eller akutte katastrofer.
- 3732 • Øke andelen av den humanitære støtten Norge gir til lokale
3733 sivilsamfunnsorganisasjoner til minst 25 prosent av total norsk humanitær bistand.
- 3734 • Forebygge katastrofer. Humanitær bistand må innrettes slik at den forsøker å
3735 forebygge og avverge tilsvarende katastrofer i framtida.
- 3736 • At utviklingsministeren skal ha overordnet ansvar for hele utviklingsbudsjettet, for å
3737 oppnå en samstemt norsk utviklingspolitikk
- 3738 • Sikre en samstemt politikk for utvikling gjennom god koordinering mellom relevante
3739 departementer. Regjeringen skal rapportere årlig til Stortinget om konsekvensene av
3740 norsk politikk for utviklingsland og menneskerettighetene.
- 3741 • Styrke NORADs rolle som fagetat for norsk utviklingspolitikk på bekostning av
3742 eksterne konsulents rolle.
- 3743 • Stanse konkurranseutsetting av bistand. Bistanden må brukes til å bygge opp
3744 kompetanse i samarbeidslanda og dermed styrke målgruppene for bistanden.
- 3745 • Endre evalueringssystemene for norsk bistand. SV vil bort fra et snevert måle- og
3746 telleregime og over til effektanalyser av bistanden som tar inn over seg bistandens
3747 sammensatte mål.
- 3748 • Styrke norsk og internasjonalt sivilsamfunns vaktbikkjefunksjon overfor
3749 myndighetene, både gjennom informasjonsmidler og sivilsamfunnsstøtte i
3750 utviklingsland.
- 3751

3752 **Fred, forsvar og nedrustning**

3753 Vi lever i ei tid der verden er preget av ustabilitet og stormaktsrivalisering. Konflikter mellom
3754 Kina og USA kan komme til å prege verden i lang tid framover, og Norges forhold til
3755 Russland er mer anstrengt enn på lenge. Den internasjonale oppmerksomheten om
3756 nordområdene vil øke i årene som kommer. Rivalisering om kontroll over ressurser kan føre
3757 til konflikter i nærområdene våre.

3758 Dette krever nytenking i norsk sikkerhets-, forsvars- og fredspolitik. Norge må hevde seg
3759 som en tydelig stemme for nedrusting og avspenning, både internasjonalt og i våre egne
3760 nærområder. Det betyr å søke nye allianser og sterkere bånd til landa som står oss nærmest
3761 gjennom et bredere nordisk samarbeid. Det betyr å endre kurs i forsvarspolitikken i retning
3762 av nasjonal suverenitet og sjølstendig tilstedeværelse i nord. Det betyr også å hevde seg
3763 diplomatisk og politisk i Arktis, et område som i stadig større grad blir en del av et geopolitisk
3764 spill. Sist, men ikke minst, betyr det et langt sterkere internasjonalt engasjement for
3765 internasjonalt freds- og nedrustingsarbeid.

3766 **Alliansepolitikk**

3767 SV går mot norsk medlemskap i NATO. NATO er ikke først og fremst en forsvarsallianse, er
3768 ikke basert på et reelt interessefellesskap, og knytter Norge farlig tett til USA. Medlemskapet

3769 gjør det mer sannsynlig at Norge trekkes inn i stormaktskonflikter, og står i veien for en
 3770 nødvendig realitetsorientering i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Norge må framover ta
 3771 selvstendige vurderinger av sikkerhetsutfordringene, framfor å være med på USAs
 3772 trusselvurderinger.

3773 NATOs opprustning, østutvidelse og krigføring mot andre land har ført til økt uro i verden.
 3774 Videre er atomvåpen en sentral komponent i NATOs strategiske konsept, og alliansen
 3775 påberoper seg i dag en førsterett til å bruke atomvåpen når den skulle se på det som
 3776 nødvendig.

3777 SV vil erstatte medlemskapet i NATO med en nordisk forsvarspakt. De nordiske landa har i
 3778 motsetning til NATO-alliansen stor grad av felles interesser i sikkerhetspolitikken. På veien
 3779 dit må Norge prioritere et tettere forsvarssamarbeid med de andre nordiske landa, også
 3780 innafor rammene av et NATO-medlemskap.

3781 SV vil:

- 3782 • Melde Norge ut av NATO.
 - 3783 • Øke forsvarssamarbeidet i Norden.
 - 3784 • Påvirke NATO i rett retning. Så lenge Norge er medlem i NATO vil SV arbeide mot at
 3785 alliansen driver krig utenfor eget område. SV vil også gå imot videre østutviding mot
 3786 grensa til Russland, og fjerne atomavskrekking som en del av NATOs strategi.
 - 3787 • At Norge ikke deltar i krigføring i NATO-regi, og avslutter alle NATO-bidrag «out-of-
 3788 area».
- 3789

3790 **Avspenning i nord**

3791 Nordområdene er i ferd med å bli et område preget av geopolitiske spenninger. Både USA
 3792 og Kina ser i økende grad på Arktis som en del av sine interesseområder. Dette kan bli
 3793 Norges største sikkerhetspolitiske utfordring i årene som kommer. Det krever at Norge retter
 3794 sin diplomatiske og politiske oppmerksomhet mot nord. Det trengs en målrettet politikk for å
 3795 senke spenningsnivået og bedre samarbeidet i regionen. Internasjonalt samarbeid om
 3796 bærekraftig utvikling, ressursbruk, urfolks rettigheter og handel er i Norges interesse.

3797 Noe av det viktigste vi kan gjøre for fred og stabilitet i nord er å sikre et godt naboskap med
 3798 Russland. Vi er avhengige av et godt samarbeid med Russland om viktige spørsmål, som
 3799 ressursforvaltning, miljøforvaltning og handel. I tillegg spiller Russland en viktig rolle i
 3800 internasjonale konflikter hvor Norge er engasjert. Samtidig bør vi være bekymret over
 3801 utviklingen i Russland. Maktkonsentrasjon, en forverret menneskerettighetssituasjon og
 3802 folkerettsbrudd er negative utviklingstrekk som Norge må kritisere tydelig. Vi må hele tida
 3803 evne å føre en balansert politikk hvor vi også fortsetter arbeidet med å finne gode
 3804 samarbeidsflater og utvikle dialogen, ikke konfrontasjonen, med Russland. I dette arbeidet er
 3805 tillitsskapende tiltak og institusjonalisering av samarbeid viktig.

3806 SV vil:

- 3807 • Trappe opp innsatsen for breie internasjonale samarbeid som angår Arktis, både på
 3808 økonomiske, politiske og juridiske områder.

- 3809 • Fremme Arktisk råd som en viktig og inkluderende samarbeidsarena.
- 3810 • Kritisere Russlands brudd på folkeretten, den forverrede
- 3811 menneskerettighetssituasjonen i landet, innblandingen i andre lands indre politiske
- 3812 forhold, den manglende presse- og ytringsfriheten og den bekymringsfulle autoritære
- 3813 utviklingen.
- 3814 • Vurdere om den norske sanksjonspolitikken overfor Russland fungerer etter
- 3815 hensikten og om sanksjonene er et godt virkemiddel for å oppnå Norges sentrale
- 3816 utenrikspolitiske målsettinger.
- 3817 • Forsterke den politiske dialogen med Russland om spørsmål som er sentrale for
- 3818 begge land, som for eksempel nordområdene, atomforurensning, ressursutnyttning og
- 3819 søk- og redning i nord.
- 3820 • Arbeide for at Russland og Vesten utvikler et forhold som er basert på dialog og
- 3821 forhandling, ikke konfrontasjon.
- 3822 • Opprettholde den sjølpålagte restriksjonen om at det ikke avholdes NATO-øvelser øst
- 3823 for 24. lengdegrad.
- 3824 • Ikke ha utenlandske tropper permanent stasjonert på norsk jord i fredstid og minimere
- 3825 alliert tilstedeværelse i Norge i fredstid.
- 3826 • Si nei til norsk deltakelse i NATOs rakettskjold, og sikre at dette ikke blir undergravd
- 3827 av amerikansk tilstedeværelse.
- 3828 • Styrke Barentssamarbeidet og folk-til-folk-samarbeidet i Nord.
- 3829 • Styrke det alleuropeiske samarbeidet i OSSE og Europarådet.
- 3830

3831 Nordisk forsvars- og sikkerhetssamarbeid

3832 SV ønsker et sterkere nordisk forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid. Vi opplever en
 3833 økende stormaktsrivalisering i Nordens nærområder, og økende interesse for, og
 3834 konkurranse om, viktige naturressurser. Et sterkere nordisk samarbeid vil øke landenes
 3835 samlede forsvarsevne. Samtidig vil det i liten grad oppfattes som aggressivt mot andre
 3836 stater. Et økt nordisk samarbeid vil også gjøre Norge mindre avhengig av USAs
 3837 sikkerhetspolitiske interesser.

3838 SV vil:

- 3839 • Ta initiativ til en nordisk sikkerhetspolitisk solidaritetserklæring som forplikter de
- 3840 nordiske landa til å støtte hverandre i kriser.
- 3841 • Erklære Norden som atomvåpenfri sone i både fredstid og krig og i fellesskap arbeide
- 3842 for å realisere et internasjonalt forbud.
- 3843 • Igangsette en politisk prosess for økt samarbeid om produksjon av forsvarsmateriell,
- 3844 også avanserte våpensystemer som fly og maritime kapasiteter.
- 3845 • Arbeide for felles nordisk deltagelse i internasjonale operasjoner. De nordiske landa
- 3846 bør utdype det militære samarbeidet sitt i utenlandsoperasjoner ved at styrker som
- 3847 sendes ut blir fellesnordiske og at man i større grad deler på kostnadene ved
- 3848 utenlandsoperasjoner.
- 3849 • Etablere et nordisk kompetansenettverk mot digitale angrep for å utveksle erfaringer
- 3850 og samkjøre de nasjonale innsatsene, samt å gi råd til nordiske land som er i ferd
- 3851 med å bygge opp kapasitet på feltet.

3852

3853 **Et nasjonalt forsvar**

3854 En sjølstendig forsvarspolitik er nøkkelen til å sikre vår egen suverenitet og lavspenning i
 3855 våre nærområder. SV ønsker et sterkt nasjonalt forsvar, med særlig vekt på kyst- og
 3856 nordområdene, og med balanse mellom forsvarsgrenene. Innkjøp av jagerfly og uvette
 3857 effektiviseringskrav har bidratt til å svekke denne balansen. SV vil ha en styrket landmakt
 3858 basert på fleksible enheter med tilstedeværelse i hele landet. Vi er avhengige av et sterkt
 3859 sjøforsvar som både kan håndtere trusselsituasjoner, sørge for beredskap og hevde norsk
 3860 suverenitet i en tid der havområdene våre i større grad blir en del av en farlig
 3861 stormaktsrivalisering. Vi må øke både Kystvaktas og marinens seilingsdøgn i nord. SV vil
 3862 styrke forsvaret på en nøktern og utgiftsbevisst måte, i tråd med de reelle forsvarspolitiske
 3863 utfordringene Norge har. SV vil ikke binde Norge til et utgiftsmål satt av NATO, men vil til
 3864 enhver tid gjøre egne vurderinger av behov som må møtes for å styrke Norges forsvarsevne.

3865 **DISSENS 21: Et mindretall bestående av Gurholt, Hussein, Kaski, Michelsen, Reymert, Tiro**
 3866 **og Unneland vil erstatte tittel og avsnittet over (linje 3853-3864) med tittel og avsnittet under**
 3867 **(linje 3868-3874):**

3868 **Et defensivt forsvar**

3869 SV ønsker nedrustning og avspenning. Vi ønsker et folkeforsvar som gir bedre
 3870 samfunnsberedskap og tilstedeværelse i hele landet. SV vil omprioritere ressurser for å
 3871 styrke marinen, Kystvakta, overvåkning av grenseområder, Hæren, Heimevernet og kraftig
 3872 redusere utgiftene til utenlandsoppdrag. Norges forsvarsutgifter per innbygger er allerede
 3873 nest størst i NATO. SV vil redusere de totale bevilgningene til forsvaret for å frigjøre midler
 3874 som kan brukes på andre gode, offentlige formål.

3875 I tillegg til de tradisjonelle forsvarsgrenene trengs en storstilt satsing på å sikre en robust digital
 3876 infrastruktur. Norge skal ikke gå til dataangrep på andre land, men bruke solide ressurser på
 3877 å styrke Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Cyberforsvaret, og klargjøre ansvarsforholdene
 3878 mellom disse.

3879 Som i andre deler av samfunnet har ABE-reformen og regjeringens kuttpolitikk skapt uro i
 3880 Forsvaret. Det er derfor behov for å legge om måten vi tenker om effektivisering i
 3881 forsvarssektoren, i tråd med forsvarsevnen og de overordnede sikkerhetspolitiske
 3882 vurderingene.

3883 SV vil:

- 3884 • Sikre et sterkt nasjonalt forsvar. SV ønsker å erstatte et forsvar innrettet mot NATO-
 3885 operasjoner med et sterkt nasjonalt forsvar.
- 3886 • Styrke Sjøforsvaret og ha flere seilingsdøgn i nord.
- 3887 • Styrke Hæren og Heimevernet for å øke den norske forsvarsevnen.

3888

3889 **DISSENS 22: Et mindretall bestående av Gurholt, Hussein, Kaski, Michelsen, Reymert, Tiro**
 3890 **og Unneland vil erstatte de tre kulepunktene over med kulepunktet under:**

- 3891 • Redusere utgiftene til forsvars- og militærapparatet.

- 3892
- 3893
- 3894
- 3895
- 3896
- 3897
- 3898
- 3899
- 3900
- 3901
- 3902
- 3903
- 3904
- 3905
- 3906
- 3907
- Sette ned en forsvarskommisjon om endringer i det sikkerhetspolitiske bildet, Norges rolle og forsvarspolitiske endringer som konsekvens av dette.
 - Selge kampfly som ikke trengs for å ivareta nasjonale forsvarsbehov.
 - Stanse privatisering og outsourcing av viktige funksjoner i forsvarssektoren. Funksjoner som allerede er anbudsutsatt, skal legges inn under offentlig drift og kontroll.
 - Satse på bekjempelse av nye trusler, gjennom god overvåking og etterretning, ved å styrke kapasiteten til å motstå digitale angrep.
 - Avvise alle forsøk på å innføre såkalt tilrettelagt innhenting eller andre former for masseinnsamling og -lagring av norske kommunikasjonsdata ("digitalt grenseforsvar") gjennom hemmelige tjenester.
 - Styrke sivilforsvaret for å forbedre samfunnets generelle beredskap og sikre god håndtering av eksempelvis ekstremvær, terror, ulykker, pandemier og humanitære katastrofer.

3908 **Fredspolitik**

3909 Skeivfordeling av makt og ressurser er sammen med stormakters strev etter kontroll over
3910 andre blant de viktigste årsakene til krig og konflikt. Klimaendringer og knappe ressurser vil
3911 forsterke spenningene i verden i årene som kommer. Global utjevning og kamp mot
3912 klimaendringer er derfor avgjørende for å hindre krig og skape fred. Samtidig trengs det
3913 internasjonale rettsregler som hindrer den sterkestes rett og fremmer fredelig konfliktløsning.

3914 Norge har de siste åra deltatt i flere katastrofale kriger. SV arbeider for at Norge skal bli en
3915 fredsnasjon, og avstå fra krigføring mot andre land. Norge må søke å være en brobygger
3916 heller enn å delta i opprustning og blokkenking. Norsk innsats i internasjonale væpnede
3917 konflikter skal være sivil innsats og humanitær bistand, og deltakelse i fredsbevarende
3918 operasjoner i FN-regi.

3919 SV vil:

- 3920
- 3921
- 3922
- 3923
- 3924
- 3925
- 3926
- 3927
- 3928
- Styrke norsk støtte til fred og forsoningsarbeid. SV vil arbeide for fredelig konfliktløsning og respekt for internasjonal rett.
 - Arbeide for at kvinner og sivilsamfunnet deltar i fredsprosesser, konfliktløsning og forebygging av konflikt.
 - At eventuell norsk deltakelse i militære operasjoner må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Vilåårene er at operasjonen har et FN-mandat og er under FN-ledelse.
 - At alle forespørsler om militære operasjoner må behandles i åpent Storting og ikke i en lukket komite slik som er praksis i dag.

3929 **Nedrustning og våpeneksport**

3930 Norge er en av verdens ledende eksportører av våpenteknologi og ammunisjon. Dette gir
3931 Norge et særlig ansvar for å forbedre nasjonal kontroll av våpeneksport. Vi må sikre at

3932 regelverket sikrer at norske våpen aldri kan bli brukt i strid med folkeretten og
3933 menneskerettighetene.

3934 Atomvåpen vil føre til en enorm humanitær katastrofe hvis de blir brukt igjen, enten det er
3935 resultat av en villet handling, en ulykke eller terror. SV vil fortsette å jobbe systematisk for
3936 målet om en atomvåpenfri verden. Et avgjørende middel for å oppnå dette er FN-traktaten
3937 som forbyr atomvåpen. En høy prioritet for SVs neste stortingsperiode vil være at Norge
3938 signerer og ratifiserer denne traktaten, og bidrar til at flere land gjør det samme.

3939 Våpenindustrien står overfor et skremmende teknologisk kvantesprang der vi snart vil utvikle
3940 autonome våpensystemer - såkalte drapsroboter. Dette er våpen som i kritiske situasjoner
3941 kan velge ut og angripe mål uten meningsfull menneskelig kontroll. Internasjonalt jobbes det
3942 for et forbud mot slike våpen, og SV vil jobbe for et slikt forbud.

3943 Internasjonal overvåkningsteknologi er også under kraftig utvikling. Nye
3944 overvåkningsteknologier, som ansiktsgjenkjenning og annen type biometrisk overvåkning,
3945 utfordrer retten til privatliv og en rekke andre menneskerettigheter. Vi ser også at autoritære
3946 regimer bruker slik teknologi for å overvåke og forfølge menneskerettighetsforkjempere. SV
3947 mener at man også bør føre eksportkontroll med overvåkningsteknologi.

3948 SV vil:

- 3949 • Stanse all eksport av våpen eller militært materiell til land som bryter
3950 humanitærretten, begår grove menneskerettighetsbrudd og overgrep mot egen
3951 befolkning.
- 3952 • Endre eksportkontrollregelverket slik at reglene for våpeneksport også gjelder for
3953 norsk forsvarsindustri datterselskap i utlandet.
- 3954 • Styrke kontrollen med våpeneksporten. Kreve sluttbrukererklæring med
3955 reeksportklausul fra alle land, inkludert til NATO-land. SV vil at det gjennomføres
3956 stikkprøver på oppgitt sluttbrukerdokumentasjon og at avslag på våpeneksport til alle
3957 land utenfor NATO offentliggjøres.
- 3958 • Nedsette et offentlig utvalg som skal gjennomgå kontrollregimet for eksport av
3959 forsvarsmateriell med sikte på at hensyn til folkeretten og menneskerettighetene
3960 ligger til grunn for alle eksporttillatelser.
- 3961 • Sidestille kravene til eksport av militært A- og B-materiell.
- 3962 • Sikre økt gjennomsiktighet og åpenhet om norsk eksport av militært utstyr og
3963 flerbruksvarer, gjennom jevnlig rapportering til Stortinget om eksporten.
- 3964 • Arbeide for at flere stater ratifiserer FNs våpenhandelsavtale (Arms Trade Treaty –
3965 ATT) og bistå med assistanse til andre staters implementering av avtalen der det er
3966 ønskelig, samt støtte ATTs frivillige fond.
- 3967 • At Norge signerer og ratifiserer FN-traktaten som forbyr atomvåpen, og jobber for at
3968 flere land gjør det samme.
- 3969 • At Norge løfter fram de humanitære konsekvensene av atomvåpen i FN og andre
3970 internasjonale fora.

- 3971 • At Norge skal innta en lederrolle i det internasjonale arbeidet for en traktat som forbyr
3972 utvikling, overføring og bruk av dødelige autonome våpensystemer, såkalt
3973 drapsroboter.
- 3974 • Innføre eksportkontroll på nye typer overvåkningsteknologi, og jobbe for at disse
3975 teknologiene omfattes av internasjonale standarder for eksportkontroll.
3976

3977 **Demokrati, menneskeretter og internasjonalt samarbeid**

3978 Både kampen mot miljøkrisa og koronapandemien viser hvor tett menneskeheten er knyttet
3979 sammen og hvor sårbare vi er om vi ikke samarbeider. For å bekjempe både disse og
3980 framtidige globale kriser trengs globalt samarbeid og internasjonal solidaritet mer enn noen
3981 gang. SV skal være en tydelig forsvarer av slikt internasjonalt samarbeid.

3982 **FN**

3983 FN er den eneste verdensomspennende organisasjonen med universell legitimitet. Norge
3984 skal være en sterk støttespiller for FN, og en konstruktiv kritiker når det trengs. Det globale
3985 samarbeidet er ikke bedre enn det medlemslandene ønsker at det skal være.

3986 SV vil:

- 3987 • Begrense stormaktenes hegemoni i FN. Veto i Sikkerhetsrådet skal kunne
3988 overprøves med 14 stemmer mot.
- 3989 • At Norge arbeider for å endre sammensetningen i FNs sikkerhetsråd slik at den bedre
3990 avspeiler verdens befolkningssammensetning, og at Generalforsamlingen tillegges
3991 større myndighet.
- 3992 • At Norge som medlem av FNs sikkerhetsråd fra 2021 til 2022 skal være en tydelig
3993 stemme for folkeretten og menneskerettene.
- 3994 • At Norge tar initiativ til å styrke ILOs arbeid for å fremme og iverksette internasjonale
3995 arbeidsstandarder og grunnleggende arbeidstakerrettigheter i tråd med ILOs
3996 kjernekonvensjoner. Norske bidrag til dette arbeidet må økes.
- 3997 • Øke kjernestøtten til FNs organisasjoner og fond og styrke arbeidet for at tungrodd
3998 og byråkratiske systemer i organisasjonen effektiviseres.
3999

4000 **Norges forhold til EU**

4001 SV vil forsvare norsk demokrati og nasjonal sjølråderett. SV ønsker samtidig et sterkt og
4002 nært samarbeid med europeiske land som beskytter freden, sikrer økonomisk og sosial
4003 trygghet for alle, ivaretar miljø og klima, og som bidrar til internasjonal fred og solidaritet. Vi
4004 mener at det europeiske samarbeidet skal være demokratisk. Alle beslutninger må tas så
4005 nært folk som mulig og alle innbyggere må gis mulighet til å ha innflytelse over sin egen
4006 hverdag. EU er ikke et samarbeid mellom likeverdige stater, men en overstatlig økonomisk
4007 og politisk union, der stadig mer makt flyttes til overstatlige organer utenfor demokratisk
4008 kontroll. Derfor sier SV nei til norsk medlemskap i Den europeiske unionen (EU) og vil si opp
4009 EØS-avtalen.

4010 Norge må i stedet bygge sitt forhold til EU på en bred handels- og samarbeidsavtale som
4011 sikrer både gode handelsbetingelser og grunnleggende demokratisk påvirkning og kontroll,

4012 på samme måte som de fleste andre land i verden ordner sitt forhold til EU. SV ser også nye
 4013 muligheter ved at Storbritannia forlater EU. Det gir muligheter for å bygge et helt nytt og
 4014 forbedret bilateralt samarbeid med et av Europas største land som Norge har et historisk
 4015 nært forhold til.

4016 Så lenge EØS-avtalen består, må reservasjonsretten tas aktivt i bruk av norske myndigheter.
 4017 Særlig viktig er det å hindre at EU-domstolens mange kjennelser om avregulering av
 4018 arbeidsmarkedet får effekt i Norge.

4019 SV vil:

- 4020 • Kjempe mot at Norge søker om medlemskap i EU.
- 4021 • Ivareta sjølråderetten. SV vil bevare kravet om $\frac{3}{4}$ flertall på Stortinget for å avgi
 4022 suverenitet. I spørsmål om medlemskap i EU er det også et krav med flertall i
 4023 folkeavstemning.
- 4024 • Ha en offentlig utredning av alternativene til EØS-avtalen.
- 4025 • Utrede og iverksette en ny avtale med EU som erstatning for dagens EØS-avtale,
 4026 som sikrer gode handelsbetingelser, faglige rettigheter, demokratisk kontroll, miljø- og
 4027 klimahensyn og som bidrar til økonomisk og sosial utjevning.
- 4028 • At Norge aktivt bidrar i arbeidet med å finne felleseuropeiske og gjensidig forpliktende
 4029 løsninger på utfordringer som deles av hele Europa som klima og miljø,
 4030 flyktningsspørsmål, sikkerhet, energi og andre saker.
- 4031 • Forhandle med Storbritannia om hvordan samarbeidet med Norge kan styrkes etter
 4032 Brexit.
- 4033 • Utrede hvordan europeiske samarbeid som Norge allerede er medlem av kan utvikles
 4034 og styrkes.
- 4035 • Arbeide imot at Norge trekkes stadig dypere inn i EUs forsvarspolitiske samarbeid.
- 4036 • Kreve en offentlig evaluering av Schengen-avtalens konsekvenser.
- 4037 • Ikke gi etter for krav fra EUs kontrollorgan ESA som gjør det vanskeligere å motvirke
 4038 sosial dumping, privatisering eller svekking av velferden.

4039

4040 **Nordisk samarbeid**

4041 Samarbeidet mellom landa i Norden har historisk vært tett og landa har mange ulike og felles
 4042 utfordringer. Et mer integrert Norden kan være en fordel for regionen og det gjør at Norden
 4043 også kan styrke sin innflytelse som en progressiv kraft i verden. Med å tenke helhetlig i
 4044 Norden kan vi styrke det gode samarbeidet og binde regionen tettere sammen.

4045 SV vil:

- 4046 • Etablere en felles nordisk transportplan med fokus på miljøvennlig infrastruktur.
- 4047 • Styrke språkfelleskapet i Norden gjennom et felles nordisk språkarbeid.
- 4048 • Arbeide for å redusere grensehindre i Norden.
- 4049 • Etablere en effektiv felles nordisk kriseberedskap som på kort varsel og uten
 4050 grensehindre og tvil om roller og ansvar kan stå til rådighet og bistå landa ved større
 4051 kriser.

- 4052 • Videreutvikle en felles nordisk digital eID-løsning for å gjøre det enklere å bruke bank
 4053 eller offentlige tjenester på tvers av grensene.
 4054

4055 **Demokrati og menneskeretter**

4056 Fordeling av økonomiske goder og fordeling av politisk makt henger nøye sammen. En rekke
 4057 land i verden har de seneste årene gått i en autoritær retning. Dette er en utvikling som SV
 4058 vil motarbeide.

4059 SV vil at Norge skal være en tydelig stemme for menneskerettighetene i all internasjonal
 4060 kontakt. Norske økonomiske interesser aldri skal stå i veien for kritikk av
 4061 menneskerettighetsbrudd og støtte til kampen for demokrati.

4062 Utenriks- og utviklingspolitikken skal støtte opp om levende demokratier og sterke
 4063 sivilsamfunn. SV vil gi politisk og økonomisk støtte til fagbevegelser, demokratibevegelser og
 4064 sosiale bevegelser. Skal den globale ulikheten snus, må vanlige folk og arbeidere få sterkere
 4065 vern og rettigheter, og fagforeningsarbeid må styrkes. Utviklingspolitikken må også rette
 4066 innsats inn mot diskriminerte og undertrykte samfunnsgrupper, gjennom å sørge for at
 4067 sivilsamfunnsstøtten er bred og inkluderende.

4068 Det er uakseptabelt at selskaper slipper unna å ta ansvar for å fremme
 4069 menneskerettighetene. SV mener at Norge må få en menneskerettighetslov for næringslivet,
 4070 som holder norske selskaper ansvarlige for brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter.
 4071 SV vil også at det skal lages en ny internasjonal avtale om dette.

4072 SV vil at Norge tar en lederrolle i å bekjempe okkupasjon og undertrykking, uansett hvor det
 4073 forekommer i verden. SV støtter palestinernes kamp mot israelsk okkupasjon og
 4074 undertrykkelse og Vest-Saharas krav om en folkeavstemning om sitt eget lands
 4075 uavhengighet.

4076 SV vil:

- 4077 • Beskytte menneskerettighetene. SV vil overholde Norges forpliktelser overfor
 4078 internasjonale konvensjoner, og avvise forsøk på å svekke menneskerettighetene
 4079 som universelle og udelelige rettigheter for alle.
- 4080 • Styrke beskyttelsen av menneskerettsforkjempere og miljøaktivister, både i FN og i
 4081 bilateralt samarbeid.
- 4082 • Øke støtten til sivilsamfunnsorganisasjoner og -aktører.
- 4083 • At Norge prioriterer utviklingssamarbeid som har som målsetting å styrke arbeideres
 4084 faglige rettigheter.
- 4085 • At støtte til kvinners likestilling og rettigheter skal være en prioritet for Norge i våre
 4086 internasjonale engasjement, og en integrert del av norske bilaterale og internasjonale
 4087 samarbeid. Særlig støtten til seksuelle og reproduktive rettigheter er under press.
- 4088 • At FNs resolusjoner om kvinners rettigheter i og etter krig og konflikt, og om
 4089 seksualisert vold som våpen i krig og konflikt, blir fulgt opp og satt i verk.

- 4090 • At Norge skal ratifisere den tredje tilleggsprotokollen til Barnekonvensjonen, som gir
4091 barn rett til å fremme individuelle klager til FNs barnekomité.
- 4092 • At Norge er en tydelig aktør internasjonalt for å beskytte og bevare urfolks og andre
4093 minoriteters rettigheter. Prioritere innsats for urfolk og støtte til urfolks egne
4094 organisasjoner.
- 4095 • Støtte arbeid for funksjonshemmedes rettigheter og organisering, herunder særlig
4096 støtte funksjonshemmedes eget rettighetsarbeid.
- 4097 • At Norge tar initiativ til et internasjonalt forbud mot dødsstraff.
- 4098 • Arbeide for at alle norske selskaper, inkludert statlige selskaper, opptrer i tråd med
4099 FNs prinsipper om næringsliv og menneskerettigheter.
- 4100 • Innføre en menneskerettighetslov for næringslivet som dekker alle
4101 menneskerettigheter og miljøkrav.
- 4102 • At Norge anerkjenner Palestina som stat. Okkupasjonen av palestinske områder og
4103 blokaden av Gaza må opphøre.
- 4104 • At norske myndigheter skal utarbeide en skriftlig anbefaling til norsk næringsliv som
4105 fraråder økonomisk samkvem som støtter opp om ulovlig bosettingsvirksomhet og
4106 andre folkeretts- og menneskerettighetsbrudd i de okkuperte palestinske områdene.
4107 Import av produkter fra folkerettsstridige israelske bosetterkolonier bør forbys.
- 4108 • Støtte opp om ulike former for boikott, deinvestering og sanksjoner, i Norge og
4109 internasjonalt, som virkemiddel for å få Israel til å respektere folkeretten.
- 4110 • At Norge skal kreve at det gjennomføres en folkeavstemning om Vest-Saharas
4111 uavhengighet.
- 4112 • At Norge viderefører sitt lange freds- og demokratiengasjement og styrker det
4113 langsiktige utviklingsarbeidet i Latin-Amerika.
- 4114

4115 **Flyktning- og asylpolitikk**

4116 Norge må stå i front for å fremme et internasjonalt samarbeid som møter de humanitære
4117 behovene, fremmer asylretten og motvirker de grunnleggende årsakene til at folk blir drevet
4118 på flukt. Vi må støtte felleseuropeiske initiativ for å avlaste land som opplever høye
4119 ankomster av asylsøkere, og bidra til et solidarisk, forpliktende og permanent kvotesystem i
4120 Europa, som ivaretar asylsøkeres rettssikkerhet og grunnleggende rettigheter.

4121 Norge skal føre en solidarisk, rettfærdig og raus asyl- og flyktningpolitikk, som følger FNs
4122 anbefalinger. De som kommer til Norge og søker om asyl skal få en human, rettssikker,
4123 individuell og rask behandling av søknaden sin. De som ikke har krav på beskyttelse, skal
4124 returneres raskt, på en så verdig måte som mulig.

4125 SV vil:

- 4126 • Sikre asylretten. Norsk flyktning- og asylpolitikk skal være forankret i sentrale
4127 internasjonale konvensjoner og rammeverk, som flyktningkonvensjonen,
4128 menneskerettighetene og internasjonal humanitærrett. Norge skal føre en asylpraksis
4129 som er i tråd med anbefalinger fra FNs høykommissær for flyktninger.
- 4130 • Gjeninnføre rimelighetsvilkåret i internfluktvurderingen i asylsaker.

- 4131
- 4132
- 4133
- 4134
- 4135
- 4136
- 4137
- 4138
- 4139
- 4140
- 4141
- 4142
- 4143
- 4144
- 4145
- 4146
- 4147
- 4148
- 4149
- 4150
- 4151
- 4152
- 4153
- 4154
- 4155
- 4156
- 4157
- Øke antall kvoteflyktninger Norge tar imot. Det skal legges sterk vekt på FNs høykommissær for flyktningers anbefalinger når det gjelder antall og kriterier for utvelgelse.
 - At Norge skal arbeide for å utvikle ordninger som sikrer beskyttelse av mennesker som fordrives av klimaendringer.
 - Erstatte Dublin-avtalen med et felles europeisk asyl- og kvotesystem med forpliktende ansvarsfordeling, som skal fungere parallelt med FNs høykommissær for flyktningers kvotesystem. Fram til vi har fått på plass et rettferdig, europeisk fordelingssystem, ønsker SV at Norge skal være med på å ta imot asylsøkere fra land som Italia og Hellas.
 - Ikke returnere asylsøkere til land i Europa som opplever høye ankomster av asylsøkere, men benytte unntaksklausulen i Dublin-avtalen til å behandle asylsøknadene i Norge.
 - Arbeide for at Norge skal ratifisere FNs konvensjon om migranternes rettigheter.
 - Innføre topartsprosess i Utlendingsnemnda (UNE)
 - Gjøre familiegjenforening for flyktninger enklere og billigere. Det skal ikke stilles underholds krav i familiegjenforeningssaker for personer med beskyttelsesstatus og søknadsgebyret i disse sakene skal fjernes.
 - Stoppe dagens praksis for opphør av flyktningstatus.
 - Innføre foreldelsesfrist for tilbakekall av statsborgerskap.
 - Innføre alternative reaksjoner til utvisning.
 - Ivareta rettighetene til statsløse. Innføre en definisjon av statsløshet i lovverket, en statsløshetsprosedyre og eget oppholdsgrunnlag for statsløse.
 - Ha en uavhengig gjennomgang av hvordan utlendingsmyndighetene vurderer sikkerheten i land som Norge tvangsreturnerer asylsøkere til.
 - Innføre en amnestiordning for mennesker som har oppholdt seg i Norge i over 10 år.